

*Megvalósítási terv a Tisza-völgyi árapasztó rendszer (ártér-reaktiválás szabályozott vízkivezetéssel) I. ütemére
valamint
a kapcsolódó kistérségekben az életfeltételeket javító földhasználati és fejlesztési program*

A Vásárosnaményi kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja

HELYZETFELTÁRÁS – KONCEPCIÓ – OPERATÍV PROGRAM

*VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság
1016 Budapest, Gellérthegy u. 30-32.*

*MTA RKK ATI
5000 Szolnok, Kossuth u. 12/a.*

*VIZITERV Consult Kft.
1149 Budapest, Kövér Lajos u. 13.*

Budapest, 2005. augusztus

A munka az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság szerződése keretében a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal és a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium szakmai irányításával készült a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján

MTRFH témafelelőse:	Csóka Judit
Kistérségi kapcsolattartó:	Szigeti Miklós
VÁTI Kht. témafelelőse:	Lányiné Fogarasi Kornélia
MTA RKK ATI témafelelőse:	Szoboszlai Zsolt
VÁTI Kht. szakértői:	Czene Zsolt Dálnokiné Devecseri Anikó Faragóné Huszár Szilvia Földesi Petra Göncz Annamária Jordán Klára Majorné Vén Mariann Sain Mátyás Sárdi Anna Staub Ferenc Vass Gábor Vaszócsik Vilja
MTA RKK ATI szakértői:	Szarvák Tibor T. Hargitai Judit
BOKARTISZ Kht. szakértői:	Molnár Géza Gál Tamás
ELTE TTK szakértők:	Nemes Nagy József Kiss János Péter Lőcsei Hajnalka Szabó József
Irodavezető:	Göncz Annamária
Vezérigazgató:	Csanádi Ágnes

Ez a dokumentáció a VÁTI Kht. szellemi terméke. A hozzá kötődő – szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényben meghatározott – vagyoni jogok a VÁTI Kht-t illetik.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	5
II. Helyzetelemzés.....	8
II.1. Kapcsolódási pontok.....	8
II.1.1. A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja.....	8
II.1.2. A Bereg Térségi Fejlesztési Társulat Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Programja.....	11
II.1.3. A Bereg Térségi Fejlesztési Társulat innovációs programja.....	14
II.2. Társadalom.....	15
II.2.1. Településrendszer	15
II.2.2. Demográfiai helyzet.....	16
II.2.3. Foglalkoztatás, munkanélküliség	17
II.2.4. Kulturális tőke.....	18
II.2.5. Civil társadalom.....	19
II.2.6. Egészségügyi és szociális jellemzők.....	19
II.2.7. Információs társadalom.....	20
II.3. A tájhasználat természeti és gazdasági összefüggései.....	22
II.3.1. Természeti adottságok	22
II.3.2. Természetvédelem, ökológiai hálózat.....	24
II.3.3. Vízhasználat.....	25
II.3.3.1. Árvíz elleni védekezés	25
II.3.3.2. Belvíz elleni védekezés	26
II.3.3.3. Aszály elleni védekezés	27
II.3.3.4. A VTT árvízvédelmi feladatai és vízpótlási, tájgazdálkodási lehetőségei	27
II.3.3.5. Ásványvíz-hévíz hasznosítás.....	29
II.3.4. Területhasználat	29
II.3.5. Környezeti állapot.....	30
II.3.5.1. Vizek.....	30
II.3.5.2. Levegő.....	30
II.3.5.3. Talaj	31
II.3.6. Összegzés: A tájhasználat értékelése és természeti, gazdasági összefüggései	31
II.4. Gazdasági bázis	33
II.4.1. Gazdasági ágak, gazdálkodás.....	33
II.4.1.1. Agrárstruktúra	33
II.4.1.3. Ipar	35
II.4.1.4. Kereskedelem, szolgáltatás	35
II.4.1.5. Turizmus, idegenforgalom	36
II.4.2. Vállalkozási szerkezet.....	39
II.4.3. Összegzés: Relatív pozícióváltozás, gazdasági-társadalmi összefüggések és fejlődési tendenciák ..	40
II.5. Infrastruktúra	44
II.5.1. Térségi közlekedési kapcsolatok, elérhetőség.....	44
II.5.1.1. Nagytérségi elérhetőség	44
II.5.1.2. Belső közlekedési kapcsolatok.....	45
II. 5.2. Települési infrastruktúra	46
II.5.2.1. Épített környezeti adottságok	46
II.5.2.2. Lakásállomány	46
II.5.2.3. Ivóvízellátás	47
II.5.2.4. Szennyvízkezelés	47
II.5.2.5. Energiagazdálkodás.....	47
II.5.2.6. Hulladékgazdálkodás	48
II.6. Intézményrendszer.....	49

III. Koncepció.....	50
III.1. SWOT-analízis.....	51
III.2. Célpiramis	53
III.3. Jövőkép.....	54
III.4. A megvalósítást segítő intézményrendszer	55
III.5. Társadalmi, gazdasági, környezeti hatások	56
III.6. Negatív forgatókönyv	57
III. 7. Prioritások és az intézkedések közötti kapcsolat	59
IV. Operatív program	60
IV.1. Prioritás: I. Természeti és épített környezeti adottságokon alapuló gazdasági rendszer kialakítása.....	62
IV.1.1. Specifikus cél: I.1. Környezettudatos, fenntartható tájgazdálkodás kialakítása	62
IV.1.2. Specifikus cél: I.2. Értékmegőrző turizmus erősítése	69
IV.1.3. Specifikus cél: I.3. A változatos adottságú táj működőképességének elősegítése	77
IV.2. Prioritás: II. A szerves társadalomfejlődés megalapozása.....	85
IV.2.1. Specifikus cél: II.1. Térségi identitástudaton alapuló összehangolt fejlesztés erősítése.....	85
IV.2.2. Specifikus cél: II.2. Társadalmi felzárkóztatás.....	94
IV.3. Prioritás: III. A „kapu szerep” megerősítése	102
IV.3.1. Speciális cél: III.1. Az infrastruktúra fejlesztése	102
IV.3.2. Specifikus cél: III.2. Kedvező logisztikai adottságokon alapuló helyi gazdaságélénkítés	112
V. Mellékletek	122
V.1. Interjúalanyok listája.....	122
V.2. Táblázatos mellékletek.....	123
V.3. Térképi mellékletek.....	138
V.4. Felhasznált irodalom.....	139

I. Bevezetés

Jelen tervezési dokumentum a Vásárosnaményi kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program helyzetfeltárás, koncepció és program munkarészét tartalmazza.

A program tervezése, illetve későbbi megvalósítása lefedi a 244/2003. (XII.18.) Kormányrendeletben meghatározott új KSH besorolásnak megfelelően a Vásárosnaményi kistérség teljes területét, amely az alábbi településeket foglalja magába: Aranyosapáti, Barabás, Beregdaróc, Beregsurány, Csaroda, Gelénes, Gemze, Gulács, Gyüre, Hetefejércse, Jánd, Kisvarsány, Lónya, Márokpapi, Mátyus, Nagyvarsány, Olcsva, Tákos, Tarpa, Tiszaadony, Tiszakerecseny, Tiszaszalka, Tiszavid, Tivadar, Vámosatya, Vásárosnamény. A teljes közigazgatási területre kiterjedő tervezési terület elhelyezkedését a mellékelt térkép mutatja. (1. térkép: A kistérség elhelyezkedése)

A munka a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (a továbbiakban VTT) II. – árvíztározókkal foglalkozó – tendere keretében készül, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság megbízásából, a Magyar Terület és Regionális Fejlesztési Hivatal szakmai felügyeletével¹.

Célja, hogy a kistérségi és a VTT-hez kapcsolódó fejlesztéseket harmonizálja, ezen belül segítse elő, hogy:

- az árvízvédelmi fejlesztések által megnyíló térségi fejlesztési lehetőségekkel a - változásokat az egész ártér 1,8 millió lakosa érdekében befogadó - kistérség élni tudjon,
- a kistérségi fejlesztési érdekek, szándékok, projektjavaslatok mind teljesebben érvényesüljenek a VTT kiemelt kormányzati kezelése révén a 2007-2013-as ciklusra készülő Európa Tervben,
- a kistérség az eddiginél nagyobb segítségre számíthasson:
 - fejlesztési elképzeléseinek új nézőpontból való átgondolására és
 - jelentősebb hazai és EU támogatásra, bővebb kapcsolódási lehetőségre.

A Tisza mente fejlődése szempontjából meghatározó körülmény a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program közérdekűségéről és megvalósításáról szóló 2004. évi LXVII. törvény, amely meghatározza a VTT keretében elvégzendő feladatokat, az eljárás elveit, a földhasználati változásokat, és az árvízi beavatkozások ellentételezésének rendjét.

A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését célzó VTT a Kormány kiemelt feladatai között szerepel. A Kormány a célok megfogalmazásával egyértelművé tette, hogy az árvízvédelmi funkció teljesítésén túl központi kérdésként kívánja kezelni a területen élő népesség életkörülményeinek javítását, a terület népességmegtartó képességének növelését, és a gazdálkodás feltételeinek biztosítását a VTT-hez kapcsolódó támogatási rendszerek kialakításával.

¹ A Tisza-füredi kistérségi program a VTT első ütemében tervezett árvíztározókat (Cigánd-Tiszakarád, Szamos-Krasznaköz, *Tiszaroff*, Nagykőrű, Hanyi-Tiszasüly, *Nagykunság*) és hullámtéri beavatkozásokat befogadó 13 kistérségre készülő sorozat része. A kistérségi program készítésére jelen esetben a Tivadari szükület árvízi beavatkozásai által kerül sor.

Ennek megfelelően a 1107/2003. (XI.5.) Kormányhatározat előírása szerint 2004-ben egyeztetésre került és elkészült - az egész ártérre vonatkozó - Tisza-menti integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program, amely Kormány elé terjesztésre vár. E program teljes egészében tartalmazza a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program I. ütemének feladatait, azaz a Kormány által 2003. novemberben deklarált 130 milliárdos, komplex árvízvédelmi és (az árvízvédelmi beavatkozásokat befogadó településkörre vonatkozó) infrastrukturális, valamint tájgazdálkodási feladatokat tartalmazó VTT programot.

A tét a lakosság biztonsága, megélhetése, életminősége és az ártér működőképessége. A Tisza problematika integrált kezelésére azért van szükség, mert a térség legégetőbb biztonsági és megélhetési, leszakadási problémáinak gyökerei közösek, alapvetően a víz- és földhasználathoz, valamint az ágazati kezelési politikákhoz kötődnek. A tünetek: árvíz-, belvíz- és aszálykárok, éghajlatváltozás, elsivatagosodás, negatív vízháztartás, stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi veszélyeztetettsége, illetve ezekkel összefüggésben talajminőség, termékenység, a föld- és vízhasználat határfoka, végül a gyengülő – megszűnő gazdasági szerep és perspektívatlanság.

E problémák – veszélyeztető, figyelmen kívül nem hagyható mértékük és összefüggő jellegük miatt – az egész ártér jövője, fejlődése, illetve leszakadása szempontjából meghatározóak. A közös gyökerek következtében megoldás csak integrált lehet, az érintettek részvételével, összehangolt kormányzati, térségi és interdiszciplináris munkával kialakítva, a természeti és társadalmi, gazdasági együttműködésben megtalált rendezőelv alapján.

A Tisza mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja egyidőben és együttműködésben készült az árvízvédelmi és területrendezési tervezéssel. Ez az elmúlt tíz évben kialakult tervezési gyakorlaton túllépve lehetővé tette – és jelen kistérségi munkát is segíti –, hogy az intézkedések, támogatható tevékenységek háttér számításai konkrét adatokkal, illetve részben műszaki tervekkel alátámasztottak legyenek.

A kistérségi tervezési dokumentumok kidolgozásának jogszabályi háttérét a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI.25.) KTM rendelet, valamint azok egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII.11.) Kormányrendelet előírásai képezik.

A Vásárosnaményi kistérségre most készülő integrált program elsődleges feladata, hogy a 2007–2013-as ciklus Nemzeti Fejlesztési Tervébe beépítendő Tisza-térségi fejlesztési elképzeléseket kistérségi szinten és projekt mélységben pontosítsa, hogy realitássá válhassanak és összeadódhassanak a kistérségi integrált programok előirányzatai, tervezett költségei, ami által működőképessé, eredményessé és fenntarthatóvá válhatnak a következőkben kibontásra kerülő operatív programok.

A kistérségi integrált program olyan stratégiai és operatív programokat fogalmaz meg, amelyekben a kistérségi társulás, illetve munkaszervezete kezdeményező, koordináló, illetve partnerségi szerepet vállal.

A programkészítés során alkalmazott módszerek között a dokumentumelemzés, a KSH hivatalos adatbázisainak elemzése, az interjúkészítés (interjúalanyok listáját mellékletben közöljük), a kérdőíves felmérés és a workshopok szerepeltek.

A tervezési dokumentum helyzetelemzésből és koncepcióból, valamint operatív programból áll. Míg a koncepció közép- és hosszú távon mutat irányt, körvonalaz kereteket a kistérség lakossága, vállalkozásai, intézményei, befektetői stb. számára, addig az operatív program időtávja rövid-, illetve középtáv, a 2005-2006, valamint a 2007-2013 közötti éveket öleli fel. Az operatív programok megfogalmazásánál a párhuzamosságok kerülése és a folyamatban lévő projektek kiegészítése a cél.

A tervezés középpontjában – hasonlóan az integrált Tisza programhoz – a következő célok megvalósításának segítése áll:

- a természet, társadalom és gazdaság harmonikus együttműködése,
- az árterek rehabilitációja, a folyó és táj egészséges rendszerműködésének helyreállítása, beleértve a tartamos földhasználatot és vízkészlet-gazdálkodást,
- a lakosság megélhetését szolgáló diverzifikált és a magas multiplikációjú vidékgazdaság kialakítása, beleértve
- a sajátos agrár, helyi ipari-, idegenforgalmi és szolgáltatási struktúra megteremtését, és megalapozva ezt,
 - a periférikus helyzetből adódó hátrányok leküzdésével,
 - a tradíciók kiterjesztésével, a helyhez kötődő identitástudat erősítésével,
 - a képzettségi szint növelésével és
 - a foglalkoztatási helyzet javításával, valamint
 - a hálózatok és a külső belső együttműködések, illetve
 - a környezetbarát fejlesztések ösztönzésével és
 - a szubszidiaritás elvének kiteljesítésével.

A program speciális, a VTT árvízi beavatkozásaival összefüggő lehetőségként megjelenő új eleme az ártér reaktíválása, az ökológiai és a vízrendszer rehabilitálása. Ez – kapcsolódva a beregi tájhasználatváltási tervekhez - egy a táji adottságokra épülő, egészséges és mozaikos tájszerkezet helyreállítását és fenntartását szolgálja, amely a tájgazdálkodási rendszer kiépítésével sokszínűbb és jobb megélhetési lehetőséget kínál a térség lakói számára.

II. Helyzetelemzés

A Vásárosnaményi kistérség integrált programjának helyzetelemzése (előkészítő fázis) a területi egység fejlesztésére ható tényezők rendszerezését, azok értékelését tartalmazza.

II.1. Kapcsolódási pontok

A területi egységre ható külső tényezők áttekintése kapcsán a Tisza-mente integrált programjában illetve két kistérségi szintű fejlesztési dokumentumban felvázolt fejlődési irányokat mutatjuk be.

II.1.1. A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja

A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról szóló 1170/2003. (XI.5.) Kormányhatározat 2. pontja alapján készült el a Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja. A program tervezési területe a teljes tiszai ártér minden településére kiterjed. A 445 település lakosainak száma 1 millió 754 ezer fő (az ország népességének 17%-a), területe az ország egynegyede, 2.272,5 ezer hektár, 4 régiót, 9 megyét és 51 - köztük a Vásárosnaményi - statisztikai kistérséget érint.

A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja az árvízvédelmi fejlesztések mellett a természeti- és épített környezet védelmére, az infrastruktúra, az ipar, a mezőgazdaság és a humán tényezők egyidejű és egymásra vonatkoztatott fejlesztésére tesz javaslatot úgy, hogy egy tudatos jövőkép megvalósítása érdekében integrálja e tényezőket, kezeli a városok és a vidéki térségek, falvak eltérő fejlesztési igényeit. A jövőkép értelmében a Tisza-mente legfőbb küldetése, hogy *az együttműködés térségévé váljon*, ahol megvalósul a fenntartható terület- és vidékfejlesztés, amely

- a természeti örökség megóvását, működésének elősegítését tekinti alapnak,
- a hagyományokon, identitástudaton, a társadalmi örökség ismeretén alapul,
- a működésének elősegítésére, fokozatosságra int, szerves fejlődést javasol és lassúbb ütemű fejlődést ígér,
- a periférikus helyzet leküzdését szolgálja,
- integrált.

A árvízvédelmi, tájhasználati és területfejlesztési szempontból paradigmaváltó program elveivel való összhang megteremtése, valamint a programokhoz, projektekhez való csatlakozás lehetőségének biztosítása elengedhetetlenül fontos a VTT árvízi beavatkozásait szolgáló kistérségek, így a Tisza-füredi kistérség számára is. A szintézis megteremtése érdekében ebben a fejezetben ismertetjük a program célpiramisát, a most készülő program II. kötetében, az operatív adatlapok mindegyikénél pedig feltüntetjük a kapcsolódási pontokat.

Célpiramis

JÖVŐKÉP

Az együttműködés térsége

ÁTFOGÓ CÉLOK

A Kárpát-medence természeti rendszerével együttműködő, társadalmilag is hatékony gazdálkodási struktúra kialakítása
A térség népességmegtartó képességét javító, a létbiztonságot garantáló, kiegyenlített és fenntartható társadalmi feltételrendszer biztosítása

PRIORITÁSOK

I. Vízkezelési gazdálkodáson alapuló fenntartható táji rendszerek kialakítása	II. Hagyományokon és innováción alapuló képzési és foglalkoztatási lehetőségek hálózatokra támaszkodó fejlesztése	III. A periferikus helyzet leküzdése	IV. A Tisza ökológiai rendszeréhez és társadalmához alkalmazkodó gazdasági struktúra létrehozása	V. A térségi fejlesztési folyamatok demokratizálása és hatékonyágának növelése
--	---	---	---	---

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.1. Ártéri tájrehabilitáció</i>	<i>II.1. Hálózatok fejlesztése</i>	<i>III.1. Belső-külső közlekedési kapcsolatok javítása</i>	<i>IV.1. Magas multiplikációjú vidékgazdaság kialakítása</i>	<i>V.1 Partnerségi szervezetek megerősítése</i>
---	--	--	--	---

INTÉZKEDÉSEK

I.1.1. Természetközeli, diverz, mozaikos tájszerkezet kialakítása a mélyfekésű területeken, az ártéri vízrendszer rehabilitálására alapozva I.1.2. Természetközeli tájrészek fenntartása és növelése erdősítéssel, gyepesítéssel, az erdők természeti funkciójának visszaállítása, erdőstratégia kidolgozása I.1.3. Degradációra érzékeny talajokon földhasználat váltás	II.1.1. Civil hálózatok fejlesztése II.1.2. Innovációs kapacitások erősítése II.1.3. A szolgáltatások, valamint az alap- és szakellátások biztosításával a kistelepülések megtartó képességének fokozása	III.1.1. A térség külső elérhetőségének javítása a nemzetközi közlekedési folyosók kiépítésével III.1.2. A Tisza turisztikai és személyhajózási lehetőségeinek megteremtése a kapcsolódó infrastruktúra háttérével együtt III.1.3. A térség belső kapcsolatainak javítása a vasúthálózatok korszerűsítésével és működtetésével III.1.4. A térség belső kapcsolatainak javítása a főúthálózat, alsórendű közúthálózat, kerékpárutak és a folyami átkelések bővítésével, fejlesztésével	IV.1.1. Egyedi arculatú tradicionális vidékipar és környezetvédelmi ipar kialakítása IV.1.2. A rurális tradíciókon és adottságokon alapuló, a piaci feltételekhez is alkalmazkodó speciális termékek előállítás IV.1.3. Meglévő ipari centrumok EU-s normáknak megfelelő fejlesztése és részvállalása a térségi munkamegosztásban IV.1.4. A mezőgazdaság jövedelmezőségének növelése, gazdasági munkamegosztás az EU-s vidékfejlesztési források bevonásával	V.1.1. A szükséges horizontális szerveződések létrehozása a térségi együttműködésekkel V.1.2. A Tisza-menti terület- és vidékfejlesztési, környezetgazdálkodási szervezetek szövetségeinek létrehozása V.1.3. A térségi partnerségi szervezetek és szövetségek ágazati szereplőkkel való megerősítése
---	---	---	--	--

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.2 Vízészlet gazdálkodás</i>	<i>II.2.. Hagyományalapú innovációk ösztönzése</i>	<i>III.2 Tercier és kvaterner hálózatok fejlesztése</i>	<i>IV.2. Széles körű adottságokhoz alkalmazkodó diverzifikált mezőgazdaság kialakítása</i>	<i>V.2. Térségi tervezési folyamatok társadalmasítása</i>
--------------------------------------	--	---	--	---

INTÉZKEDÉSEK

I.2.1. Stratégiai vízkészletek minőségi és mennyiségi megőrzése és bővítése I.2.2. Ártéri vízrendszer rehabilitáció, vízviszatarítás, a vízjárás szélsőségeinek csökkentése I.2.3. Árvízvédelmi beavatkozások (Vásárhelyi–terv Továbbfejlesztésének árvízvédelmi feladatai, fővédvonalak,)	II.2.1. Szepek, tradíciók kiterjesztése, integrálása a mindennapok világába II.2.2. Lokális, Tisza és Alföld tudat erősítése II.2.3. A rurális tradíciók és az identitás erősítésével a kistelepülések kiüresedésének, „gettósodásának” mérséklése II.2.4. Sikeres modellek, példaértékű teljesítmények támogatása	III.2.1. Minőségi szolgáltató rendszer létrehozása III.2.2. Gazdasági szereplők és tudáscentrumok közös információs hálózatának kialakítása III.2.3. A logisztikai és kereskedelmi szerepkör erősítése a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésével III.2.4. Informatikai ellátottság kiegyenlített fejlesztése	IV.2.1. A változó adottságoknak megfelelő területhasználat kialakítása az agrár–környezetgazdálkodási program alapján IV.2.2. Ökológiai gazdálkodás és az alacsony ráfordítás igényű gazdálkodás kialakítása, módszereinek elterjesztése IV.2.3. A vízkivezetésen alapuló ártéri tájgazdálkodás	V.2.1. Az országos, az ágazati és területi tervek készítésekor, felülvizsgálatok az érdekharmónizáló, érdekvérvényesítő szervek szerepének hangsúlyosabbá tétele V.2.2. A Tisza-mente integrált programjának társadalmasítása és megvalósítása térségi támogatással V.2.3. Az intézmények felkészültségének fokozása, amellyel javul a térség abszorpciós képessége
---	--	---	--	--

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.3. Környezetbarát infrastruktúra rendszerek kialakítása</i>	<i>II.3. Képzési potenciálok növelése, foglalkoztatási helyzet javítása</i>		<i>IV.3. Térség adottságaihoz alkalmazkodó sajátos idegenforgalmi struktúra kialakítása</i>	
--	---	--	---	--

INTÉZKEDÉSEK

I.3.1. Decentralizált megújuló energiagazdálkodási önfenntartó rendszerek kiépítése I.3.2. Közműolló zárása és az alternatív szennyvíztisztító programok bevezetése a kis lélekszámú településeken I.3.3. Jól kidolgozott hulladékgazdálkodási tervekre épülő programok elindítása	II.3.1. A hátrányos helyzetű munkaerő foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése II.3.2. A digitális informatikai elérhetőségi hátrányok csökkentésével a foglalkoztatás új típusú formáinak elterjesztése II.3.3. Az általános és a speciális képzettségi szint emelése II.3.4. A felsőoktatási hozzáférést akadályozó tényezők mérséklése		IV.3.1. Együttműködésen alapuló, a turisztikai arculattal harmonizáló termékcsomagok kialakítása IV.3.2. Az idegenforgalmi infrastruktúra kiépítése IV.3.3. Szelid– és ökoturizmus fejlesztése	
---	--	--	---	--

II.1.2. A Beregi Térségi Fejlesztési Társulat Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Programja

A kistérség fejlesztési dokumentumainak illeszkedniük kell a magasabb területi szintű fejlesztési dokumentumokhoz, illetve törekedniük szükséges arra, hogy a helyben jelentkező fejlesztési igények beépülhessenek a magasabb területi szintű elképzelésekbe is. Tehát érvényesülnie kell a felülről-alulra és az alulról-felülre való építkezés követelményének. A szintézis megteremtése érdekében keressük az összhangot a Tisza-mente és a kistérség integrált programja között. Ennek első lépéseit megtettük az előző fejezetben.

A következőkben arra teszünk kísérletet, hogy a kistérségi szinten elkészült és elfogadott programok és a most készülő integrált program között keressük a kapcsolódási pontokat. A kistérséget érintő korábbi SAPARD program 2004-ben felülvizsgálatra került.

A tervezést végző munkacsoport a kistérség számára a 2004-2006 közötti időszakra a következő négy stratégiai prioritást jelölte meg:

1. Humán erőforrások valamint a tudás és kulturális színvonal magasabb szintre hozatala
2. Innováció fogadására alkalmas versenyképes gazdasági szerkezet kialakítása
3. Korszerű EU konform agrárstruktúra és magas színvonalú kistérségi együttműködésre alapuló vidékfejlesztés megteremtése
4. Természeti és kulturális értékekre alapuló turizmus megteremtése

A helyzetelemzés, a SWOT analízis, valamint az előző pontban felsorolt fejlesztési prioritásoknak megfelelően a beregi kistérség vidékfejlesztési stratégiai programjának alapcélja:

A lakosság életminőségének javítása, gazdaságának általános fejlesztése
a térség népességmegtartó képességének erősítése érdekében.

Speciális célok az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Programhoz, valamint a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervhez igazodva:

- a versenyképes mezőgazdasági termelés hatékonyságának, biztonságának, jövedelemtermelő képességének javítása,
- a mezőgazdasági vállalkozások épület- és eszközállományának fejlesztése,
- az ökológiai és közgazdasági környezethez jobban igazodó termelési szerkezetváltás,
- a termékfeldolgozás fejlesztése, a minőségi színvonal és a hozzáadott érték növelése,
- az agrár-környezetvédelmet és tájfenntartást szolgáló termelési módszerek elterjesztése,
- a termelési-értékesítési együttműködés fejlesztése,
- az agrármarketing tevékenység javítása,
- az agrár innovációs tevékenység támogatása, a minőségbiztosítás fejlesztése,
- a mezőgazdasági területhasználat változásaihoz igazodó vízgazdálkodás, vízhasznosítás fejlesztése.
- a tudásszint és képzettség javítása a vidéki területeken,
- a mezőgazdasági vállalkozók szakmai felkészültségének, információ ellátásának javítása, a szaktanácsadási rendszer fejlesztése.

A Nemzeti Fejlesztési Terv Operatív Programjához kapcsolódó speciális célok:

- A kistérség országos, és megyén belüli periférikus helyzetének javítása az alapvető infrastrukturális fejlesztések teljes körűvé tételével, a térség bekapcsolásával az országos fő közlekedési, kommunikációs hálózatokba (M3-as autópálya).
- A kistérségen belüli periférikus helyzetű térségek támogatása, a belső kommunikációs fejlesztések révén. Fontos, hogy a jobb kommunikáció olyan helyzetet eredményezzen a térségen belül, hogy a jobb együttműködést szolgálja.
- A térség munkanélküliségének csökkentése, a lakosság vállalkozói kedvének élénkítése.
- A kistérség természeti erőforrásainak, táji, természeti sokféleségének, kulturális értékeinek megőrzése, fejlesztése annak érdekében, hogy minél magasabb színvonalon lehessen azokat bemutatni, turisztikai célok érdekében használni.
- A kistérség falvainak megújítása, új funkciók kialakításával, új szolgáltatási rendszer megteremtésével, közösségek támogatásával. Fontos a civil – szakmai és önkormányzati szektor együttműködési készségeinek fejlesztése.
- A térségi identitás-tudat kialakítása, térségmarketing megteremtése. Fontos, hogy egyértelmű, és a térség összes lakója számára elfogadható térségi arculat jelenjen meg, mely alapja lehet a további PR és marketing munkának.

A prioritások, alprogramok és intézkedések szerinti bontás a következő:

1. sz. Prioritás: „Humán erőforrások, valamint a tudás és kulturális színvonal magasabb szintre hozatala”

I. /a Alprogram: Információs rendszer kiépítése

- A hagyományos kommunikáció fejlesztése
- Informatikai fejlesztés
- Új típusú kommunikáció elterjesztése

I. /b Alprogram: Oktatási és képzési rendszerek korszerűsítése

- Tárgyi feltételek javítása
- Szakképzés versenyképességének javítása
- Felnőttképzés, átképzés javítása

I. /c Alprogram: Értékmegőrzés, kultúra, egyház

- Közösségi programok bővítése
- Kulturális nagyrendezvény szervezése
- Egyházi programok

I. /d Alprogram: Egészségügyi és szociális ellátás javítása

- Preventív programok erősítése
- Az alapellátás javítása
- Életmódprogramok bevezetése

2. sz. Prioritás: „Innováció – fogadásra alkalmas, versenyképes gazdasági szerkezet kialakítása.”

II. /a Alprogram: Infrastruktúra fejlesztése

- Közlekedési hálózat fejlesztése
- Hulladékgazdálkodás javítása
- Szennyvízhálózat fejlesztése
- Ár- és belvízvédelem fejlesztése

II. /b Alprogram: Helyi adottságú iparágak fejlesztése

- Információs hálózatok kialakítása
- Piacra jutás és értékesítés javítása

- Minőségbiztosítási rendszerek bevezetése
- II. /c Alprogram: Kistérségi marketing javítása*
 - Helyi élelmiszer-feldolgozás erősítése
 - Házi- és kézműipar fejlesztése
 - Ipari szolgáltatások fejlesztése
 - Innovációs készség javítása

3.sz. Prioritás: Korszerű EU konform agrárstruktúra és magas színvonalú kistérségi együttműködésre alapuló vidékfejlesztés megteremtése

III. /a Alprogram: Agrárstruktúra átalakítása –termelőalapok növelése

- Földhasznosítási szerkezet javítása
- Őshonos kultúrák arányának bővítése
- Extenzív állattenyésztés bővítése
- Vadgazdálkodás fejlesztése

III. /b Alprogram: Az agrárgazdaság jövedelemtermelő képességének fokozása, piaci versenyképesség javítása

- Tájtermékek termesztésének korszerűsítése
- A termékek feldolgozottságának javítása
- Minőségi követelmények bevezetése
- Eu-s piaci ismeretek bővítése

III. /c Alprogram: A környezet terhelésének csökkentése alternatív gazdálkodási formák alkalmazásával

- Megújuló energiahordozók használata
- Ökogazdálkodás arányának növelése
- Agrár környezetvédelem elterjesztése

III. /d Alprogram: A termelés műszaki és technikai színvonalának javítása

- Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése
- Épületek és építmények felújítása
- Gép és eszköz állomány korszerűsítése
- Technológiai eszközök korszerűsítése

III. /e Alprogram: Foglalkoztatás-közösségformálás

- Piaci és marketing munka javítása
- Szakmai segítségnyújtás erősítése
- Szervezettség javítása
- Szaktudás bővítése

4. sz. Prioritás: „Természeti és kulturális értékekre alapuló turizmus megteremtése”.

IV. /a Alprogram: Turisztikai infrastruktúra és fogadóképesség fejlesztése

- Falusi turizmus fejlesztése
- Szálláshely-fejlesztés
- Turisztikai infrastruktúra fejlesztése

IV. /b Alprogram: A települések és vonzerők fejlesztése

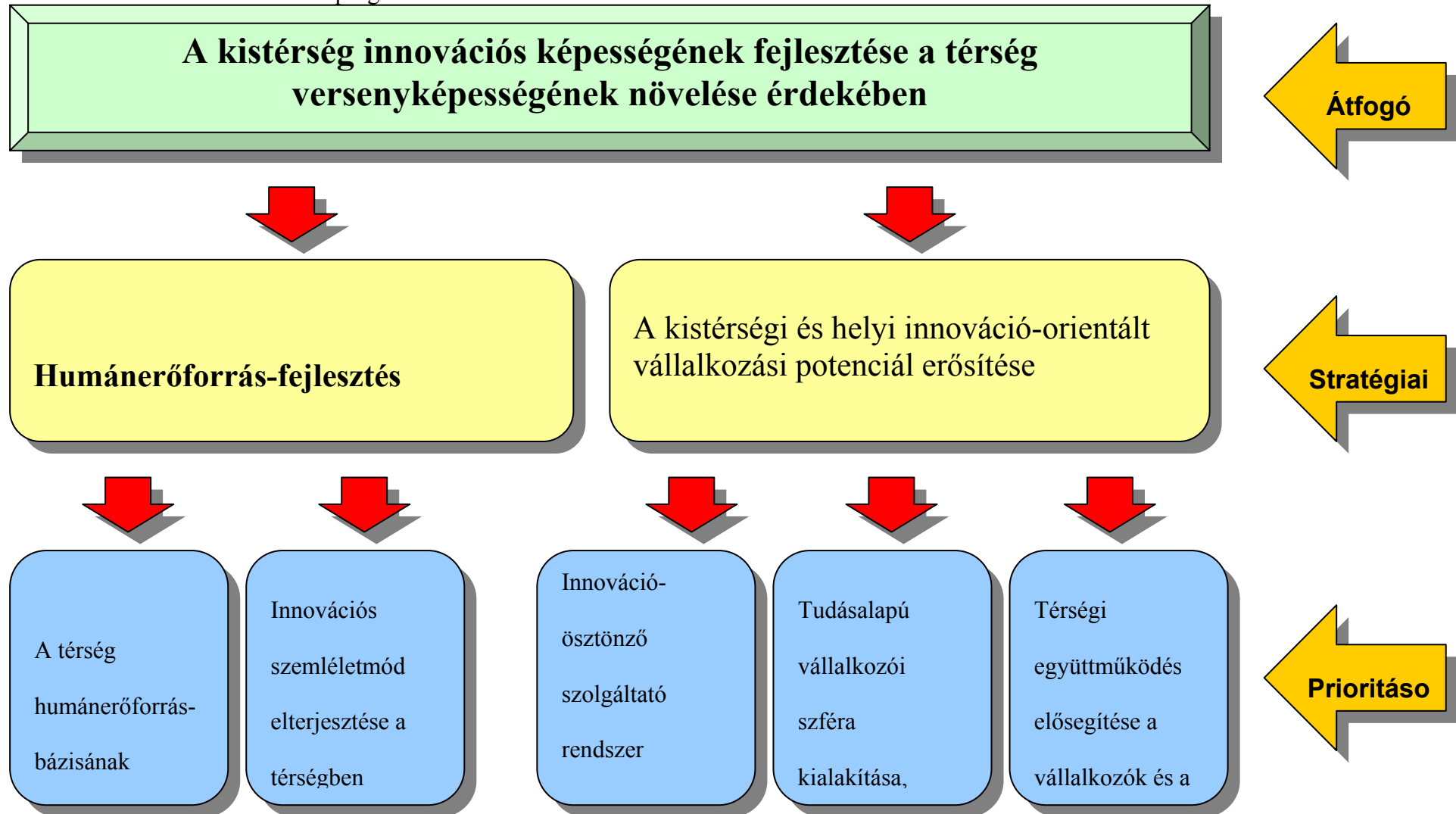
- Falufejlesztés- megújítás
- Települési környezet javítása
- Programcsomagok kialakítása

IV. /c Alprogram: szakmai háttér fejlesztése

- Koordinációs központ létrehozása
- Térségi marketing fejlesztése
- Képzés-továbbképzés fejlesztése

II.1.3. A Bereg Térségi Fejlesztési Társulat innovációs programja

A 2003-ban készült innovációs program célrendszere a következő:

II.2. Társadalom

A Tisza-mente népességének jelentős része az ország legelmaradottabb, rendszerváltozásban is vesztes településeiben, kistérségeiben él. E vidéki népesség foglalkoztatási- és jövedelmi viszonyai, iskolai végzettsége, és ezen belül szakmai képzettsége is elmarad az országos átlagtól. Ugyancsak jelentős a lemaradás az egyetemet, főiskolát végzettek és az érettségizettek számarányát tekintve. Az elvándorlások, a feltételhiányok, a közösségek fejletlensége miatt kevés a kreativitás - a térség érdekében - kibontakoztató ember. A helyzetelemzés következő, humán erőforrás fejezete a fenti megállapítások Vásárosnaményi kistérségi vonatkozását mutatja be.

II.2.1. Településrendszer

A kistérség 567 km²-nyi területén 2001-ben 31,9 ezer lakos élt, népsűrűsége a Fehérgyarmatiéhoz hasonlóan alacsony: 56 fő/km², mindössze 58 %-a az országos, 57 %-a a megyei átlagnak. Egyedül Vásárosnamény értéke emelkedik ki (138), a legalacsonyabb értékek: Márokpapi (22), Lónya (24) és Vámosatya (25). A térségben az aprófalvas településszerkezet dominál, a települések száma 27, amelyek közül 3 1990-ben vált ki és lett önálló (Varsánygyüre kettéválásával születtek Gyüre és Nagyvarsány, Tiszaszalkából kivált Tiszavid).

Vásárosnamény 4 kisebb önálló településből (Vásárosnamény, Vitka, Gergelyi és Ugornya), valamint két tanyából (Károlyi- és Perényi-tanya) egyesítve jött létre. Városi rangot 1979-ben kapott.

A Vásárosnaményi kistérség 27 településéből csak a központ Vásárosnamény városi rangú, amely az összlakosság 28,5%-át tömöríti. Jellegzetesen apró- és kisfalvas terület, a falvak többségének (14 település) népességszáma 500 és 1000 közötti, illetve 5 településen 500 fő alatt marad. A 2000 főt csupán Aranyosapáti és Tarpa lélekszáma haladja meg.

A külterületi népesség a kistérségben az összlakosság 2,8 %-át teszi ki, 7 településen jellemző, kirívóan magas Nagyvarsányban (42 %).

A Tisza két partján elterülő majd tízezer fős Vásárosnaményt a „Bereg kapujaként” is emlegetik, hiszen néhány, a folyó bal partján fekvő közeli település mellett a Beregi-síkság összes települése ehhez a kisvároshoz vonzódik. A város térség szervező szerepe a kisváros-fejlesztési programnak megfelelően a '60-as évektől vált meghatározóvá, városi rangot pedig 1979-ben kapott. Az egykori járási székhely a kistérségi lehatároláskor, ha csupán tervezési-statisztikai szempontból is, de megtartotta központi funkcióját.

A külső perifériaként minősíthető, elmaradott kistérségen belül jelentősek a differenciák. Vásárosnamény a kistérségben tényleges centrumot jelent, nem csupán népességsúlya és közigazgatási funkciói, hanem gazdasági szerepe miatt is. A 2001-es Népszámlálás alkalmával a foglalkoztatottak közel 40%-át, a munkahelyek több mint felét tömörítette. A működő vállalkozások közel fele vásárosnaményi székhelyű. Az egy lakosra jutó adóköteles jövedelem az utóbbi néhány évben 1,7-szer volt magasabb, mint a többi településen; helyzete a munkanélküliség tekintetében is jóval kedvezőbb, mint a környező településeké. A rendszerváltozás utáni leépülés jelentősen megnövelte a centrum és a periféria közötti különbségeket: a gazdasági termelés egész országot érintő visszaesése a térségen kívüli munkalehetőségek beszűkülését jelentette, a talpon maradt vásárosnaményi üzemek, vállalatok nem voltak képesek az egész térség foglalkoztatási válságát enyhíteni. Az ország keleti részében általános jelenség, hogy a gazdasági termelés visszaesésének köszönhetően a

nem anyagi szolgáltatások (oktatás, egészségügy, közigazgatás stb.) relatív súlya a foglalkoztatásban megnőtt, ami a környező településekkel szemben szintén a központ helyzetét javította. A '90-es évek második felétől, a válságjelenségek enyhülésével csökkent a centrum-periféria közötti különbség. Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy Vásárosnamény meg tudta őrizni pozícióját a városhálózaton belül, nem vált válsággóccá, és idővel képes volt környezetének helyzetén is javítani, másrészt a kistérség más települései is „mozdulni” látszanak.

A falvak közötti jövedelem-egyenlőtlenségek is követik a centrum-periféria különbségek alakulását: 1996-ig folyamatos a differenciálódás, majd csak lassú kiegyenlítődés kezdődik. Még Vásárosnamény kiemelésével sem változik meg a tendencia, így arra lehet következtetni, hogy a rendszerváltozás vesztes települései a gazdasági fellendülés időszakában sem képesek talpra állni, a depresszió tartósnak minősül, viszont a települések egy másik része kiemelkedni látszik környezetéből. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a helyi adók kezdeti központi összpontosulása is oldódik: 1992-ben a települési adók 85%-át még Vásárosnaményben szedték be, míg 2001-re ez az arány 70%-ra csökkent.

A Vásárosnaményhez közel fekvő településeken kedvezőbbek a jövedelmi és munkanélküliségi jelzőszámok (Nagyvarsány, Kisvarsány, Tizzaszalka, Jánd, amelyek közül egyértelműen Nagyvarsány emelkedik ki, de Jánd helyzete folyamatosan javul). Azonban a központtól távolabb is találunk kedvezőbb foglalkoztatási helyzetű településeket. Ezek egyike Beregsurány, amely közúti határkelővel rendelkezik Ukrajna és a közeli Beregszász irányába. Mivel a határmente távol esik Vásárosnaménytől, amely a kistérség délnyugati szegletében helyezkedik el, az ingázás nehézségekbe ütközik, ezért a Vám- és Pénzügyőrség az egyik legjelentősebb foglalkoztató a környéken, így Beregsurány munkaerőmérlege szintén jelentős pozitívummal rendelkezik. Azonban látnunk kell azt is, hogy Beregsurány egy főre jutó lakossági jövedelme még így is alig haladja meg az országos átlagérték 50%-át, és a munkanélküliség is jelentős. A másik jelentősebb település a kistérség keleti peremén Tarpa. A falu helyzete azonban folyamatosan romlik: 1990-ben még a kistérségen belüli jövedelmi rangsor 7. helyén állt, 2003-ra már csak a 16.

A legkedvezőtlenebb helyzetű települések ebben a kistérségben is a mellékutak mentén helyezkednek el, a kistérségen belül is elzárt településeknek számítanak. A legnagyobb mértékű a munkanélküliség a kistalpakok közül a külső perifériának számító Lónyán és Gelénesen mérhető, de mint belső periféria, Hetefejércse és Tiszavid is a rangsorok végén található. Ilk kedvezőtlen és romló pozíciója nehezen magyarázható, mert Vásárosnamény szomszédságában találjuk, és mérete sem indokolja az elmaradottságot.

A kistérségen belüli kapcsolattartást nehezítő körülmény Vásárosnamény excentrikus fekvése mellett a nyírségi és beregi területek egyetlen pontban tömörödő tiszai átkelési lehetősége. Az ettől távolabb fekvő periférikus települések helyzetén a szezonális lónyai ponton-híd állandóvá fejlesztése segítené.

II.2.2. Demográfiai helyzet

Az 1870-2001 közötti időszakra vonatkozó történeti népességelemzés alapján a kistérségben a népességminimumokat illetően teljesen „tisztá” a kép: azok vagy 1870-ben vagy 2001-ben vannak (kettőé 1990-ben). A maximumok 1941 és 1960 körül sűrűsödnek, de van 1910-ben (4) 1930-ban (2), 1970-ben (1) és tipikusan 1990-ben Vásárosnaményé. 17 település és a kistérségi központ csökkenő ma is, a három újonnan kivált település (Gyüre, Nagyvarsány, Tiszavid) adatai hiányoznak.

Az 1890 előtti időszakra kismértékű (öt település népességét érintő) kivándorlás jellemző, de Trianon hatása ennél szélesebb körű, 9 településre terjed ki, 2-17 % közötti népességcsökkenést okozva. 1941-1949 közötti időszakban a háborús veszteségek és ezen belül a térséget érintő holocaust, amelyek 15 település lakosságát érintették oly (1-15 % közötti) mértékben, hogy a kistérségi átlagnépesség is 4 %-kal csökkent.

Napjainkra a települések majdnem 80 %-a apad folyamatosan és tendenciózusan. 1990-2001 között a kistérség népessége – az országos átlagnak megfelelően - 2 %-kal csökkent. Legnagyobb mértékben Lónya (15) és Vámosatya (14), de hasonlóképpen Márokpapi és Gulács (11) lakossága apadt. 8 település népessége nőtt, legjobban Aranyosapátié (8 %-kal). A 8 növekvő népességű településből 4 a természetes szaporulat miatt, 3 a pozitív vándorlási egyenleg miatt (Nagyvarsány - Vásárosnamény szomszédos települése, Beregsurány – határátkelő, Tivadar – idegenforgalmi szerepe), Aranyosapáti előnyös fekvéséből adódóan (Záhony – Kisvárdá – Vásárosnamény egyenlő elérhetőségében) a két tényező együttese eredményeként nőtt.

A térségben 1996 eleje és 2001 vége között közel 1,200 fős vándorlási veszteség mutatkozott (az időszak adatai a 2004 előtti kistérségi lehatárolásra vonatkoznak), amely az 1995. évi állandó népesség közel 3 %-át teszi ki. Az ezer lakosra jutó vándorlási egyenlege az elmúlt 6 év alapján 29,7, mellyel megyéjében a legutolsó, a kistérségek között pedig az utolsók között, a 147. helyen végzett. A két utolsó népszámlálás között a legnagyobb veszteséget Gulács, Lónya, Tiszaszalka és Vámosatya szenvedték el, míg a legnagyobb pozitív egyenleget Tivadar, Beregsurány, Márokpapi és Nagyvarsány könyvelhette el.

A 14 év alatti népességre jutó időskorúak aránya (öregedési index) a kistérségben átlagosan 0,76, ami jóval kedvezőbb az országos átlagnál (1,34). A fiatal korstruktúra kissé ellensúlyozza a tetemes vándorlási veszteséget, ám egyes vészesen előregedő települések helyzetén nem javít. Ilyenek Márokpapi (1,69), Mátyus (1,4) és Barabás (1,45), bár ez utóbbi határátkelő helyének – Schengeni határrá alakulás miatti – felértékelődése pozitív irányban hathat többek között a demográfiai folyamatokra is. Kiemelkedően fiatal korstruktúrával rendelkeznek Tiszavid (0,38), Aranyosapáti (0,46) és Jánd (0,5), a cigányok magas reprezentáltsága miatt. Jánd adata még a 2001-es beregi árvíz előtti időre vonatkozik, aminek következtében a cigánytelep felszámolásra került, és az ott lakók áttelepültek a közeli Vásárosnaményba, Nagydobosra.

Az öregedési index alapján a Vásárosnaményi kistérség 14. a kistérségek sorrendjében, a magas természetes szaporodással rendelkező Szabolcs-Szatmár-Bereg megyén belül viszont átlaga nem kirívó. Ugyanis 1990-2001 között a kistérséget -1,9 %-os természetes fogyás jellemzi, mely átlag -11-17,1 % közötti mutatókból (Barabás, Lónya, Márokpapi, Mátyus és Vámosatya), valamint +1 és +6,5 % közötti természetes szaporulattól (Aranyosapáti, Jánd, Tiszavid, Tiszaadony, Gyüre és Vásárosnamény) adódik.

II.2.3. Foglalkoztatás, munkanélküliség

A kistérség egyik legfontosabb megoldandó szociál- és foglalkoztatáspolitikai problémája a munka világával függ össze. Mindez különösen fontos ebben a körzetben, amely a keleti blokk gazdasági hálójának összeomlásával, exportpiacának és a munkahelyeinek a nagy részét is elveszítette. Az alternatíva nélküliség miatt hatalmas lett a társadalmi krízis, anómia és tartós a társadalmi értékvesztett állapot.

A tűzoltásban a jövőképhiány, az alacsony iskolai végzettség, devianciák erősödése stb. miatt nehéz építkezni, a munkaügyi szféra a közhasznú, közcélú és közmunka folyamatos szervezésével enyhíti a térségben a foglalkoztatási problémát. A lakosság a rokkantnyugdíjas státusz stratégiájával reagál.

A körzetben ebben az évtizedben meglévő munkanélküliségi mutató (~ 15%) a megyei átlagot (~10%) folyamatosan és jelentősen meghaladja.

Regisztrált munkanélküli státuszban a kistérséghez tartozó településeken 2004 első félévében inkább férfiak, 8 általánost végzett, 26-45 éves, segédmunkások voltak, akik többségében rendszeres szociális segélyben és jövedelempótló juttatásban részesültek. A pályakezdők száma 2004-ben a kirendeltséghez tartozó településeken csökkent (8,8%)². Meg kell jegyezni, hogy a kirendeltség településein így is 520 fő volt pályakezdő munkanélküliek száma 2004. novemberében.

A körzetben 2003 novembere és 2004 novembere között közel 400 fővel növekedett a regisztrált munkanélküliek száma (3839 fő). Ez a növekedés arány vélhetően a változatlan gazdasági struktúrával magyarázható. A közvetítéssel elhelyezkedők száma viszont növekedett ebben az időszakban.

II.2.4. Kulturális tőke

Az egyén iskolai végzettsége, szakképzettsége, tudása, műveltsége lényeges eleme kulturális tőkéjének. E kulturális tőke jelentős részét a társadalom tagjai a családból hozzák. Ismereteik fontos szerepet játszanak a privilegizált társadalmi helyzetek átörökítésében, mert eltérő családi szubkultúrák eltérően készítik fel a gyermeket az iskolai, illetve életbeli pályafutásra.

A térségben élők harmada azáltal, hogy nincs nyolc általánosnál nagyobb végzettsége konzerválhatja a társadalmi státuszát. A lakosság alig fele végezte el a manapság kevés eséllyel kecsegtető nyolc általánost, vagy fejezte be a középiskolát, de nem zárta azt vizsgával. A térségben élő érettségizett arány 14%-os, a felsőfokú diplomások súlya alig 5%. Mégis van javulás: amíg 1990-ben 7,94 volt az átlagos elvégzett osztályszám, a legutóbbi népszámlálás során már 8,45 volt ez az érték.

A térségi interjúk újra felvetették a régió problémáját, vagyis a települési megtartóerő elégtelenségét, amelynek okát a megfelelően kvalifikált foglalkoztatási lehetőség hiányában látják³.

A kistérség középfokú oktatási intézményei közül egy került fel a magyar középiskolák eredményességi listájára is (Forrás: www.oki.hu). Az iskolák szociokulturális (bemeneti) és eredményességi (kimeneti) mutatói és a hozzáadott érték alapján a szakközépiskolák közül az ipari, kereskedelmi és vendéglátóipari képesítést nyújtó, Lónyai Menyhértről elnevezett intézmény a 17. helyen végzett. (Szociokulturális jellemzők: a szülők iskolai végzettsége (elvégzett osztályok) 11,13 év; a munkanélküliek aránya 27.90%, a 8. osztályos jegyek átlaga: 3,59; kimeneti jellemzők: felvettek aránya: 19%; nyelvvizsga aránya: 9,52%). A kistérségi központ gimnáziumába az adott korosztálynak több mint a fele jár. Középfokú esti tagozat 4 településen működik.

A statisztikák, ha a kistérségben a száz bölcsődei, illetve óvodai férőhelyre jutó beírt gyermekek számát nézzük, demográfiai növekedést és ezzel együtt az iskolarendszer problémájának megoldását valószínűsítik⁴.

² In: http://www.szszbmunkaugy.hu/submenu/pkbearamlas_2004.iii.ne.doc

³ A térséghez kötődő webes megjelenések netes keresése során is visszaigazolódt az a probléma.

⁴ A kistérségben 27 általános iskola, 4 gimnázium, 2 szakközépiskola működik. Jelenleg ezer lakosra száznál alig több általános iskolai tanuló, illetve alig kétfuvar középiskolai tanuló jut. Forrás: A Beregi Térségi Fejlesztési Társulat innovációs programja. 2003. Kézirat.

A demográfiai mélypont miatt a települések általános iskolái körében nehézséget jelent a normatíva eléréséhez szükséges gyerekszám „biztosítása”. A kistérségben azonban nemcsak a megszüntetés trendje jellemző, hanem vannak innovatív megoldások is (pl. Márokpapiban). Itt szeptembertől a helyi gyermekek a szomszédos Csarodára járnak majd általános iskolába, ezért a helyi egyesület azt tervezi, hogy átveszi a iskola épületét, ahol szervezett táboroztatást, kisserződött iskolákkal tantervbe illeszkedő képzési programot, megyei diáksport rendezvényeket tervez, illetve teleház-fejlesztést hajt végre, mert a megtartóerő egyik szelete a közösségi lehetőségek biztosítása.

II.2.5. Civil társadalom

A térség egyenlőre kiaknázatlan tradíciói, hogy a szerves polgári fejlődés újrakezdési szakaszában még nem jártak, nem járhattak együtt a közösségi kezdeményezések számának növekedésével.

Bár a bíróság által bejegyzett civil szervezetek száma jelentős, ezek jelentős része inkább egyfajta hivatásrendi (vadász, illetve horgász egyesület, vagy polgárőr) szervezet, kevésbé jellemzőek a település döntéseikor érdekérvényesítő szerepet felvevő egyesületek. Megfigyelhető viszont a kulturális és idegenforgalmi célú egyesületek aktivitása. Emellett előfordulnak egyéb céllal bejegyzett non-profit szervezetek is (pl.: környezetvédelmi, ifjúsági stb.).

Az általános probléma azonban az, hogy a működő civil szervezetek nehezen vagy egyáltalán nem tudnak egymással kapcsolatot építeni. A kezdetben tevékenységük meggyökeresítésével és önmeghatározásukkal elfoglalt szervezetek közötti partnerség természetesen még nehezen szervezhető.

II.2.6. Egészségügyi és szociális jellemzők

A határmenti településeken az egészségügy humán erőforrásainak biztosítása nehezen megvalósítható. Az ezredforduló idején 25 házi orvos és házi gyermekorvos volt a kistérségben. Az ügyeleti ellátás folyamatos, ám a társulások mikrokörzetre alapozó forma jelenthet stabilabb megoldást. Az adatok szerint a bölcsődei ellátás magas, az idős ellátás közepesen erős kihasználtsággal működött a kistérségben. Mindez arra utal, hogy az ifjúság kérdésköre egyre fontosabbá válhat a kistérségben.

A fekvőbeteg-szakellátás Vásárosnaményban biztosított. A fehérgyarmati székhellyel, vásárosnaményi telephellyel működő, közel kétszáz ágyas Szatmár-Beregi Kórház az aktív betegellátás terén belgyógyászati, sebészeti, szülészeti-nőgyógyászati, csecsemő- és gyermekgyógyászati, fül-, orr-, gégészeti szakterületen nyújt ellátást. A kórház a kistérség egyik legnagyobb foglalkoztatója.

A kórház részt vett az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal által indított Tolerancia az egészségért modellprogramban, amelynek keretében szociális munkások segítik az egészségügyi dolgozókat. A program célja, hogy a hátrányos helyzetben lévő rászorultak is be tudjanak illeszkedni az egészségügyi intézmények rendjébe, illetve a megkülönböztetés miatti félelem, a kulturális vagy vallási szokásaik miatt ne maradjanak ki az ellátásból⁵.

Különösen fontos ez egy olyan körzetben, ahol a roma társadalmi csoportok aránya magas.

⁵ Az egy évig tartó kísérlet során a kórházban a betegek igényeinek megfelelően alkalmaznak szociális munkásokat, ha lehetséges roma származásúakat.

In: <http://www.magyarorszag.hu/hirek/egeszseg/tolerancia20040224.html>

A 2001-es népszámlálás adatai szerint a roma lakosság aránya 8%. A kistérségi adatok (interjúk) azonban jelentős területi különbségeket takarnak.

A szociális földprogram, mint szociális transzfer 1940. június 19-hez, Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter Országos Nép és Családvédelmi Alapról szóló törvényjavaslatához kapcsolódik. Ezután indította meg Esztergár Lajos a „Vármegyei Közjóléti Szövetkezet Mátészalka” elnevezésű kísérletét. A tevékenység fő elve az volt, hogy segélyezéssel, szegénypolitikával nem lehet hatékonyan javítani a rászoruló helyzetén, ezért a szociális feladatok megoldásának formáját a gazdasági szférára bízta. A szociális földprogram kilencvenes évekbeli felújítása ebben a mikro-mezo-makro problémákat/hátrányokat komplexen kezelő elképzelésben gyökerezik.

A lokális szociálpolitika új, rugalmas, átlátható gazdasági elemmel bővült. Túlélési és hátrányos helyzetből történő kivezetési programként egyaránt használható. A kistérség települései közül Mátyus, Gyüre, Aranyosapáti, Lónya működtet földprogramot.

II.2.7. Információs társadalom

Egy alapvető átalakulás tanúi vagyunk: az ipari társadalom információs társadalommá alakul. Az információs társadalom technológiái minden ipari és társadalmi tevékenységet áthatnak, és felgyorsítják a gazdasági globalizációt, részben azzal, hogy a kis és középvállalkozások részére a globális piachoz és társadalomhoz történő hozzáférés új útjait biztosítják - így szól az Európa Tanács 1998-as tudománypolitikai dokumentuma.

A folyamat - a digitális forradalom következményeként - az információs társadalom felé visz, amely lényegesen különbözik az azt megelőző társadalmi fejlettség ipari állapotától. Az innovációs lánc továbbvitele miatt mindenképpen szükséges a megfelelő területi szinthez kapcsolódó információs társadalom program elkészítése, mert további leszakadás következhet be a határozottabb szándékot felmutató és ezért hosszabb távon mindenképpen gyorsabb fejlődéssel számoló térségektől. Az információs társadalom fejlesztések egyik alapvető célja éppen a lemaradások, a különbségek csökkentése személyek, közösségek és térségek között.

Az információs társadalom hagyományos mutatói közül a távbeszélő fővonal 1000 lakosra jutó számában, illetve a kábeltelevíziós bekötések számában a kistérségi érték jelentős leszakadást mutat. Az észak-alföldi átlaghoz közel 100 kábel tv-s bekötés (a megyei átlaghoz közel 60 bekötés hiányzik) és közel 50 telefonvonal (a megyei átlaghoz közel 20 telefonvonal) hiányzik. A megye igen különböző fejlettségét jól példázza, hogy a megyeközpont (centrum) estében a fenti dimenziók kistérségi hiánya még szembetűnőbb⁶ (1. tábla).

⁶ A hátrányt súlyosbítja, hogy sem felsőoktatási intézmény, sem pedig kutatóhely nincs a kistérségben.

1. tábla A hagyományos és új kommunikációs eszköz elterjedtsége (Forrás: KSH 2003)

<i>Kistérség</i>	Távbeszélő fővonal 1000 lakosra	Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakás 1000 lakosra
Baktalórántházai	182	28
Csengeri	235	119
Fehérgyarmati	225	91
Ibrány-Nagyhalászi	193	25
Kisvárdai	214	42
Mátészalkai	238	72
Nagykállói	200	24
Nyírbátori	200	44
Nyíregyházai	329	206
Tiszavasvári	226	42
Vásárosnaményi	221	18
Megye össz.	242	86
Észak-Alföld össz.	273	112

A 98 információérzékeny vállalkozás⁷ közel kétharmada a kistérségi központban található. A települések közel tizedében nem volt ilyen. A kistérség mikrokörzet központjaiban (pl. Tarpa, Beregdaróc, Beregsurány) viszonylag jelentős számú ilyen profilú vállalkozás van.

Az informatikai tevékenységgel kapcsolatos innovációk térbeli terjedését a domain név⁸ bejegyzések mutatják a legjobban. A kistérségben 2004-ben 48 ilyen bejegyzés volt. Ezek többsége a központra koncentrálódik, de az előbb említett kistérségi településeken is feljegyezhető volt ez az innováció.

A kistérség települései közül az utóbbi időben háromban⁹ működött teleházas közösségi hozzáférési pont, amely a digitális szakadék feletti hidak létesítésére alig nevezhető elegendőnek¹⁰.

⁷ Az ilyen típusú vállalkozások általában egy területen belül igen nagy koncentrációt mutatva szinte kizárólag a városi terekben jelennek meg. A vizsgálatunk tárgyát képező tevékenységek közül a legnagyobb arányban az ingatlanügyletek, a jogi- és gazdasági tanácsadás, valamint az oktatási-képzési vállalkozások jelennek meg vidéki térségekben.

⁸ Domain: az Internethez csatlakozó gépek hierarchikus címrendszerének valamelyik szintje, a hálózat egy adott címét jelöli; a legfelső szintű domain gyakran az országot (pl. .hu) jelzi, az alatta levő pedig a gép tulajdonosát.

⁹ Márokpapi, Tarpa, Tiszaszalka

¹⁰ A helyzetet a napjainkban hálózattá szerveződő e-Magyarország pontok is javíthatják.

II.3. A tájhasználat természeti és gazdasági összefüggései

A tájhasználat elemzése során elsősorban a tájhasználat és a természeti rendszerek, valamint a gazdasági eredményesség egymáshoz való viszonyának vizsgálatára, a rendszerműködés lehetőségeinek feltárására illetve elemzésére törekedtünk, miközben elsősorban a talajviszonyokra és a vízháztartásra összpontosítottunk. Vizsgálódásaink során két alapelvet tekintettünk kiindulópontnak:

1. Nincs kedvezőtlen termőhelyi adottságú terület, csak olyan, amelynek adottságait figyelmen kívül hagyták használatának tervezésekor¹¹. A gazdálkodás eredményességét meghatározza az, hogy a haszonvételi elvárás és a tájhasználat illeszkedő, vagy ellentétes a táj adott helyhez kötődő lényegével.
2. A termőhelyi adottságok a jellemző tájhasználat függvényében alakulnak. Összességében a használat vagy javítja ezeket az adottságokat – ez esetben hosszútávon is fenntartható, vagy rontja – ez esetben hosszútávon fenntarthatatlan.

Mindezek fényében elsőként elemezzük az adott térség természeti adottságait és tájhasználatát abból a szempontból, hogy mennyiben felelnek meg a természetes rendszereknek, illetve mennyiben nem. Ez alapján elemezzük a kistérség táj-, terület- és vízhasználatát, majd az összegzésben kitérünk mindennek gazdasági összefüggéseire.

II.3.1. Természeti adottságok

A kistérség szinte egész területe a Beregi kistájon fekszik, kivételt képeznek Gemze, Ilk és Olcsva települések, amelyek az Északkelet-Nyírség, illetve Szatmári-sík kistájon fekszenek. (3. térképi melléklet)

A Beregi-sík 106 és 179 m közötti tszf-i magasságú, a Keleti részén ármentes, egyébként magas talajvízű alacsony ártéri szintű, az ármentesítések előtt árvizekkel rendszeresen elöntött tökéletes síkság. Két jelentősebb kiemelkedése a Tarpai-hegy és a barabási Tipet-hegy.

E két magaslaton kívül az igen kis átlagos lejtésű felszínt elhagyott medrek, morotvák labirintusa tarkítja, amelyek nagy részét a Tisza hagyta hátra. Beregi-sík felszínének nagy részét egészen fiatal, kavicsot tartalmazó öntésagyag és öntésiszap borítja, amelyet a folyók áradásai alkalmával raktak le. A kistérség magaslatai dácitból (Tarpai-hegy) és riolitból (Tipet-hegy) épültek fel.

A nyírségi rész szélhorda homokkal fedett hordalékkúp-síkság, amelyet hordalékbuckák tarkítanak.

A talajtakaró a Beregi síkon öntésanyagokon képződött réti talaj, a nyírségi részeken homoktalajon képződött váztalaj.

A Vásárosnaményi kistérség domborzatára jellemző a nagyfokú tagoltság. (4. térképi melléklet: Domborzati adottságok) Legmagasabb része, a térség délnyugati részén a Tisza

¹¹ Napjainkban előfordul, hogy kedvezőtlen adottságúnak minősítenek területeket bizonyos kiválasztott művelési ágakra (pl. szántóművelésre) való alkalmatlanságuk szerint, holott meg lehet találni azt a haszonvételt, ami mellett a földhasználat eredményes. Az ilyen egyoldalú minősítés önmagában - és emellett az alkalmasság ellenében való művelés erőltetése - megnehezíti az adottságoknak megfelelő és ezért hatékony földhasználatra áttérést.

balpartján elhelyezkedő terület terepszintje 130 -107 mBf. A Tisza jobb oldalán lévő területek is viszonylag magas fekvésűek 109-112 mBf. E területektől északra haladva a a térszintek csökkenését figyelhetjük meg. A kistérség északi részén, Lónya község körül a terepszint 102-103 mBf, ezek a vidék legmélyebb részei.

A tagolt domborzat következtében a térség belvíz-veszélyeztetettsége nem elsősorban a legmélyebb területekhez köthető. (8. térképi melléklet) Egy-egy csapadékosabb évben a viszonylag magasabb fekvésű belső medencék is víz alá kerülhetnek, míg a medencét tagoló kisebb-nagyobb szigetek vízmentesek maradhatnak. A belvízérzékenységi térképen nagyon jól látszik, hogy a veszélyes területek foltokban helyezkednek el a Tisza jobb oldalán, míg a másik oldal túlnyomórésze belvíz által nem veszélyeztetett terület. A Tisza tehát nemcsak a terepalakulatokat választotta el szélsőségesen, hanem a belvízzel veszélyeztetett és mentes területeket is. Ugyanez elmondható a talajadottságról is, tehát szántóművelésre alkalmas területet jobbra csak a Tisza nyugati oldalán találunk, a keleti oldalon csak kisebb foltok jelennek meg, ami jól látható a talajalkalmassági térképen (6. térképi melléklet).

A kistérség egyetlen vízfolyása a Tisza, jobbról Tiszaszalkánál vezet bele a határon túlról érkező Szípa-csatorna. A kistérség állóvizei a tiszai holtágakból alakultak ki, a 15 meandertó felszíne összesen 154 ha.

A kistérség éghajlata mérsékelt hűvös és száraz, kismértékű vízhiány jellemzi. Az évi napfényellátottság 1950 óra, az átlag középhőmérséklet 9,5 °C. A csapadék évi összege 630-660 mm. Az éghajlat a rövid tenyészidejű, kevésbé melegigényes és vízigényes kultúrák számára kedvező.

A Vásárosnaményi kistérség kontinentális éghajlatának alapvető jellemzője a szélsőséges csapadékmegoszlás, mely egyszerre jelentkezik éven belül, de az évek között is. A térség vízellátottsága rapszodikus, ugyanazon évszak lehet csapadékos, de vízhiányos is. Általában télvégi, koratavaszi vízbőségek, illetve tavaszi, kora nyári vízhiányok jellemzik a területet, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne jelentkeznének száraz telek, vagy nedves nyarak. A lehetséges párolgás sok év átlagában jellemzően meghaladja a tényleges párolgás mértékét. Ez alól általában a hullámtéri területek, árterek és a nagyobb összefüggő erdőségek képeznek kivételt.

Az évek közti megoszlás alapvető jellegzetessége a száraz és nedves periódusok váltakozása. Az arányok itt némileg eltérnek a Közép-Tiszavidéken tapasztaltaktól. A szárazabb időszakokban itt viszonylag több a csapadék, kevesebb az igen száraz év. Ugyanakkor az eltérések nem meghatározóak, így itt is elmondható, hogy az éghajlat nagyrészt (49-51%) száraz, kisebb részt nedves (32%), csak a fennmaradó időszak (17-19%) kedvező. Az utóbbi években megfigyelhető, hogy az átlagot néhány, vagy néhány 10%-ban meghaladó csapadékot hozó években a csapadék a vegetációs időszakon kívül érkezik.

A nedves periódusra jellemző a mély fekvésű területek belvizesedése, ugyanakkor belvíz száraz években is jelentkezhet a csapadék éven belüli szélsőségeinek következtében. Ilyenkor ugyanabban az évben egymást rövid időn belül követheti a belvíz és az aszály. Ez a természetes rendszerek működési zavarait jelzi.

A rendszerműködést tekintetbe véve arra kell felhívni a figyelmet, hogy a szárazabb időszakok vízhiánya részben a tavaszi vizek visszatartásával, részben jó vízgazdálkodású természetes rendszerek telepítésével és fenntartásával oldható meg. E tekintetben fokozott figyelmet érdemel a térséget kettészelő Tisza, mint a kistérségi vízpótlás forrása.

A természetes rendszerek - mint a Tisza mentén általában, a Vásárosnaményi kistérségben is – rontottak. Jellemző a részleges, vagy teljes leépülés. Egészséges élőhelyek nyomokban találhatóak, megmaradt részeik rehabilitációja szükséges. Mégis, itt már találkozhatunk természetes erdőkkel, inkább a beregi oldalon. Több a liget és láperdő, amelyek többsége alföldi gyertyános-tölgyes, de az őshonos szil-kőris-tölgyes társulás és a reliktum bükkös is előfordul. Az erdőgazdasági területeket vegyeskorú, zömében keménylombos, ritkábban lágylombos erdők borítják, ami - megfelelő vízellátás esetén - a táj vízgazdálkodása szempontjából sokkal kedvezőbb, mint a máshol jellemző ültetvények.

A gyepek aránya szintén nagyobb, mint a Közép-Tisza esetében, ám így is csak néhány foltban maradtak fenn.

A feltöltődött részeket nádasok, magassásos társulások, mocsárrétek, ecsetpázsitos rétek, soványcsenkeszes legelők fedik.

Összességében a Vásárosnaményi kistérségről is elmondható, hogy jellemzően kevés, bár a többi területhez viszonyítva több a jó és kedvező vízgazdálkodású természetes rendszer. A térség nem gazdálkodik az ide érkező vízzel, pedig a természeti feltételek megvannak a víz megtartásához és az azzal való gazdálkodáshoz. A vizet elnyelik a természetes folyamatok (párolgás, elfolyás), és emellett nagyobb részben az emberi beavatkozások (belvízelvezetés).

II.3.2. Természetvédelem, ökológiai hálózat

A kistérség területének több, mint egyharmada (36 %) a Szatmár–Beregi Tájvédelmi Körzet része, amely elsősorban a Beregi-sík és a Tisza mente természeti értékeit védi. (7. térképi melléklet: Védett természeti területek, ökológiai hálózat)

A tájvédelmi körzetet 1982 alakult, feladata "a tájvédelmi körzet területén a védett növény- és állatfajok, a természetes növénytársulások, a jellegzetes tájképi adottságok, a táj jellegét meghatározó felszíni formák, felszíni vizek, gyepek és egyéb mezőgazdasági területek, erdők, fasorok megóvása és fenntartása". Az Alföld összes tájegysége közül talán Bereg, és mellette Szatmár azok, amelyek leginkább megőrizték a táj egykori jellegét, az Alföldön ezen a vidéken maradt meg a legtöbb természeti, tájképi és kultúrtörténeti érték. A kistérség területén a tájvédelmi körzet fő célkitűzései: a Felső-Tisza értékes természetközeli erdeinek védelme, a meglévő gyepterületek fenntartása, az invazív fajok visszaszorítása, mocsarak, vízállások, holtmedrek optimális kezelése, ártéri gazdálkodás szorgalmazás és a természeti értékek bővítése természetközeli erdők, gyepek kialakításával.

A Natura 2000 területek kijelölésével a tájvédelmi körzet védett területi ma már Európai Unió védettségét is élveznek. A kistérség különleges természetmegőrzési területei: Lónya–Tisszaszalka, Kaszonyi-hegy – Dédai-erdő, Vámosatya–Csaroda, Gelénes–Beregdaróc, Tarpa–Tákos és Felső-Tisza. E területek természetközeli élőhelyeket biztosítanak számos értékes madárfaj számára, ezért a tájvédelmi körzet egyben Szatmár–Bereg különleges madárvédelmi terület is.

A kistérség Beregi részén igen gazdag az ökológiai hálózat, a védett területek közül mintegy 18 875 ha magterületnek, és 7 088 ha, elsősorban a Tisza mentén, folyamatos folyosónak minősül. A magterületek és a Tisza ökológiai folyosó közötti kapcsolat azonban nem mindenhol maradt meg.

A kistérség Nyírségi területein ezzel szemben rendkívül szegényes az ökológiai hálózat, alig fordul elő természetközeli terület, bár a monokultúrák tájról a homok megkötésére telepített erdők miatt nem beszélhetünk, ökológiai szempontból, ezek az erdők nem biztosítanak kiegyenlítő szerepet a térségben.

II.3.3. Vízhasználat

A Vásárosnaményi kistérség a Felső-Tisza vidékén, a Tisza két partján helyezkedik el, földrajzilag eltérő tájegységeken.

A kistérség beregi része ártéri síkság, felszínét a folyók alakították. Vízhálózata országos viszonylatban is sűrű, a Tisza lefűződött holtágai, erek, illetve a beágyazódott, lassan természetessé váló belvízcsatornák tagolják. Jelentősebb vízfolyásai a Dédai-Mic és a Szipa főcsatorna. Állóvizei is elsősorban a Tisza hajdani holtágaiban kialakult tavak.

A Tisza bal partján lévő települések a Nyírség északkeleti nyúlványain fekszenek, a Tisza parti falvak belterületének közvetlen környezete árvízveszélyeztetett ugyan, de a hátrább lévő területeket sem az árvíz, sem a belvíz nem veszélyezteti.

A Felső-Tisza és mellékfolyóinak szabályozása megváltoztatta a Tisza vízjárását, mely a nagyvizek emelkedésében és a kisvizek süllyedésében nyilvánult meg. Jól kimutatható az LNV szintek folyamatos emelkedése, és a nem duzzasztott szakaszokon a kisvizek folyamatos csökkenése.

A kis- és nagyvíz közötti vízállás különbség 10-12 méterre növekedett.

II.3.3.1. Árvíz elleni védekezés

Az árvízvédelem a Beregben kiemelt jelentőségű feladat, a felső szakasz jellegű folyók heves vízjárásúak, az érkező árvizek nagy vízhozamúak, a védekezés összehangolt, hatékony munkát igényel.

A Tisza vízgyűjtő területe Vásárosnaménynál 29.057 km². Az árvizekkel lezúduló óriási mennyiségű víz különösen nagy terhet jelent a térségnek, ahol a 2001. évi árvízi katasztrófa óta fokozódott a lakosság veszélyérzete, és biztonság megteremtése iránti igénye. (1. táblázatos melléklet: A Tisza jellemző vízrajzi és hidrológiai adatai)

A települések ár-és belvíz veszélyeztetettségi besorolását a 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet határozza meg a legveszélyeztetettebb településrész helyzete alapján:

„A” kategóriába tartozó település:

Erősen veszélyeztetett település, ha hullámtéren lakóingatlanokkal rendelkezik, illetőleg ha a védmű nélküli folyók és egyéb vízfolyások mederből kilépő árvize szabadon előnthat. E kategóriába tartozik Kisvarsány.

„B” kategóriába tartozó település:

Közepesen veszélyeztetett település, ha nyílt vagy mentesített ártéren helyezkedik el, előírt biztonságban kiépített védművel nem rendelkezik. A Vásárosnaményi kistérség minden települése ebbe a kategóriába tartozik, Kisvarsány kivételével.

A kistérség területe négy árvízvédelmi öblözetet érint (9. térképi melléklet: Árvízi öblözetek), árvízvédelmét a Tisza fővédvonala biztosítja, összesen 86 kilométer hosszban. Az állami tulajdonú főműveket a területen a Felső-Tisza-Vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (FETIKÖVIZIG) kezeli.

A kistérségben egy másodrendű védvonal található, az Olcsvaapáti keresztgát, melynek hossza 1000 m, kezelője a FETIKÖVIZIG.

Az árvízvédelmi fővédvonalak – töltések – kiépítési méreteit, illetve az állékonyság biztonsági tényezőit ágazati rendeletek írják elő. A ma érvényes kiépítési magasság az utoljára a 15/1997. (IX.19.) sz. KHVM rendeletben meghatározott mértékadó árvízszint 1 méteres biztonsággal növelt értéket jelenti. Az elmúlt évek árvizeinek hatására a gátak megerősítésére fokozott figyelmet fordítottak, ezenkívül az elkövetkező 3-4 évre tervezett árvízvédelmi

beruházásokra programterv készült (III. ütem), amelyben elő van irányozva a beregi öblözet árvízvédelmi rendszerének teljes kiépítése Vásárosnamény-Lónya között (32 km).

A kistérség területéből 7322 ha-a fekszik hullámtéren, a Tisza hullámterén több szűkület is kialakult, melyek fokozzák az árvízveszélyt. Közülük a tivadari igényel sürgős beavatkozást, melyet a VTT keretében fognak megoldani (2005-re tervezett).

A folyók a töltések közt meanderezve nagyon sok helyen megközelítik a töltést, annak állagát veszélyeztetve. Az alámosások ellen kőből épült partvédművekkel védekeznek.

A FETIKÖVIZIG az árvízvédelmi előrejelzés hatékonyabbá tétele érdekében szoros kapcsolatot épített ki a határon túli szervezetekkel, az együttműködés keretében a vízügyi igazgatóságok rendszeresen tájékoztatják egymást a legfontosabb hidrológiai, hidrometeorológiai eseményekről és adatokról, automata vízmércéket üzemeltetnek, a magyar fél a védekezést segítő anyagokkal támogatja külföldi partnerét.

A helyi lakosok részéről felvetődött a települések körgáttal való védelmének lehetősége, s a mezőgazdasági területek vízutánpótlásának biztosítása az évenként visszatérő árvízből. A kérdés további vizsgálatot igényel.

II.3.3.2. Belvíz elleni védekezés

A kistérség Beregi része a megye leg belvíz-veszélyeztetettebb területe.

Az árvízvédelmi töltések kiépülése óta a területen keletkező szivárgó-, fakadó-, talajvizek nem tudnak természetes úton a folyókba jutni. A terep mélyebb fekvésű részein gyülekeznek, néha az árvizekével vetekedő elöntéseket okozva. A Beregi belvízöblözetben a maximális elöntés a terület 36%-át is elérheti.

A belvíz-veszélyeztetettség általános fő oka, hogy a terep kis esésű, a talaj sok helyen rossz vízgazdálkodású kötött, nagy az agyagtartalma, ezért a csapadék a felszínén gyakran megáll. A vizek beszivárgását sokszor a talajfagy is nehezíti a téli-tavaszi időszakban. A belvíz jelenség főleg az időjárás ciklikusságát tükrözi, vannak kifejezetten száraz évek, amikor egyáltalán nem, vagy alig keletkezik belvíz, de előfordulnak belvizes időszakot követő aszálykarak is.

További probléma a talajvíz, mely - a környező hegy- és dombvidéki, illetve hátsági területek sajátossága miatt - több helyen nyomás alatt van.

A belvízlevezető rendszer kiépült, a vizeket csatornákon keresztül vezetik a befogadóba. A főművek állami tulajdonban és VIZIG kezelésben vannak, a jelentősebb csatornákat, műveket a területen illetékes vízgazdálkodási társulat kezeli.

A privatizáció óta megszakadt a művek és tulajdonok közötti összhang. A föld tulajdonviszonyok megváltoztak, a birtokok elaprózódtak, a belvízlevezető csatornák tulajdonviszonyai, és kezelőinek helyzete nem tisztázott. A kisebb csatornákat a birtokosok sokszor beszántották, akinek a földje nincs közvetlen belvízveszélynek kitéve, nem akar részt vállalni a közös terhekből.

A belvízgazdálkodás jelentős állami támogatással működik, de mára ez is bizonytalanná vált, a csökkentett támogatás töredékét kapják meg a társulatok.

A csatornák nyomvonalát, vízszállító képességét, fenntartását és áramlásszabályozását biztosítani kell, függetlenül az egyéni érdekektől, törekvésektől.

A belvízi elöntések kapcsán a belterületi károk voltak a legjelentősebbek, házak, épületek sérültek meg. A belterületi belvízelvezető rendszerek állapota továbbra sem megfelelő, a külterületi csatornákhöz való csatlakozásaik még ma is megoldatlanok, elsősorban a karbantartás hiánya miatt.

A belvíz veszélyeztetettség kérdése és a terület nyári vízpótlása egyaránt fontos szempont, mivel igen sok a belvízzel erősen veszélyeztetett terület, ugyanakkor a csatornákon keresztül nyárra a föld teljesen kiszáradhat. A víz visszatartása nincs megoldva maradéktalanul, bár vannak kettősműködésű csatornák, melyekben a víz visszairányítható a területre.

A Tisza-völgy belvízvédelmi koncepciója¹² az integrált belvízgazdálkodást tűzi ki célul, nevezetesen a lakosság élet- és vagyónvédelmét, az infrastrukturális hálózatok biztosítását prioritásként kezeli, de a mezőgazdasági területeken az ésszerű, fenntartható belvízgazdálkodásra helyezi a hangsúlyt. A belvízkárok csökkentése érdekében jobban alkalmazkodó területhasználatra van szükség a mezőgazdasági területeken és a lakott területeken egyaránt. A belvizekből keletkező feleséget károkozás nélkül vissza kell tartani a földeken, ezzel javítva a talajok vízháztartását, a terület vízgazdálkodását.

II.3.3.3. Aszály elleni védekezés

A beregi térség az ország egyik leginkább árvízveszélyes része, ugyanakkor a terület lejtésviszonyai miatt a belvizek nagyon gyorsan eljutnak a befogadóba, nem tudják átítatni a talajt. A területen keletkező, vagy az árvízzel érkező vizek maradéktalan levezetése a száraz időszakokban a föld kiszáradásához vezet. Ezt öntözéssel próbálták kompenzálni, de mára a sokszor indokolatlanul drága öntözővíz árát nem tudja kitermelni a gazdaság. A nagyüzemi gazdálkodásra méretezett öntözőrendszerek nem alkalmasak a mai felaprózott területek ellátására.

Az aszály elleni védekezés ma még megoldatlan, káros hatásainak csökkentésére sokrétű, körültekintő intézkedésekre, a tájhasználati szemlélet alapvető megváltoztatására lesz szükség.

Segítene, ha a belvízelvezető csatornába vízvisszatartó létesítményeket építenének, s azokat megfelelően üzemeltetnék.

Hatásos lehet az erdők, gyepek területének növelése, minőségük javítása, a vizek visszatartása, az öntözés, vízátervezés lehetőségeinek jobb kihasználása, a táj mozaikosságának visszaállítása. A még most is jellemző egybefüggő, nagy területű szántók táblahatáraitra telepíthető erdő- és növényzások csökkentik a szél szárító hatását, párolgásukkal részt vesznek a légköri nedvességtartalom növelésében.

II.3.3.4. A VTT árvízvédelmi feladatai és vízpótlási, tájgazdálkodási lehetőségei

A VTT az árvíz elleni védekezés feladatai között a hullámtér vízszállító kapacitásának növelése mellett árvíztározók, biztonsági árapasztó szelepek építését tartalmazza. A kistérség érintett a hullámtéri beavatkozások által a Tivadari szűkület térségében.

Tivadari szűkület kiküszöbölése érdekében két területen tervezett beavatkozás, a Tivadari híd környezetében és Gulácstól délre.¹³

¹² VIZITERV CONSULT Kft.

¹³ Forrás: VIZITERV CONSULT Kft.

- Megvalósítási terv a Tiszai nagyvízi meder vízszállító-képességének javítására – III. Megvalósítási program tervezése a 2004-2007. évekre – 1.1. Árvízvédelmi műszaki beavatkozások; illetve

A Tivadari ártéri híd környezetében a hídnyílás környékén felrakódott talajréteget kell eltávolítani úgy, hogy a híd állékonysága ne kerüljön veszélybe. A műszaki beavatkozás a nagyvízi meder vízszállító képességének javulását eredményezi oly módon, hogy a lefolyást akadályozó hordaléklerakódás eltávolítását és a területét fedő növényzet ritkítását irányozza elő.

A hordaléklerakódás oka részben a híd felett található üdülőterület, amely áramlási szempontból - szigetként kiemelkedve a hullámtérből – jelentősen csökkenti a nagyvizek sebességét, emiatt a lassan áramló víz értelemszerűen lerakja hordalékát. Emellett sajnos az 1960-as évek óta elmaradt a hídépítés kapcsán tervezett hullámtérrendezés.

Az öt hektár nagyságú terület kubikgödrökkel szabdalt, jelentős részben kihasználatlan, bozótos. Részben állami tulajdonú, vízügyi kezelésű, részben pedig magántulajdonú, a terület-igénybevételhez kisajátítás tervezett. A területen levő számos értékesebb fa megtartandó, a kivitelezés alatt megvédésük tervezett. A híd alvízi oldalán a gázvezeték áthelyezése tervezett. A beavatkozás kapcsán - az Önkormányzat kérésére - ideiglenes szabadtéri színpad számára terepfeltöltés tervezett az árvízvédelmi töltés hullámtéri előtere mentén. A nézőtér kialakítására az árvízvédelmi töltés rézsúja nyújt lehetőséget.

A gulácsi árvízi beavatkozás a településtől délre eső nagyobb kanyarulatnál¹⁴ átvezetett árvízi levezető sáv kialakítását szolgálja. A tereprendezéssel és rekultiválással járó beavatkozás célja, hogy a Tivadari híd alatti szelvény leszívó hatása javítsa a szűkület hidraulikai tulajdonságait. A gulácsi beavatkozás tehát egy nagyobb lefolyást javító rendszer része, amely Gulács közelében, de részben Kisar külterületén, a hullámtérben húzódik 160 m szélességben. A jellemzően szántóföldi használatú, illetve kivett területen jelentős földmunkára nincs szükség, mert a közelmúlt töltésfejlesztése kapcsán itt anyaggyerőhely lett kialakítva. A káros mederlefűződés kivédése érdekében környezetbarát Gabion borda kerül beépítésre a lefolyási sáv 1290 m szelvényében.

A hullámtér e szakaszon is értékes és védett természeti terület, ezért fontos cél, hogy a földanyag helyben kerüljön elbontásra és beépítésre, a lehető legkisebb gépmozgás mellett. A terület rekultiválására helyben beszántásra kerülő takarmánynövény kétszeri vetése javasolt a kémiai szerek kiváltására.

A megfelelő lefolyási viszonyok biztosítására művelési-ág váltás javasolt (pl. erdőből hagyásfás rét, legelő, vagy ártéri gyümölcsös). A nagyvízi levezető sáv kialakítását követően a lefolyási viszonyok megtartása érdekében karbantartásként szükséges a megváltozó művelési ágnak megfelelő mezőgazdasági művelés folytatása.

A Vásárosnaményi kistérségben nincsen árvíztározó tervezve a VTT I. ütemében. Beregben azonban foglalkoznak a vízviSSzatartás és víz jelenlétében való gazdálkodás, a tájhasználatváltás gondolatával. A kistérség táji sajátosságai szerint alkalmas az árvíz tájba juttatására és hasznosítására. Szántóművelésre gyenge, igen gyenge adottságú területei egy részének szerepe lehetne a táj működőképessége, vízháztartása, biológiai produkciója és potenciálja, szélsőséges jelenségeinek kiegyenlítése szempontjából. (4. és 6. térképi melléklet)

-
- VTT III. tender – IV. Hullámtéri beavatkozások a 2005. évi megvalósítási ütemre – Engedélyezési tervek:
 - Tereprendezés a tivadari hullámtéri híd környezetében
 - Gulácsi nagyvízi levezető sáv kialakítása

¹⁴ A Tisza 698,116-701,574 fkm szelvénye között, részben Gulács, részben Kisar területén a jobbparti hullámtérben.

Társadalmi igény esetén a rendszeres, vagy árasztásos tározás kapcsán a terület jelenlegi vízlevezetési funkcióinak kiegészülnének a vizek szétterítésének, szétosztásának és visszatartásának szerepével. Így kiemelkedő szerepet kap a vízkormányzás és egy olyan gazdálkodási rendszer kidolgozása, amely a víz jelenlétére épít.

A konkrét területek optimális – jelentős társadalmi haszonnal járó - funkcióit sajátos táji adottságaik jelzik. A szűkebb és tágabb közösség megélhetése, életminősége szempontjából kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a földhasznosítás módja, haszonvételi elvárása megfelel-e így felfogott szerepeinek, vagy nem. Az adottságok ellenében való hasznosítás veszteségei nyilvánvalóan tükröződnek a mezőgazdasági termelés alacsony hatékonyságában, a károkból, illetve a vizek kártétele elleni védekezés költségeiben. Az VTT kapcsán lehetővé váló ártér reaktiválással az ármentesített területre kijuttatott víz jelentősége nemcsak az árhullámok megszelídítésében van, hanem sokkal inkább abban, hogy ezáltal helyreállítható a kistáj normális, évente rendszeresen ismétlődő vízkörforgása, ami megteremti az egészséges vízháztartás, vízvisszatartás feltételeit, és nemcsak a tározókban, hanem annak közvetlen környezetében is.

Az EU agrár-környezetgazdálkodási kifizetési rendszere és a VTT ártér reaktivációja elvi lehetőségek e területi funkciók betöltésének megvalósításához. A jó szántóadottságú területek termőképességének megőrzése érdekében is fontos, hogy a hazai agrártámogatások e szerepek betöltését elősegítsék.

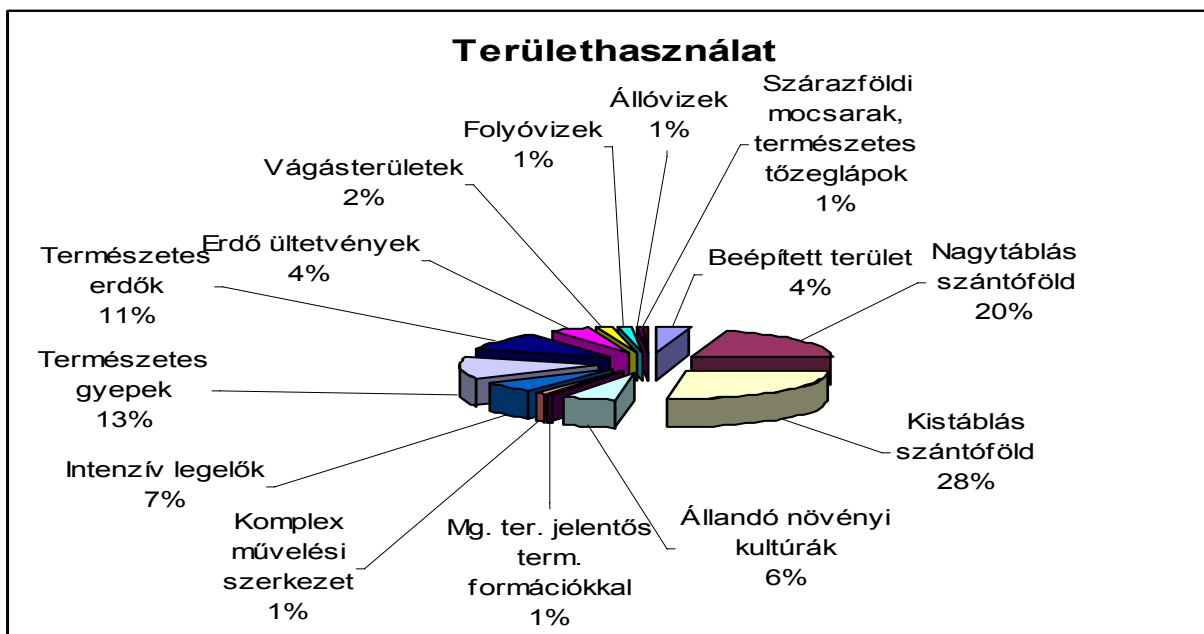
Mindez a kistérség vidékfejlesztésének (hatékony földhasználatának és vízgazdálkodásának) egyik kardinális jelentőségű előfeltétele. A tájhasználat e szerepeinek állami, térségi és földhasználói elismerése nélkül, illetve a földhasználat ilyen értelmű, hazai agrártámogatásokkal orientált átalakítása nélkül a kistérség hátrányos helyzete nem oldható agrár- és vízgazdálkodási oldalról. A hátrányok pedig nemcsak a megélhetést, hanem az életminőség egyéb területeit, az egészséget, halálozást és a turisztikai kapcsolatokat, települési környezetet is érintik.

II.3.3.5. Ásványvíz-hévíz hasznosítás

A kistérségben egyenlőre még nem jellemző a termálvízkészlet intenzív hasznosítása, csak Vásárosnaményban és Gemzsén működik hévízkút, amelyet fürdőként, illetve a mezőgazdaságban hasznosítanak.

II.3.4. Területhasználat

A kistérség 56 675 ha-os területére mozaikos tájszerkezet jellemző. Ezzel együtt a kistérség majd felén (48 %-án) szántóföldi művelés folyik. A tájszerkezet változatosságát a kistáblás szántóföldek (28 %), a természetes gyepek (13%) és a természetes erdők (11%) viszonylag magas aránya adja. A Beregi-síkon a területhasználatra jellemző a települések körüli állandó növényi kultúrák létrehozása, a kis és nagytáblás szántók változatos elhelyezkedése, a természetes erdők és gyepek által kialakított mozaikos természeti területek magas aránya. Az eltérő területhasználatot a kistájon a termelési feltételek, és a Tisza által szabályozott vízgazdálkodás hatására alakultak ki. Az Északkelet-Nyírségi területeken a tájszerkezet változatossága elsősorban a nagy arányú erdő ültetvénynek köszönhető, amelyeket a homok megkötésére telepítettek.

II.3.5. Környezeti állapot

A kistérség természeti adottságai, a tájhasználat, az itt élő emberek természethez való viszonya és a külső környezetből érkező hatások meghatározzák a kistérség jelenlegi, életfeltételeket megteremtő környezeti állapotát.

II.3.5.1. Vizek

A Tisza vízminősége a kistérség területén nem változik, és elsősorban a határon túli tevékenységek határozzák meg. A Tisza tápanyagháztartás, illetve a szerves és szervetlen mikroszennyező paraméterek szerint III. „tűrhető”, oxigénháztartás és egyéb paraméterek alapján IV. „szennyezett víz”, míg a mikrobiológiai paraméterei alapján V. „erősen szennyezett víz” kategóriába sorolható.

A felszíni állóvizek - holtágak, felhagyott bányatavak – minőségét jelentően befolyásolja a környezetükben végzett mezőgazdasági tevékenység, a hasznosítás módja és a talajvízen keresztül érkező szennyezések.

A talajvíz belterületek közelében rendkívül szennyezett, elsősorban a szennyvízszikkasztás és a védelem nélküli hulladéklerakók káros hatásaként 40 méteres mélységig kimutatható az ammónium szennyezés. Az elsősorban mezőgazdasági tevékenységekből származó nitrát és nitrit szennyezés a felszín közelében, kis mélységben mutatható ki. Magas a talajvíz természetes vastartalma is.

A rétegvizek szerves-anyag, NO_2 és foszfor tartalma megfelelő vagy tűrhető minőségű. A felszíni szennyezések hatására az NH_4 (ammónium) koncentráció egyes kutak vizében a mérések 50-70 %-ában magas értéket mutat.

II.3.5.2. Levegő

A kistérség kevésbé iparosodott, ennek megfelelően az ebből adódó levegőszennyezés nem meghatározó. Ez alól kivételt képez Vásárosnamény, ahol jelenleg 13 légszennyező pontforrást tart nyilván a Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi

Felügyelőség. Az ipari üzemek a városban szétszórva, öt ipartelepen helyezkednek el, a folyamatos ellenőrzések szerint a kibocsátások megfelelnek az előírásoknak.

Az ipari szennyezés az utóbbi évtizedben jelentősen visszaesett, így a légszennyezés legjelentősebb forrása a közúti közlekedés lett. A kistérségen áthaladó 41. számú főúton folyamatos forgalomnövekedés tapasztalható, amely jelentős levegőszennyezést okoz. A közlekedésből adódó levegőszennyezés elsősorban a nagy gépjárműsűrűségből, a közlekedésszervezés hiányosságaiból, a gépkocsik egy részének rossz műszaki állapotából és a megnövekedett kamionforgalomból adódik.

Az energiatermelés által okozott szennyezés értéke a fűtőkorszerűsítések miatt számottevően csökkent, a földgáz bevezetésével a fűtési energiaszerkezet nagymértékben korszerűsödött. Ma már a kistérség valamennyi települése el van látva vezetékes földgázzal, azonban sok helyen még így is alacsony a gázzal fűtött lakások aránya, ezért a füstgázok jelentős levegőszennyezést okoznak.

II.3.5.3. Talaj

A kistérség területén a nagytáblás szántóterületek kialakításával, a szakszerűtlen művelési technológiák megválasztásával, csökkent a termőföld mennyisége, a talaj termőképessége is fokozatosan romlott.

Szintén problémát okoz az egész Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére jellemző talajsavanyodás, amely természetes adottságnak tekinthető, de a jelentősebb ipari és közlekedési levegőszennyezés hatására fokozott mértékben jelentkezik. A kistérségben ez a probléma elsősorban az ipari és közlekedési központnak számító Vásárosnamény környékén tapasztalható.

A Szatmár-Beregi-síkon az aszályos és belvizes időszakok váltakozása és a talaj vízgazdálkodását figyelmen kívül hagyó területhasználat a talajok humusztartalmát rontja, csökkentve a kistérség erőforrásait.

Jelentős környezeti terhelő hatást jelentett az állattartó telepek almozás nélküli technológiája során keletkező hígtrágya, valamint a szennyvíz és a települési hulladék nem megfelelő elhelyezése. Ezek a szennyezések a települések csatornázásával, és az illegális, illetve védelem nélküli hulladéklerakók megszüntetésével, rekultivációjával fokozatosan csökkenthetők.

A felhagyott bányák önmagukban is tájsebként jelennek meg, de az illegális hulladéklerakásnak is „kedvelt” helyszínei. Az illegálisan lerakott hulladékból jelentős szennyezések juthatnak a talaj mélyebb rétegeibe, ezért a bányák rehabilitációja fontos feladat. Szükséges tájrehabilitáció a következő helyeken: aranyosapáti homokbánya, gelénesi agyagbánya, tarpai dácitbánya.

II.3.6. Összegzés: A tájhasználat értékelése és természeti, gazdasági összefüggései

A jelen tájhasználat szoros összefüggésben van az eddig jellemzett adottságokkal.

A Vásárosnaményi kistérség területét tagoltság jellemzi, és a szántók feltűnően magas aránya, viszont a nagy és kis táblás szántók egyensúlyban vannak. (4.térképi melléklet: Domborzati adottságok, 3. térképi melléklet: Területhasználat)

A tájhasználatban a kistérség keleti része nagyobb erdős részekkel rendelkezik, de a faltól falig szántás következtében hiányoznak az erdő- és gyepsávok. A nyugati oldalon pedig kifejezetten az intenzív mezőgazdaságra jellemző tájhasználatokat fedezhetünk fel.

Az intenzív mezőgazdaság nagy területeken jellemző. Az intenzív mezőgazdasági formák viszont vízigényesek és pontosan akkor igénylik a legtöbb vizet amikor vízhiány van, tehát a kora nyári hónapokban, és jellemző rájuk, hogy a vizet nem tudják tartalékolni.

A kistérség domborzati, víz- és talajviszonyai inkább alkalmasak a vízmegtartó- és a vízzel való gazdálkodásra.

A kistérség tájszerkezete közelít a kívánatoshoz. Különösen igaz ez a beregi részekre. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezzel együtt igen erőteljesen jelentkeznek a természetes rendszerek működési zavarai. Ez egyfelől belső adottságként is megjelenik, mert a tagolt tájszerkezet ellenére is szélsőséges a vízellátottság, ami több helyen veszélyezteti az erdőmozaikokat, és a természetközeli gyepeket is. A természeti adottságoknak és az ökológiai követelményeknek leginkább megfelelő mozaikos tájszerkezetben az erdőknek kellene itt meghatározó szerepet játszaniuk, szemben a mai állapotban e pozíciót betöltő szántókkal. Az erdők mellett a ligetes, parkszerű legelőknek és gyepeknek, továbbá a vizes élőhelyeknek, tavaknak, vízfolyásoknak lehetne kiemelkedő szerepe. A fentebb javasolt tájhasználatváltás legfőbb letéteményesei a helyben gazdálkodók. Az EU úgynevezett második pilléres mezőgazdasági támogatásainak következetes betartása és keresztülvitele esetén érdekké tehető a természetközeli tájhasználat.

II.4. Gazdasági bázis

A gazdaság a térség megélhetésének forrása. A gazdasággal szemben hatékonysági, biztonságossági, megélhetési, életminőségi és környezetvédelmi szempontok érvényesülését várjuk el, ami nagyfokú és kiterjedt együttműködést, integrációt igényel. A következő anyagrészben bemutatjuk, hogy a Vásárosnaményi kistérség gazdasága jelen körülmények között mennyire képes a fenti kihívásoknak eleget tenni.

II.4.1. Gazdasági ágak, gazdálkodás

Az agrárium a természet adományaiból saját tevékenysége által teremt megélhetést a vidéki térség társadalmának. Jelentős részt vállal az ország élelem ellátásában és ökológiai szolgáltatásaiban.

II.4.1.1. Agrárstruktúra

Adottságok

A kistérség a Felső-Tisza-vidék és a Nyírség középtájon belül, nagyrészt a Beregi-sík, nyugaton az Északkelet-Nyírség, valamint délen, Olcsva térségében, a Szatmári-sík kistájakon helyezkedik el. Az ide tartozó 27 településből 21 a Tiszaháti mezőgazdasági kistájat alkotja. A felszint túlnyomórészt fiatal öntésagyag és öntésiszap réteg takarja, amely a Tisza egykori áradásainak hordaléka. A kistérség nyugati részét (Ilk, Gemzse térsége) nyírségi homokbuckák tarkítják, de az országhatár közelében vulkáni eredetű, kisebb méretű hegyalakulatok (legjelentősebb a barabási) is előfordulnak. A talajadottságokat tekintve a kistérség nagy részére a vízhatás alatt képződött, agyagos, kötött, savanyú réti-, réti öntés- és öntéstalaj jellemző, a nyírségi tájegységre pedig a laza homoktalajok típusai. A kistérség adottságai a rét-legelő- és az erdőgazdálkodásnak kedveznek. Összességében az alacsony aranykorona érték, a gyenge termőhelyi adottságok dominálnak.

Földhasználat

A kistérség 56.757 hektárnyi területének 50%-a szántó, 22,5%-a rét-legelő, 3,8%-a gyümölcsös. Az erdőterület 9.422,8 ha, amely 16,6%-os erdőszültséget jelent. A megyei relatív mutatókhoz viszonyítva a Vásárosnaményi kistérségben nagyobb területarányt foglalnak el a gyepek és az erdők. Az elmúlt években jelentősen növekedett az erdő- és halgazdálkodással foglalkozók aránya.

A szántóföldi vetésállomány 70% -át gabonafélék foglalják el. Ezen belül a szántó 37,99%-án kalászos gabonát, 32,49%-án kukoricát termelnek. Az ipari- és takarmánynövények termőterülete csökkent, a kalászos gabona területe viszont nőtt.

A kistérség gyümölcsstermelésében változatlanul meghatározó az alma, a gyümölcstermő területek 79,06 %-át elfoglalva. Kiemelkedik még a meggy (8,05 %)- és a szilva (5,34 %) termesztés. Az utóbbi években 35 ezer tonnával növekedett a görögdinnye termésmennyisége. A termőföld ésszerűbb, hagyományoknak megfelelő hasznosítása a térség egyik kitörési pontja lehet. A hungarikumnak számító szatmári szilvából készülő beregi termékek 2002-ben két kategóriában is SIAL D'or nagydíjat nyertek a párizsi élelmiszer kiállításon.

Szántóföldi növények csak a kis területet elfoglaló, magasabb fekvésű és kevésbé kötött talajokon termelhetők biztonságosan. A belvíz által nagymértékben veszélyeztetett területeket vagy a jelenlegi állapotában kell hagyni az ott lévő élővilág megőrzésével, vagy rendezéssel kisebb tavak, öntöző medencék alakíthatók ki, megfelelő vízellátás esetén halastavak létesíthetők, vagy víztűrő növények - például nád, gyékény, kosárfűz - természetők. A belvízrendezésnek a gazdaságossági feltételek szabnak leginkább határt, ebben keresendő a meglévő vízfelületek elhanyagoltságának oka is. A körzet az agrárkörnyezet-védelmi programok célterülete, mégpedig nagy arányban a víz- és élővilág védelmi feladatok, valamint a talaj- és vízvédelmi feladatok terén.

Állattenyésztés

A kistérség adottságai a rét-legelőgazdálkodásnak kedveznek. A nagy kiterjedésű gyepterületnek megfelelően a körzet szarvasmarha tenyésztése a múltban számottevő volt. Az állatállományt tekintve ma a juhtartás jelentős, legnagyobb számban Vásárosnaményban, Nagyvarsányban, Vámosatyán, Gulácson, Tarpán és Gemzsén jellemző. A zárt, istállózó sertésállomány több mint fele Vásárosnaményban van, baromfiállományt legnagyobb számban Vásárosnaményban, Aranyosapátiban, Tákoson, Gulácson és Tiszakerecsenyben nevelnek.

Mezőgazdasági termékfeldolgozás

A kistérségben 13 mezőgazdasági szövetkezet és 249 mezőgazdasági vállalkozás működik, ebből 57 Vásárosnaményban található.

A kistérség agrárjellege kedvez az élelmiszeriparnak, azonban az élelmiszeripar megtelepedése is viszonylag késve indult. Létrejött üzemek a zöldség- és gyümölcsfeldolgozást végző Beregi Zöldség- Gyümölcs Feldolgozó és Értékesítő Kft, kisebb vágóhidak és húszemek (Young Kft; Kárpát-Hús Rt), takarmány-feldolgozó (Bereg- Gabona Rt; Beregcereál Takarmány Kft), tésztaüzem (Namény Tészta Bt., Nadler Kft., Hajdu Trans Tésztaüzem), sütőipari üzem (Naményi Sütőipari Vállalat; Bereg- Siba Bt; Varsány Pék Kft.) és almafeldolgozó sűrítőüzem (Wink Kft). Ez utóbbi külföldi tulajdonban van. Vásárosnaményban a szeszipari Várda- Drink Rt. is rendelkezik üzemmel. A kistérség élelmiszeripari ágazatában kiemelkedő az almalésűritmény- készítés, legnagyobb számban sütőipari üzemek működnek, és fontosak a szilvapálinka- és szilvalekvár készítő vállalkozások. A szatmári szilvából készült beregi termékek hungarikumnak számítanak.

A feldolgozóipar a helyi igényeket kielégítő iparágakon túl a struktúra korszerűsödését igényli, ezt azonban a nagy felvevőpiacoktól való távolság és a tőkehiány korlátozza. A mezőgazdasági termékek értékesítésének nem megfelelő a szervezettsége, hiányzik az együttműködési készség, általánosan jellemző a piaci információk hiánya.

Beregdarócon a szarvasmarhatartáshoz kapcsolódó sajtüzem magánkézbe került, ukrán vodkapalackozó lett belőle, majd ez is megszűnt a vámteher miatt. Tradicionális termék a kendermag, mely turisztikai célokkal összehangolva újjáéleszthető lenne. Lónyáról a gyümölcsöt hűtőház hiányában Vásárosnaményba szállítják bértárolásra. Márokpapi a gyümölcsfeldolgozás mellett a méztermelésben, valamint a borkultúra újraélesztésében (Barabás, Tarpa) lát fejlődési lehetőséget, tájjellegű termék volt itt a Márki korai cseresznye. Tarpán az integrált termelő-feldolgozó rendszerek csírái már megjelentek, lehetőség van a

biotermékek, aszalványok, lekvár, konzerv, diótermékek és a Tarpai-hegyen a borkultúra, Tarpa márkanev fejlesztésére.

II.4.1.2. Erdő- és vadgazdálkodás

A Vásárosnaményi kistérségben az erdősültség az országos átlaghoz közel van. A beregi területekre jellemzőek a keményfás ligeterdők (kocsányos tölgy), míg a hullámtereken inkább a puhafás ligeterdők a jellemzőek (fehér nyár, fekete nyár, fűz stb.). A tulajdon megoszlás szerint fele-fele arányban vannak a magán erdőgazdálkodók, illetve az állam tulajdonában lévő erdők. Az eltolódás a magán erdőgazdálkodás felé várható, mivel az állami erdészet tulajdonában nincsenek olyan földek, amelyeken erdőt tudna telepíteni. A kistérségben az utóbbi években indult meg a telepítési kedv a földbirtokosok körében. A telepítések koordinálatlanok és kis területen valósulnak meg. A cél a természetesebb, elegyes erdőállományok létrehozása lenne, kis tarvágásokkal. A telepítési kedvet az uniós támogatás mértéke fogja meghatározni.

Az apróvadak: fácán, mezei nyúl és fogoly. A víziszárnyas kibocsátás évente változó mértékű. A nagyvadak közül az őznek kiváló állományai vannak, azonban a túlzott létszám jelentős vadkárt okoz. A vaddisznó a kistérségben kisebb létszámban fordul elő, bár állományai folyamatosan nőnek és a jellegéből adódóan (magas szaporodási arány) problémás állományszabályozás miatt jelentős mező- és erdőgazdasági károkat okoz.

Jelentős a bérvadásztatás, a tagi vadászatokon kívül a külföldi (elsősorban osztrák, és német) vadászvendégek száma is jelentős. Az értékesítés a Kelet Vad Kft-n keresztül történik, exportra.

II.4.1.3. Ipar

A térség agráradottságaiból adódóan hagyományosan nem rendelkezik jelentős iparral. A mértékadó ipari vállalkozások Vásárosnaményban működnek, azonban ott is a kisebb cégek dominálnak. A jellemző iparágak a faipar (Interspan Kft.), a textilipar (Berwin Ruhagyár Rt.), az üvegipar (Bagi Glass Kft., Bereg Crystal Kft.), a vas- és fémipar (NAFÉM Kft.), valamint az építőipar (pl. Popovics-Szabó Kft.). Közülük az INTERSPAN Kft. és a Berwin Ruhagyár Rt. külföldi tulajdonban vannak. Az ipari jellegű vállalkozások többsége inkább a szolgáltató kisipari tevékenység körébe tartozik. A faipart az Interspan Kft. mellett helyi fűrészüzemek és asztalosok képviselik. (A kistérségi élelmiszeripart a II.4.1.1 fejezet tárgyalja.)

A kistérségben nem létesült ipari park, inkubátorház sem működik.

II.4.1.4. Kereskedelem, szolgáltatás

A kereskedelem döntően a kiskereskedelmet jelenti, mindössze egy nagykereskedelmi jellegű vállalkozás található a térségben. A legtöbb kereskedelmi vállalkozás Vásárosnaményban működik (az összes kereskedelmi vállalkozás 47 %-a), több faluban egyáltalán nincs ilyen vállalkozás (Mátyus, Tivadar). Százalékosan a legnagyobb arányt a vállalkozások között Tiszaviden (32 %), Vámosatyán (25 %), Tizsakerecsenyben (22 %) és Jándon (22 %) képviseli a kereskedelem. A kereskedelmi üzletek fele Vásárosnaményban található. Az üzletek egyharmada élelmiszerüzlet, ilyen minden településen található, van olyan kistelepülés, ahol csak élelmiszerbolt van. Más üzletekkel (pl. ruházat, járműkereskedelem, iparcikk, stb.) inkább csak Vásárosnamény ellátott.

Vásárosnamény a kereskedelemben és a szolgáltatásokban az egész kistérséget ellátja. Az élelmiszerboltok aránya kis mértékben meghaladja a megyei átlagot, azaz leginkább az alapellátás biztosított, ami egyértelmű kapcsolatban van a lakosság alacsonyabb jövedelmével (kevesebb üzletet tudnak „eltartani”).

A szolgáltató szektorban Vásárosnamény szerepe kiemelkedő, ezzel szemben azonban a kistelepüléseken a szolgáltatások szintje igen alacsony. Számos szolgáltatás (pl. híradástechnikai, számítástechnikai, órajavító, stb.) csak Vásárosnaményban érhető el. Ennek az apró- és kisfalvas településszerkezet az oka, amely nem teszi lehetővé a városi funkciók szóródását; így a kiskereskedelem, a kisipar és a szolgáltatási funkciók terén nagyobb arányú a koncentráció, mint az Alföldön. Vásárosnaményban két bankfiók van, további 13 településen (Aranyosapáti, Nagyvarsány, Tarpa, Barabás, Gelénes, Kisvarsány, Lónya, Mátyus, Tiszaadony, Tiszakerecseny, Tiszaszalka, Tiszavid, Vámosatya), valamint Vásárosnaményban a térség három takarékszövetkezete elérhető.

II.4.1.5. Turizmus, idegenforgalom

A kistérség meghatározó turisztikai vonzereje a Tisza, amely elsődlegesen a vízi turizmus számára teremt kedvező feltételeket. A lefűződött holtágak, valamint a kisebb-nagyobb tavak pedig a horgászturizmus kedvelt célpontjai. Az érintetlen természeti környezet, az országos jelentőségű védett Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet az öko- és falusi turizmus célterülete. A kistérség bővelkedik műemlékekben, élő hagyományokban, tájtermékekben, melyekhez kötődő rendezvények a belföldi turizmus számára is egyre vonzóbbak. Turisztikai szempontból a kistérség tengelye a Tisza, központja Vásárosnamény: a „Bereg kapuja”. (13. táblázatos melléklet: Vonzerőleltár)

A turizmus jelentősége a kistérségben a lehetőségekhez képest alacsony. Ennek hátterében a periférikus elhelyezkedés valamint a hiányos felkészültség és marketing tevékenység áll. Az ukrán határ menti fekvés és az élénk határforgalom ma még csak a tranzit és a vásárlói turizmust élénkíti, nem a pihenés vagy az üdülés a fő motiváció. Ezek az utazások általában rövid tartózkodási idejűek, és alacsony fajlagos költséggel jellemezhetők.

A kistérség turizmusát az erős szezonális és területileg a Tisza menti koncentráció jellemzi. Hiányoznak az egyéb, jelentősebb turisztikai potenciállal rendelkező célterületek, a turistákat hosszabb maradásra bíró komplex turisztikai termékek és nem kielégítő a kiszolgáló létesítmények kapacitása és minősége.

A turizmust veszélyeztető tényezők közül a tiszai szennyezések és az árvizek a legjelentősebbek, melyek igen sérülékennyé tehetik a turizmus eredményességét. Emellett gondot jelent a belföldi fizetőképes kereslet alacsony szintje, amit a kereskedelmi szálláshelyek forgalma tükröz, valamint a rövid szezon miatt nehezen megtérülő befektetések.

Az idegenforgalomban rejlő lehetőségek jelentősek. Megfelelő marketinggel, programcsomagok, túraútvonalak összeállításával és kiajánlásával a megfelelő célcsoportok felé jelentősebb gazdasági ágazata lehet a kistérségnek.

Turisztikai termékek

Vízi turizmus a Vásárosnaményi kistérségben a Tiszán evezős turizmusként van jelen. Legnagyobb turisztikai program a Tiszán az évente megrendezésre kerülő Nemzetközi Tiszatúra. Erre az alkalomra benépesülnek a környék települései. Egyre több helyen helyi

vállalkozók gondoskodnak a túrázók ellátásáról. Hiány mutatkozik viszont mind a kikötők, mind szálláshelyek és infrastruktúra terén. Többnyire nincsenek felkészülve a helyiek arra, hogy ebből a programból hatékonyan profitáljanak. (A túraszervezők is többségükben idegen vállalkozók.) Ebből kifolyólag számos települési és kistérségi kezdeményezés indult már el együttműködés céljából, az image-építés, komplex programkínálat területén. A tiszai evezős túrák kombinálása a turizmus más ágaival (víziturizmus-gasztroturizmus, víziturizmus-kulturális turizmus, víziturizmus-kerékpáros turizmus) a Felső-Tiszán már jelenlévő és továbbfejleszthető lehetőség.

A horgászturizmus kevésbé a folyóvizekhez, inkább a mesterséges tavakhoz, holtágakhoz, csatornákhöz és morotvákhoz kötött szabadidős tevékenység. Jellegzetes halfajták itt a csuka, ponty és a harcsa. A kistérségben Beregdaróc, Jánd, Tarpa, Tizsakerecseny, Tiszavid településeken van mód horgászni.

Jó *strandolási* lehetőség a Tisza több szakaszán is található a kistérségben (Tivadar, Jánd, Vásárosnamény), valamint Vásárosnaményban termálstrand (Gergelyiugorinya) és élményfürdő is (Atlantika Vívidámpark) üzemel. A szabad strandoknál esetenként a higiéniai viszonyok megoldatlansága jellemző, ehhez társulva a vadkempingezés. A rövid szezonnak és a kis árbevétel miatt a tulajdonosok (önkormányzat) a szabad strandok szintén tartásában és fejlesztésében passzívak, tökehiányosak. Esetlegesen felállított vendéglátóegységek jelennek csak meg a nyári hónapokban.

A Vásárosnaményi kistérség síkvidéki jellegéből adódóan ideális terepet nyújthat a *kerékpáros turizmusnak*. Jelenleg kiépített kerékpár nyomvonal a vizsgált területen egyes települések belterületi részein és a Tisza egyes szakaszai mentén található. Az Országos Területrendezési Tervben meghatározott országos kerékpárút törzshálózati elemek közül a Felső-Tiszai kerékpárút (Sárospatak – Pácin – Szlovákia – Dombrád – Záhony – Ukrajna – Vásárosnamény - Tiszabecs) érinti a területet. Ezen kívül a kistérségi kerékpáros hálózat önálló nyomvonal kialakításával és a kisforgalmú utakon túra útvonalak kijelölésével megoldható, tájékoztató táblák elhelyezésével a kistérség települései és azok nevezetességei jól körüljárhatók. A kerékpáros turizmus népszerűsítését segítő a kerékpáros bázishelyek, információs adatbázisok és kiadványok, ivóvíz vételi lehetőségek, pihenők, szervizek, kölcsönzők kialakítása szükséges.

Vadászati lehetőség több településen is van (pl. Lónya, Nagyvarsány), melyekben többnyire vadásztársaságok is működnek. Főként rőtvdát, vadkant, foglyot és fácánt lehet elejteni. Nagyvarsányban vadspark várja a látogatókat.

Lovaglás a térségben kevés helyen lehetséges (pl. Gyüre, Tarpa), pedig mint adottság kihasználható volna.

Az *ökoturizmus* számára a Sztármár-Beregi Tájvédelmi Körzet biztosít vonzó terepet. Az Alföld összes tájegysége közül talán Bereg és Sztármár azok, amelyek leginkább megőrizték a táj egykori jellegét, az Alföldön ezen a vidéken maradt meg a legtöbb természeti, tájképi és kultúrtörténeti érték. Turisztikai szempontból kiemelhető a Csaroda és Beregdaróc között található Kisasszony-erdő a Báb-tói dagadólappal és a Nyíres-tó, a tarpai Nagy-hegy és Nagy-erdő, valamint a Lónyai-erdő. A különleges szépségű, fokozottan védett jégkorszaki Báb-tó és Nyíres-tó tőzegmohalápjai a Hortobágyi Nemzeti Park engedélyével látogathatóak. A helyi jelentőségű természetvédelmi területek, -értékek száma is magas, védelmük azonban több odafigyelést igényelne.

A kistérség műemlékei és népi építészeti értékei, kézműves és gasztronómiai hagyományai a *kulturális és rendezvényturizmust* éltetik. Az ideérkező turisták leginkább a középkori eredetű templomok, haranglábak (csarodai és tákosi, lónyai református templom) iránt érdeklődnek. Szinte minden falu temploma műemléki, vagy műemlék jellegű védettséget élvez.

A kistérség hagyományos rendezvényei - a vásárosnaményi Bereg Expo, beregdaróci Kenderes Napok, a tarpai Kuruc Napok – sok látogatót vonz. A gergelyiugornyai „Tisza-Party” nyári rendezvénysorozaton szabadtéri előadások, napközbeni sportesemények, gasztronómiai jellegű rendezvények és gyermekműsorok várják a látogatókat. A Beregi Fesztivál egyhetes kulturális rendezvénysorozat megrendezése jó példája lehet a turisztikai célú települési összefogásnak (Lónya, Tákos, Tarpa, Vámosatya, Beregsurány, Beregdaróc és Csaroda).

A *falusi turizmus* az aktív és kulturális turizmust sikeresen társítja a kistérségben. Egyfelől változatos szálláshelykínálatával jól kiszolgálja, másfelől egyéb szolgáltatásaival önálló kikapcsolódást is biztosít. Egyre elterjedtebb a vendégasztal - házas ételek felszolgálása, előállításában való részvétel biztosítása - és a házi kézműipar, állattartás és gazdálkodás bemutatása. A beregi tájtermékek (aszalványok, szilvalekvár, dió, pálinka, szöttesek) propagálása már szélesebb körű és hatékonysága is javult. Egyre több vendég érkezik ezzel a céllal a térségbe. Az országos adatokhoz hasonlóan itt is erősödött az utóbbi években a falusi pihenést kedvelők tábora. Egyes településeken egyedüli jövedelemszerzésnek minősül a vendéglátás, kiegészülve az agrártermékek helybeli kínálásával. A falusi turizmus kialakítását segíteni, ösztönözni szükséges olyan településeken, ahol ez még nem indult el és természeti, környezeti adottságai révén alkalmasak. Ehhez kapcsolódva a fiatalok üdültetése, erdei iskolák, vándortáborok, alkotóházak létesítése több településen lenne megoldatható. A környezettudatos nevelés minél korábbi korosztályoknál történő megkezdése nemzeti stratégiai cél.

Turisztikai infrastruktúra

A kistérség 2003-ban összesen 1613 szállásférőhellyel rendelkezett a KSH adatai alapján, mely 1998 óta némi csökkenést mutat. (14. táblázatos melléklet: Szállásférőhelyek) A települések közül Vásárosnamény, Tivadar, Beregdaróc, Jánd, Tarpa emelkedik ki, melyek a férőhelyek döntő többségét biztosítják. A kereskedelmi szálláshelyek száma meghaladja a megyei átlagot. A kistérségben igénybe vehető szálloda, panzió, kemping és a magán szálláshely egyaránt.

A szálláshelyek típusát tekintve a kempingek és a magán ill. falusi szálláshelyek dominálnak. Szálloda és panzió Vásárosnaményben, Beregdarócon, Lónyán és Tarpán találhatóak. A kereskedelmi szálláshelyek 80%-a Vásárosnaményben van. Minősített falusi turizmus szálláshelyek állnak rendelkezésre Beregsurány, Csaroda, Gelénes, Gyüre, Jánd, Nagyvarsány, Tákos, Tarpa, Tiszavid, Tivadar és Vásárosnamény településeken. 1998 és 2003 között a panziók és falusi szálláshelyek száma emelkedett, a szállodáké stagnál és a kempingek (Tivadar, Vásárosnamény) férőhelyszáma csökkent. Az éttermek és cukrászdák száma ugyan csökkent, viszont az ételválaszték, a higiénés feltételek, az esztétikai környezet, az árak és a kiszolgálás javulása biztató jel a minőségi turizmus feltételeinek megteremtésében. A vendéglátóhelyek majdnem fele Vásárosnaményben működik, többségük egyéni vállalkozás keretében.

2003-ban a térséget közel 15.000 vendég kereste fel, mely az öt évvel ezelőtti adatnak majdnem a kétszerese. (15. táblázatos melléklet: Vendégforgalom) A turisták több mint 35 ezer vendégéjszakát töltöttek itt, ami az öt évvel ezelőtti értékhez képest két és félszeres növekedést jelent. A külföldiek által a kereskedelmi szálláshelyeken töltött vendégéjszakák

száma viszont csökkent. Az átlagosan itt töltött vendégéjszakák száma 2003-ban 2,4 volt, ami a szomszédos kistérségekhez hasonló, viszont pozitívum, hogy 1998-hoz képest ez növekedést jelent.

A kistérségben a belföldi kereslet összetételében meghatározó a családi és iskolai (csoportos) turizmus. A külföldiek közül az osztrák és német vendégek kedvelik leginkább a térséget. Az üdülés mellett a külföldiek ingatlanvásárlásai általánossá váltak. Bereg határon túli területei iránti érdeklődés és utazási igény éledezik. A határon túli kapcsolatok felelevenítése és elmélyítése terén apró de fontos lépések történtek már, főként Beregszász turisztikai szervezeteivel.

A kistérségben Vásárosnaményban működik tourinform iroda. Egyéb térségi és azon kívüli utazási irodák, egyesületek vesznek hatékonyan részt az utazások megszervezésében. Napjaink technikai lehetőségei (pl.: internet) nagymértékben hozzájárulhatnak a kulturális kínálat növeléséhez, nemcsak a fejlettebb, hanem a hátrányos helyzetben lévő településeken, az aprófalvakban és a perifériális területeken is. A meglévő kulturális infrastruktúra, művelődési házak, könyvtárak és a teleházak ugyanis alkalmasak a korszerű tartalmak hordozására is. A települések közül csak néhány (Vásárosnamény, Jánd, Lónya) rendelkezik saját honlappal. Leginkább az országos, régiós, megyei és a beregi weboldalakról kaphat felvilágosítást az érdeklődő.

A versenyképességet csak az infrastruktúra általános fejlesztésével, korszerű turisztikai termékek, termékcsomagok megteremtésével, hatékony marketing munkával, egyedi arculatok és hatékony működési feltételek kialakításával van mód lényegesen javítani. Az idegenforgalom szervezését, irányítását ellátó szervezeti, intézményi háttér (kormányzati és helyi szinten egyaránt) megteremtése nélkül azonban nem érhetőek el jelentős sikerek.

II.4.2. Vállalkozási szerkezet

Vállalkozási aktivitás, sűrűség

A vállalkozási aktivitás mutatója: 46 vállalk./ezer fő a kistérségben. Ez az országos, de a megyei átlagtól is jóval kevesebb. Egyetlen városában, Vásárosnaményban is 10 %-kal (75 db/ezer fő) alacsonyabb ez az érték az országosnál, de még így is lényegesen több mint a kistérség falvaiban. A legtöbb vállalkozás - a kistérségben működő vállalkozások majdnem fele - Vásárosnaményban működik (786 db, 46 %). Ezzel szemben van olyan település, ahol 10-nél kevesebb a vállalkozások száma (Márokpáiban 9, Mátyuson 5 db). A falvak között elsősorban népességszámuk differenciál.

A kistérségi vállalkozások megoszlása jogi forma és létszám kategória szerint

A térség vállalkozásai döntően mikro-, kis- és középvállalkozások. Ezt mutatja, hogy a jogi személyiség nélküli vállalkozások aránya 88 %. Ezen belül is az egyéni vállalkozások dominálnak, arányuk az összes vállalkozásból 75 %. A foglalkoztatottak számát tekintve ugyanez rajzolódik ki: az 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozás 29 %, a 10-19 főt foglalkoztató kisvállalkozás 2 %, és a 20-49 főt foglalkoztató középvállalkozás 1 % a kistérségben. A 0 és ismeretlen főt foglalkoztató vállalkozások száma magas (67 %), ezek feltehetően ugyancsak a mikrovállalkozói, illetve a KKV szektorba tartoznak. Jelentős részük önfoglalkoztató, részben kényszervállalkozás, tőkeerejük és versenyképességük igen korlátozott. Vásárosnaményban működik két 250 főnél többet foglalkoztató cég. Ugyancsak

Vásárosnaményban van jelentősebb külföldi tőke (svájci, angol és német). (7. táblázatos melléklet: Vállalkozási szerkezet)

A vállalkozások gazdasági ágak szerint

A vállalkozások ágazati megoszlására jellemző, hogy a mezőgazdasági vállalkozások aránya (16 %) kistérségi átlagban az országos átlag háromszorosa, de a vidéki térségek átlagánál vagy a megyeinél is nagyobb. Jellemző módon a mezőgazdaság Vásárosnaményban képviseli a legkisebb súlyt, a falvakban magasabbat. Van olyan község, ahol a 40 %-ot is eléri a mezőgazdasági vállalkozások aránya (Hetefejércse, Mátyus). A mezőgazdaság szerepe így ma is rendkívül meghatározó a térségben, sok ember megélhetése hagyományosan az ágazathoz kötődik. Az ágazat mai gazdasági és foglalkoztatási szerepvesztése a kistérségben így elszegényedéshez, munkanélküliséghez, inaktivitáshoz vezet. A kistérség ipara nem túl jelentős (11 % az építőiparral együtt), és lényegesen elmarad az országos átlagtól. Az ipar Vásárosnaményban koncentrálódik (47 %), míg Tivadaron és Gelénesen egyáltalán nincs ipari vállalkozás. A kereskedelem és a szolgáltatások a vállalkozásokban 73 %-ot képviselnek, ami kevéssel elmarad az országos átlagtól. Ezen belül 11 %-ot képvisel a kereskedelem és 26 %-ot a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, ez utóbbi részben a turizmusból adódik. Mindkét ágazat valamennyi településen jelen van. Az apró- és kisfalvakban a szolgáltató jellegű egyéni vállalkozások jellemzőek.

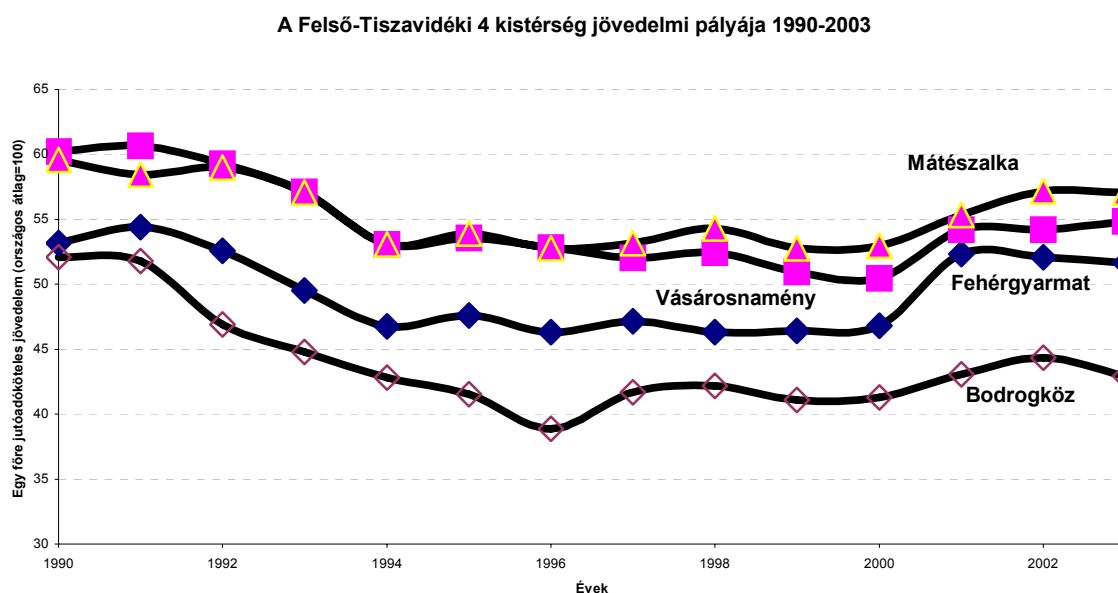
II.4.3. Összegzés: Relatív pozícióváltozás, gazdasági-társadalmi összefüggések és fejlődési tendenciák

Az elmaradottság a vizsgált Felső-Tiszavidéki térségekben döntően tradicionális eredetű, amelyen az Alföld számára általánosságban felzárkózást hozó szocialista iparosítás is legfeljebb csak időlegesen (a rendszerváltásig), és inkább csak relatív értelemben volt képes segíteni. A hazai térszerkezetben külső perifériaként is jellemezhető négy Felső-Tiszai kistérség (Bodrogekői, Mátészalkai, Fehérgyarmati és Vásárosnaményi) közül háromnak – Mátészalka kivételével – még a központjai is jórészt kimaradtak a szocialista iparosításból, agrárjellegük sokáig meghatározó volt. 1990 óta pedig az országos átlagnál is jobban visszaeső, és ma már a vidéki átlagot sem elérő súlyú agrárszektor szerepét, dezintegrálódását, illetve részben a fekete gazdaságba való süllyedését máig nem sikerült ellensúlyoznia sem a piaci folyamatoknak, sem pedig a területfejlesztésnek.

A döntően a lakossági infrastruktúra, illetve a helyi önkormányzati intézményrendszer tárgyi feltételeinek kétségtelen javulásában tetten érhető fejlődés hatása a gazdaságra csekély. A még radikálisabb leszakadás elkerülésében ezeknél sokkal nagyobb szerepet játszott a szocialista időszakban felépült néhány középüzem továbbélése, a határmenti fekvés alapján kínálkozó szürke gazdaság, illetve – az országotól sok tekintetben eltérő demográfiai folyamatok és a sajátos kollektív magatartásmintákban testet öltő túlélési stratégiáknak köszönhetően – a normatív alapú állami foglalkoztatás- és szociálpolitika forrásai (a rokkantnyugdíjaktól a családi pótlékig vagy a gyerekek számától függő lakásépítési szociálpolitikai támogatásokig).

Ugyanakkor a helyzetet számos speciális tényező is súlyosbítja. Ilyen például az apró- és középfalvas településszerkezet, a cigányság országos átlagot jóval meghaladó aránya, a Budapesttől, a nyugati határtól, sőt még a megyeszékhelyüktől is nagy távolság (e távolságmutatóik értéke mindhárom tekintetben a legnagyobbak közé tartozik az országban),

a gazdasági orientációváltás (a szovjet kapcsolatok szerepe korábban e térségek gazdaságában volt a legnagyobb az országban). Így lemaradásuk növekedése a mindenkori országos átlagoktól az 1990 utáni évek zuhanása után is, habár mérsékeltebb ütemben, de a mai napig is folyamatos. A fent leírtakat a következőkben felvázolt jövedelmi fejlődési pályák is szembevetően igazolják.

A Vásárosnaményi kistérség átlagos területnagyságú, népességszáma (32 ezer fő) alapján a középmezőny alján található a kistérségek sorában. Az új, 2004-től érvényes beosztásban immár pontosan az egykori Bereg vármegyének 1920 után Magyarországnál maradt területe alkotja, amelynek 27 települését a Tisza és az országhatár fogja közre.

Tradicionálisan elmaradott vidék ez: már száz esztendeje is a kistérségi mezőny kilencedik tizedébe tartozott a fejlettségi rangsorban, és már akkor nagyarányú volt az elvándorlás¹⁵. Helyzetét tovább rontotta a trianoni határmegvonás, amely elszakította a természetes központjától, Beregszásztól, valamint az 1944-es holocaust, amely a helyi polgári rétegben meghatározó szerepű, (és népességileg is kiemelkedő súlyú) zsidóságától fosztotta meg.

A Kádár-korszak ugyanakkor némi erősödést jelentett a térség számára, amelynek gazdasági alapját a biztos szovjet piacra alapozott intenzív gyümölcsstermesztés, valamint a 60-70-es évek - döntően persze Vásárosnaményra korlátozódó - ipartelepítés (forgácsológépgyár, ruhagyár, üveggépgyár, vasipari ktsz, Tiszaszalkán optikai gyár) és a záhonyi átrakókörszet közelsége jelentette.

A térség valódi vonzáskörzeti egység, a kilencezres Vásárosnamény excentrikus fekvése ellenére egyértelmű funkcionális központ - ugyanakkor modernizációs sziget is, amelynek fejlettsége - kistérsége falvaihoz képest legalábbis - kiugró. A településszerkezet kisfalvas - az ezer fő alatti településeken élők aránya 44%, a 10. legmagasabb a kistérségi rangsorban -, annak minden közismert hátrányával. A társadalmi-gazdasági viszonyokat emellett jelentősen befolyásolja a már évtizedek óta jelentős súlyú cigányság jelenléte is.

Szomszédaihoz hasonlóan ez a térség is a rendszerváltozás vesztese. Az adatok szerint a kilencvenes évek közepéig jövedelmi mutatói az országos átlagot meghaladóan romlottak -

¹⁵ Beluszky Pál és Győri Róbert vizsgálatai szerint.

azóta stabilitás, sőt az utóbbi években egyes mutatók szerint minimális emelkedés tapasztalható. Az egy lakosra jutó adóköteles jövedelem azonban 2003-ban is csak a vidéki átlag 61%-a, Budapestének bő harmada, ami a kistérségi rangsorban csak a 150. helyet jelöli ki számára. A különböző fejlettségi mutatókat tekintve zömmel és időben is meglehetősen mereven ennek a pozíciónak a környékén – de minden téren legalábbis az utolsó harmadban – található a Bereg. A különböző mutatók közötti, látszatra nem túl jelentős különbségek ugyanakkor jól rangsorolhatók, és a szegénység okát illetően egyértelmű magyarázatot adnak.

A problémák legfontosabbika itt is a lakosság alacsony gazdasági aktivitása: a 2001-es népszámlálás szerint csak a lakosoknak az 1990-es 36%-kal szemben csak 22%-a volt foglalkoztatott, aminél csak négy kedvezőtlenebb mutatójú kistérség volt az országban; a háztartások 57%-ában nem volt aktív kereső. (A lakosság 40%-a ugyanakkor inaktív kereső, s kb. fele részük rokkantnyugdíjas – a rokkantnyugdíjazás, az objektív egészségi állapoton túlmenően, sajátos túlélési stratégia is ezen a tájon.) Az adófizetők aránya 2003-ban is csak 32%, a vidéki átlag háromnegyede – igaz, ez már előrelépés az 1996-os mélyponthoz (28%) képest. Főként az átlagosnál valamivel fiatalosabb korszerkezetnek köszönhetően – négy 18 éven alulira három 60 év fölötti jut itt, míg a vidék átlagában nagyjából azonos a két korcsoport létszáma – az aktív korúak aránya is valamivel elmarad az átlagtól (58, illetve 60%), a döntő azonban az elérhető munkaalkalmak hiánya.

A munkanélküliségi ráta 1990 óta folyamatosan meghaladja a vidéki átlag kétszeresét, s bár mértéke az 1992-es csúchoz képest (22% a 18-59 éves korosztály arányában) csökkent, azóta sem mozdult ki a legmagasabb tartományból, így a kistérség folyamatosan a 10-12 legmagasabb rátájú körzet közé tartozik (a 18-59 évesek között 1994 óta 15-18%, a gazdaságilag aktív népességre vetítve a 2001-es népszámlálás 27%-ot regisztrált). Pedig a lakosság képzettsége – bár a relatív elmaradás a 90-es évtizedben e téren érezhetően nőtt – még ma sem kirívóan rossz, 136. a kistérségi rangsorban (átlagosan 8,51 osztály a 6 évesnél idősebbekre vetítve; a vidéki átlag 9,31).

Nagyon magas azonban a munkaerőpiacról kiszorult, s oda csak nehezen visszavezethető cigányság aránya (a népszámlálások szerint 1990-ben és 2001-ben is 8%, a polgármesteri hivatalok becslései alapján azonban 2000-ben valójában a 20%-ot is meghaladta, s az iskolás korosztályokban a falvak harmadában már ők vannak többségben).

Ráadásul más vonatkozásokban nagyon nagyok a térségen belüli különbségek. Vásárosnamény, illetve egy-két környező falu adatai elérik a vidéki átlagot. Relatív jobb helyzetben vannak az 1990 óta határátkelőhelyhez jutott települések – Beregsurány-Beregdaróc, Lónya-Mátyus, Barabás – lakói is: számukra a határátkelő munkahelyeket – határőr, pénzügyőr – teremtett (Vásárosnaményt kivéve e településeknek pozitív a munkaerőmérlege), illetve ők tudták-tudják leginkább kihasználni a határmenti feketegazdaság „lehetőségeit”.

Az átlagosnál kiterjedtebb feketegazdaság, illetve az általánosan elterjedt mezőgazdasági kistermelés hatására egyébként – amint azt közvetett, fogyasztási adatok is alátámasztják – ha nem is sokkal, de a lakosság tényleges jövedelmi helyzete, életszínvonala valamivel jobb az SZJA-adatokból kimutathatónál. (Ezzel magyarázható például a vidéki átlaghoz közelítő személygépkocsi-ellátottság is.) Számos település azonban a gazdasági kilátástalanság, a szociális segélyekből élés, a mélyszegénység állapotában van. A megszokottnál is nagyobb a különbség az állással rendelkezők, illetve a munkanélküliek között, hiszen az egy adózóra jutó jövedelem „csak” 20%-kal marad el a vidéki átlagtól.

A mezőgazdaság Vásárosnamény térségében az országosnál is nagyobb mértékű veszteséget szenvedett, s mára destabilizáló tényező. A tsz-ek szinte nyom nélkül eltűntek, az alma piaca

összeomlott, s nyereséget gyakorlatilag évek óta nem hoz: a 2001-es népszámlálás mindössze 374 agrárkeresőt regisztrált, ami immár csak 5%-os foglalkoztatási súlyt jelent (1990-ben még 31% volt). Az elvándorlás, bár üteme csökkent az 1990 előttihez képest, ma is az egyik legmagasabb a kistérségek körében (a két népszámlálás között a népesség 2,5%-át tette ki a vándorlási veszteség).

A kistérség helyzete tehát súlyos – de van esély a felzárkózásra. A vásárosnaményi ipari üzemek zöme, megfogyva bár, de túlélte az elmúlt másfél évtizedet, igaz többségük helyzete ma legalábbis bizonytalan. Alakult néhány jelentékeny új, élelmiszerfeldolgozó üzem is, mint a Wink Kft. Vásárosnaményban, vagy a Kárpát-Hús Aranyosapátiban. Az ipari foglalkoztatottak száma így 2001-ben az 1990-es létszám kétharmada volt, az ipari foglalkoztatás aránya 29% volt és maradt a térségben. A szolgáltatásokban pedig szinte ugyanannyian dolgoznak, mint 1990-ben – köszönhetően elsősorban a záhonyi körzet és a közalkalmazotti szféra viszonylagos stabilitásának. Az így 66%-os súlyúra nőtt tercier foglalkoztatás (a 23. legnagyobb arány a kistérségek között!) persze ebben gyengén urbanizálódott régióban semmiképpen sem a dinamika, hanem a magángazdaság erőtlenségének jele. A vállalkozások száma mindazonáltal nem kirívóan alacsony: a nagyobb – jogi személyiségű – cégeké fele, a nem jogi személyiségűeké kétharmada volt a vidéki átlagnak 2003-ban. Sőt, az utóbbi körben határozottan előrelépett az utóbbi években a kistérség: az 1990-es évek eleji 150. helyről 2000-es évek elejére a 130. helyre a térségek rangsorában. Az új vállalkozások azonban tőkeszegények, és jórészt piaci problémákkal is küzdenek, még mindig jelentős részben kényszervállalkozások. A fajlagos helyiadó-bevételek a vidéki átlagnak kevesebb mint felét teszik ki, de 48 kistérséget így is megelőz a beregi. Fejlődött a lakossági infrastruktúra (gáz, víz, csatorna), s a 2001-es lakásállománynak közel tizede épült 1990 után, aminél kedvezőbb érték csak a kistérségek ötödében fordul elő – igaz, a lakásoknak még mindig közel harmada komfort nélküli volt. A 2001-es beregi árvíz utáni újjáépítés is egyértelmű minőségi cserét jelentett az érintettek többsége számára.

A térség településeinek zömében a kedvezőtlen folyamatok megállítása nagy erőfeszítéseket igényel: az aprófalvakban a tájfenntartó, természetközeli gazdálkodás, szociális foglalkoztatás támogatása jelenthet néhányaknak az eddigieknél jobb megélhetést. Néhol lehetőség van a falusi- és ökoturizmus, a tiszai idegenforgalom fejlesztése révén munkához jutni, szerény jövedelmet termelni – az utóbbi években mutatkoznak is ennek csírái. Néhány kisközpontban (Tiszaszalka, Aranyosapáti, Tarpa) a munkaerő oldaláról még adottak a feltételek a komolyabb volumenű helyi gazdaságfejlesztésre, térségi jelentőségű kis- és középüzemek letelepítésére is. A Bereg további sorsának kulcsa nagy valószínűséggel mégis elsősorban Vásárosnamény fejlődésében – a foglalkoztatás megőrzésében, új ipari és szolgáltató munkahelyek létrehozásában –, valamint a munkaerő mobilitásának növelésében és a cigányság integrálódásában van. Állami programok nélkül, tisztán helyi erőből azonban ma már mindegyik elképzelhetetlennek tűnik.

II.5. Infrastruktúra

A kistérség gazdaság versenyképességét, környezeti állapotát és az itt élők életkörülményeit jelentősen meghatározzák az infrastrukturális rendszerek. A fejezet a közlekedés és a megközelíthetőség helyzetét, a települések infrastruktúráját és a lakások állapotát mutatja be (12. térképi melléklet, 4., 5. táblázatos melléklet).

II.5.1. Térségi közlekedési kapcsolatok, elérhetőség

A Vásárosnaményi kistérség földrajzilag az Észak-Alföldön, a Bereg-síkságon helyezkedik el. Közigazgatásilag: Észak-kelet-Magyarországon, Észak-Alföldi Régió és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti oldalán található. Északon és keleten Ukrajnával, észak-nyugaton a Kisvárdai, dél-nyugaton a Baktalórántházi, délen a Mátészalkai és a Fehérgyarmati kistérséggel határos. Helyzete EU-s, országos, régiós és megyei tekintetben is periférikus.

II.5.1.1. Nagytérségi elérhetőség

A *nagytérségi elérést* tekintve Helsinki közúti tranzit folyosó jelenleg nem fekszik a területen. Az V. folyosó közúti megfelelője az M3 gyorsforgalmi út lesz, amelynek már kiépített szakaszától a 36.sz. és a 41.sz főutakon közelíthető meg a kistérség központja. Az M3 gyorsforgalmi út országhatárig érő megvalósulása esetén a kistérség elérhetősége jelentősen javul. A gyorsforgalmi út Nyíregyháza keleti oldaláig 2006-ig kiépül, az ukrán határig tartó autópálya szakasz előkészítése a 2003-2007 időszakban megkezdődik. A térségben lévő határátkelők közül a beregsurányi nemzetközi határforgalmat bonyolít, a lónyai és a barabási ukrán-magyar forgalmat. Ez utóbbi határátkelő és a hozzájuk vezető utak felújítása a közeljövőben tervezett. Az utóbbi két határátkelő is a 2365/2002.Kormány határozat szerint nemzetközi személyforgalmú határátkelőnek minősül.

A térség távolsági tömegközlekedését a MÁV és Volán társaságok által bonyolított vasúti és autóbusz közlekedés jelenti.

Nemzetközi autóbuszjárat a Vásárosnaményi kistérségen nem halad keresztül, a területhez legközelebb a Budapest-Csengersima/Petea-Satu Mare-Baia Mare járat közlekedik naponta 3 alkalommal, arra felszállási lehetőség Nyíregyházán, Mátészalkán és Csengersimán van.

A vizsgált területen távolsági autóbuszjárat nem közlekedik, hozzá legközelebb a Budapest-Nyíregyháza-Fehérgyarmat viszonylat jár, arra felszállási lehetőség Mátészalkán van és többek között Budapest, Nyíregyháza, Gyöngyös, Mezőkövesd, Polgár, Fehérgyarmat elérését teszi lehetővé.

A tömegközlekedés másik ága a vasút, amelynek hálózatsűrűsége Magyarországon az európai átlagnál kedvezőbb, de a vasúti létesítmények és szerelvények állapota nem megfelelő. A Vásárosnaményi kistérség nagytávolsági kapcsolatát, a nemzetközi V. tranzitfolyosónak megfelelő Budapest-Hatvan/Cegléd-Miskolc/Szajol-Nyíregyháza-Záhony nemzetközi fővonal adja, amiről a Nyíregyháza-Vásárosnamény mellékvonal ágazik le a vizsgált területre. A kistérség életében szerepet játszik a Mátészalka-Záhony vasúti fővonal is. A 27 településéből mindössze 4 rendelkezik menetrend szerinti, rendszeres vasúti közlekedéssel működő vasútállomással.

A Vásárosnaménytől 280 km-re fekvő főváros leggyorsabb elérése gépkocsival 3óra 30perc, autóbuszsal csak körülményesen és igen lassan, vonattal 4 óra 45perc alatt közelíthető meg.

Közvetlen vonat nem indul Vásárosnaményből Budapestre, egyszeri átszállással naponta 20-szor lehet a fővárosba jutni.

A Vásárosnaménytől 102 km-re fekvő régióközpont, Debrecen leggyorsabb elérése gépkocsival a 1 óra 30 perc, vonattal 2 óra, közvetlen autóbusz nem közlekedik, egyszeri átszállással min. 2 óra 40 perc. Közvetlen vonat naponta 20-szor indul Vásárosnaményből Debrecenbe.

A Vásárosnaménytől 55 km-re fekvő megyeszékhely, Nyíregyháza leggyorsabb elérése gépkocsival 50 perc, vonattal 1 óra 35 perc, autóbusszal 1 óra 15 perc. Közvetlen vonat naponta 16-szor indul Mátészalkáról Nyíregyházára, közvetlen autóbusz 9-szer jár.

Elhelyezkedéséből adódóan a Vásárosnaményi kistérség *szomszédos kistérségekkel* való kapcsolatait jelentősen befolyásolják a Tiszai átkelési lehetőségek. Állandó kapcsolatot jelent a Fehérgyarmati kistérség felé a tivadari híd, a Baktalórántházi és Mátészalkai kistérség felé a vásárosnaményi híd. A Kisvárdai kistérség a lónyai kompon ill. pontonhídon közelíthető meg, de ez kiskapacitású, nem állandó és ezáltal nem megbízható kapcsolat.

II.5.1.2. Belső közlekedési kapcsolatok

A kistérség *belső kapcsolatait* tekintve elmondható, hogy Vásárosnamény központú az úthálózat, és a sugár irányú utak közötti összeköttetések megléte miatt csak néhány település rendelkezik egyirányú útkapcsolatokkal. Ez utóbbiak közé tartozik Tizsakerecseny, Mátyus és Lónya, amelyek a komp akadályoztatása esetén zsák helyzetbe kerülnek. A Tisza elválasztó hatása a kistérségen belül is jelentkezik, a Tizsaszalka-Tiszavid-Tiszaadony-Tizsakerecseny-Mátyus-Lónya és a Vásárosnamény-Kisvarsány-Nagyvarsány-Gyüre-Aranyosapáti Tisza két oldalán futó útvonalak között a vásárosnaményi hídon kívül csak az Aranyosapáti-Tiszaadony, Lónya-Benk, Lónya-Tizamogyorós kompok biztosítanak átjárást, de télen és szélsőséges vízállásoknál ezen a 35 km-es szakaszon és ettől északra nincs állandó átjárási lehetőség. A Szamos parti elhelyezkedése miatt Olcsva is (komp miatt csak részlegesen) a zsákhelyzetű települések közé tartozik.

A kistérség 27 településéből a kistérség szélén fekvő Vásárosnamény 9 településről 15 perc alatt, 14-ből 30 perc alatt, 1-ből 45 perc alatt, a maradék 2-ből legfeljebb 1 óra alatt érhető el.

A kistérségen belüli kapcsolatokat befolyásolja az utak forgalma, amiről a Vásárosnaményi kistérségben elmondható, hogy a legforgalmasabb út jelenleg a 41.sz. főút, amelyen 4-10ezer E/nap forgalmat regisztráltak¹⁶. A mellékutak Vásárosnamény belterületi szakaszain a forgalom megközelíti a 3000 E/nap körüli értéket, a többi úton nem éri el azt. Az 1500 E/nap értéknél nagyobb forgalommal bíró utak mentén a kerékpárosok biztonsága érdekében kerékpárút kialakítása javasolt, ami a hivatás forgalmú és a turisztikai célú kerékpározást is biztonságosan szolgálja. Ilyen út a fent említetteken kívül a kistérségben a Lónya-Mátyus-Tizsakerecseny-Tiszaadony-Tiszavid-Tizsaszalka-Vásárosnamény-Jánd-Gulács-Tarpa, Záhony-Zsurk-Aranyosapáti-Gyüre-Nagyvarsány-Kisvarsány-Vásárosnamény, Beregdaróc-Beregsurány-Tarpa-Tivadar-Fehérgyarmat és a Vásárosnamény-Mátészalka utak. Az Országos Területrendezési Tervben meghatározott országos kerékpárút tözshálózati elemek közül a Felső-Tiszai kerékpárút (Sárospatak – Pácin – Szlovákia – Dombrád – Záhony – Ukrajna – Vásárosnamény - Tiszabecs) érinti a területet. Jelenleg kiépített kerékpár nyomvonal egyes települések belterületi részein és a Tisza egyes szakaszai mentén található. A már megépült kerékpárutak fenntartása forrás hiányában gondot okoz.

Az elérési időt a forgalom és a kiépítettség mellett jelentősen befolyásolja az utak minősége is. A kistérség 32 km országos főúttal rendelkezik, ennek kopórétege átlagosan 11 éves, a

¹⁶ ÁKMI, 2003.évi forgalmi táblázatok.

kistérségben lévő 166 km hosszú országos mellékút kopórétegének átlagos kora 8 év. A főutak átlagos burkolat állapota tűrhető, egyenetlensége megfelelő, felszíni vízelvezetése jó, teherbírása megfelelő, a mellékutak átlagos burkolat állapota tűrhető, egyenetlensége megfelelő, felszíni vízelvezetése jó, teherbírása tűrhető¹⁷.

A belterületi önkormányzati utak burkoltsága menetbiztonsági és településképi szempontból is fontos. A vizsgált kistérségben a burkolt belterületi utak aránya változatos képet mutat, néhol az országos (67%) és megyei átlagot (77%) is meghaladja, néhol csak 54%. A Vásárosnaményi kistérségben a belterületi kiépített utak aránya átlagosan 89%, a felújítandó belterületi utak aránya 24%. A mezőgazdasági utak kiépítettsége alacsony.

Vonattal a kistérségben menetrend szerinti vasúti közlekedéssel működő vasútállomással rendelkező települések mindegyikéből Vásárosnaményba lehet közvetlenül eljutni. A kistérség 27 településéből 4 település rendelkezik ilyen vasútállomással. Helyközi autóbuszjárat a vizsgált terület minden települését érinti, helyi autóbuszjárat Vásárosnaményban közlekedik. Autóbuszos tömegközlekedéssel 7 településből negyedóra alatt, 8 településből félóra alatt, 7 településből háromnegyedóra alatt, 2 településből egy óra alatt a többitől 1,5 óra alatt lehet a kistérség központba jutni. A vasútállomások, autóbusz megállók és pályaudvarok a területre érkező turisták első benyomásainak egyike, így ezek esztétikus kialakítása lenne szükséges, amire csak néhány helyen láthatunk eddig szép példát.

A vizsgált kistérség gépkocsi ellátottsági adatait tekintve (211gk/ezer fő) elmondható, hogy az országos vidéki átlag (257 gk/ezer fő) alatt van, a megyei átlagtól (222 gk/ezer fő) kismértékben elmarad. A kistérségen belül csak Vásárosnamény ellátottsága haladja meg a vidéki átlagot, de a legrosszabb helyzetben lévő települések adatai is meghaladják a 100 gk/ezerfő értéket.

II. 5.2. Települési infrastruktúra

II.5.2.1. Épített környezeti adottságok

A kistérség városa és a „Bereg–kapuja” Vásárosnamény. A várost a Tisza két részre osztja: a balparton van a régi Namény és Vítka, a jobb parton Gergelyiugornya. Ma a város összes útja burkolt, jelentős közterületi zöldfelülettel rendelkezik. A Trianon után közlekedési, ipari és oktatási központtá váló város körül a Beregi-síkon és a Tisza mentén számos kistelepülés található. Az idillikus természeti környezetben elhelyezkedő települések számos néprajzi, építészeti értékkel rendelkeznek. A kistérség területén hagyományosan kisnemesi birtokok voltak, ennek köszönhető, hogy számos településen található kúria, kastély, amelyek állapota sok esetben nem kielégítő. A falvak épített emlékei között említést érdemelnek a műemlék, illetve műemlék jellegű templomok, fa haranglábak. A népi építészeti hagyományokat őrző házak komoly kultúrtörténeti emléket képviselnek, az egyedi tájértékek felmérése, megőrzése és megbecsülése az itt élők identitástudatának erősítése érdekében fontos feladat.

II.5.2.2. Lakásállomány

A vizsgált mutatók közül Vásárosnamény és környéke az 1990-2001 között felépített lakások 2001. évi lakásállományon belüli arányát tekintve érte el a legjobb eredményt, részben a beregi árvíz következtében megindult újjáépítési program miatt. A 150 kistérség között az előkelő 6., míg megyéjében az első helyen áll. Ennél lényegesen kedvezőtlenebb a pozíciója a közműolló mutatójában (72,4), ami 70 %-kal rosszabb az országos átlagnál. Továbbá a kistérség lakásainak 30 %-ában nincs folyó melegvíz, egyharmadában vízőblítéses WC. A 63

¹⁷ ÁKMI útminőségi adatai (2003.)

%-os gázbekötési arány mögött 21 %-os a központi fűtéssel rendelkező lakások aránya. A csatornázottság 28 %-os, és Vásárosnaményon kívül csak 8 települést érint.

II.5.2.3. Ivóvízellátás

A kistérségben az ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya 91 %, azonban 27 településből 13-ban átlag alatti ez az arány (80% körüli), négy település – Aranyosapáti, Gemzse, Hetefejércse, Lónya – lakásainak csupán 74-65 %-ban van ivóvíz bekötve. Az ivóvízellátó rendszer állapota közepes, sok helyen cserére szorulnak a vezetékek.

Az ivóvíz minősége a kistérségben általában megfelelő. Gemzse és Gulács településeken a magas nitrít tartam miatt 2006. december 25.-ig el kell végezni a vízminőség javítását. Ezen kívül 6 településen arzénal, ammóniummal, vassal és mangánnal szennyezett az ivóvíz, itt legkésőbb 2009. dec. 25.-ig teljesíteni kell a vízmű kutak felújítását.¹⁸ (3. táblázatos melléklet)

II.5.2.4. Szennyvízkezelés

A kistérség 27 települése közül csupán 8-ban van szennyvízcsatorna hálózat, a rákötési arány általában 50 % alatti, kivéve Vásárosnaményt (73%), Ilket (57%) és Tarpát (50%). A szennyvíz-tisztítást 6 településen – Vásárosnamény, Gemzse, Ilk, Kisvarsány, Nagyvarsány, Olcsva – a Vásárosnamény központú szennyvíz-elvezetési agglomeráció, míg Tarpán és Gyűrén önálló telep végzi.

Tervezett önálló, helyi szennyvíztisztító telepre illetve agglomerációba szervezhető csatornázandó település a kistérségben: Aranyosapáti, Tiszavid, Tiszaszalka, Tiszaadony (2000–10000 lakosegyenérték terhelés közötti), ahol 2015 december 15-ig meg kell valósítani a szennyvizek közműves elvezetését és biológiai tisztítását, illetve a szennyvizek ártalom mentes elhelyezését.¹⁹ A 2000 lakosegyenérték terhelés alatti települések létrehozhatnak szennyvíz-elvezetési agglomerációt, vagy egyedi szennyvízkezelés megvalósításával tudják megoldani a szennyvizek ártalom mentesítését.

II.5.2.5. Energiagazdálkodás

A megyei adatok szerint a térség energiaszolgáltatása az elmúlt 10 évben csökkent, ami elsősorban az ipari, élelmiszeripari és mezőgazdasági termelés visszaesésével magyarázható. A földgázhálózat kiépítésével csökkent a szilárd energiahordozók felhasználása, azonban a lakások rákötési aránya viszonylag alacsony. A fűtési energiaszolgáltatás fő problémája a lakóházak korszerűtlen szigeteléséből adódó energiavesztés. A lakossági villamos energia fogyasztás fokozott növekedést mutat, és további növekedés várható.

A megújuló energiaszolgáltatás nem jellemző a kistérségben. Adottságai alapján a biomassza, mint másodnyersanyag felhasználás jelenthet ebben a tekintetben előrelépést.

¹⁸ Ivóvízminőség javításának feladatai a 201/2001. (X.25.) Kormányrendelet alapján.

¹⁹ 25/2002. (II.27.) Kormányrendelet

II.5.2.6. Hulladékgazdálkodás

A kistérség hulladékkezelése részlegesen megoldott. 25 településen – kivétel Gemzse és Ilk - rendszeres a szemetgyűjtés. Az összegyűjtött szilárd hulladékot a vásárosnaményi és a barabási hulladéklerakó fogadja.

2004-ben indult be Szabolcs–Szatmár–Bereg Megye Települési–Szilárdhulladék Gazdálkodási Programja, amely megoldást jelenthet a kistérség hulladékkezelési gondjaira is. A program szerint 3 regionális hulladéklerakó épül, a kistérségben keletkezett hulladék a Kisvárdai lerakóba kerül. A projekt keretében megvalósul az illegális lerakók rekultivációja és bevezetésre kerül a szelektív hulladékgyűjtés. Az ezáltal lehetővé váló hulladékhasznosítás mellett fontos volna a hulladék keletkezésének megelőzése is.

II.6. Intézményrendszer

A Vásárosnaményi kistérségben 1993 óta működik kistérségi szervezet. 2001-ben alakult meg a Beregi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás, melynek jogutódja a 2004-ben alakult Beregi Többcélú Kistérségi Önkormányzati Társulás.

A Társulás létrehozásának célja a kistérségi szintű közszolgáltatási feladatok minél hatékonyabb, költségkímélőbb ellátása, a színvonal emelése, a területi lefedettség biztosítása.

A Társulás az alábbi feladatokat látja el:

- Területfejlesztés
- Központi orvosi ügyelet szervezése
- Nevelési tanácsadó működtetése
- Gyermejjóléti szolgáltatások biztosítása
- Belső ellenőrzés
- Útfejlesztés, környezetvédelem
- Közigazgatási szolgáltatások fejlesztése.

A Társulást az „átlag” polgár leggyakrabban pályázatokkal kapcsolatos kérdésekkel keresi meg.

Tagdíjakból illetve pályázati forrásokból tartja fenn magát, éves költségvetése kb. 3,5-4 millió Ft.

A Társulás mellett munkaszervezet működik, amely 1 fő területfejlesztési egyetemi végzettségű alkalmazottat foglalkoztat, aki jellemzően csak a térítésmentes képzésekre jut el, illetve alkalmasszerűen tanulmányutakra. A rendelkezésre álló iroda felszereltsége kielégítő, csupán a telefonos rendszerű internet csatlakozás okoz időnként- nagyobb terjedelmű anyagok fogadása, küldése esetén - bonyodalmakat.

A kistérségi menedzser és a vidékfejlesztési menedzser egy személy. A falugazdászokkal alkalmasszerű az együttműködés, amennyiben az aktuális feladatok megkívánják azt.

A kistérségnek önálló kiadványa van, marketing eszközként használja továbbá a sajtó híradásokat illetve a kiállításokon, rendezvényeken való megjelenést.

A kistérségi szintű fejlesztési tervek az alábbiak:

- Komplex gazdaságfejlesztési program (1997)
- Agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégia (2000; 2004)
- Innovációs stratégia (2003)

A munkaszervezet vezetőjének véleménye szerint a munkát/fejlődést gátló tényezők, nehézségek a következők:

- Nincs pénz a munkaszervezet megfelelő és hosszabb távon is biztosítható működésére
- A munkaszervezet kapacitása ezért csak részben jelenti a konkrét szakmai munkát, jelentős energiákat a következő évi működési költségek előteremtése köt le
- A területfejlesztés alapvetően források elosztása körül szerveződik, túlpolitizált
- Nehéz a szakmai érdekeket érvényesíteni
- Távlatosan nem tudatosak a fejlesztések

III. Konceptió

A Vásárosnaményi kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program koncepció munkarészének feladata a helyzetelemzést követő (előkészítő fázis) javaslattevő fázisban a közép- és hosszútávon legkedvezőbb fejlesztési irányok részletes kidolgozása, a fejlődéshez szükséges feltételek meghatározása.

A koncepció elképzelés a jövőről, híd az előzőekben feltárt jelenlegi helyzet és a következő fázis operatív programjában meghatározandó konkrétabb lépések között.

A *koncepció* alapelvei megegyeznek a Tisza- volgy árvízi biztonságának növelését szolgáló programmal érintett térség terület- és vidékfejlesztési koncepciójának 1107/2003.(XI.5.) Kormányhatározat 1.sz mellékletében deklarált alapelvekkel. A koncepcióalkotás lépéseit és dokumentált fejzeteit a következő rend mentén mutatjuk be:

A *SWOT - analízis* kistérség belső adottságait (erősség, gyengeség) és a külső meghatározottságait (lehetőség, veszély), valamint a köztük lévő kapcsolatot, a bennük rejlő fejlesztési lehetőségeket, a szükségleteket foglalja össze. A műhelymunka keretében kialakított elemzés összekapcsolja a helyzetelemzést a célok, prioritások rendszerével, egyúttal összefoglal és súlyoz, komoly segítséget nyújt a megállapítások szelektálásában és rendszerezésében, a főbb jellemzőket kiemelő leírás egyúttal a kistérség „diagnózisa”.

A kistérségi integrált program *célpiramisát* - a SWOT-táblázat „belső celláinak” kitöltését követően - az alábbi rendszerben állítottuk össze a: jövőkép, átfogó célok, prioritások, specifikus célok, intézkedések.

A jövőkép szlogenszerű megfogalmazása után kerültek meghatározásra - a fejlesztésben érintett minden szereplő számára iránymutatásul szolgáló - átfogó célok. Az integrált program kapcsán három prioritást határoztunk meg. A prioritások tovább bonthatók rövid- és középtávú célokra, melyek megvalósítását az intézkedések segítik. A munka későbbi szakaszában - programozás során - a prioritások és az intézkedések egységes szerkezetű adatlapokon kerülnek kifejtésre, részletes meghatározásra.

A *jövőkép* küldetést, a kistérség számára meghatározó értékrendet fogalmaz meg, hosszú távon értelmezhető valószínűsített, kívánatos és egyben lehetséges jövőt ábrázol.

A kistérségi integrált program megvalósításának kulcsa: a hatékony, a változásokra sikerrel reagáló és alkalmazkodóképes intézményrendszer. Ennek megfelelően a jelenlegi *kistérségi intézményrendszer továbbfejlesztésére* is javaslatot teszünk.

A koncepciót a program sikeres megvalósítása esetén bekövetkező *társadalmi, gazdasági, környezeti hatások* bemutatása, a kiegyenlített, harmonikus fejlődést ígérő, integrált területfejlesztés, vidékfejlesztés és környezetgazdálkodás forgatókönyve, illetve a program figyelmen kívül hagyása, sikertelensége esetén - mintegy figyelmeztetésül - a várható fejlődési ütemnek a kívánalmaktól való elmaradását, a leszakadás fokozódását előrevetítő a rendszerszemlélet és az együttműködés hiányát fenntartó, a helyi adottságokat és szerepeket figyelmen kívül hagyó, *negatív forgatókönyv* zárja.

E két forgatókönyvként is felfogható fejezet döntési alternatívát mutat a kistérség számára, illetve fontos, hogy a mindennapi lépések is az ezekben összefoglaltak tudatában történjenek. Az itt kifejtett hatások lényegében a célpiramis intézkedéseinek indoklását tartalmazzák.

III.1. SWOT-analízis

Vásárosnaményi kistérség SWOT-analízis	Erősségek - Gyümölcsstermesztési hagyományok (alma, szilva) és almafeldolgozó kapacitás - Gazdák bekapcsolódása az agrár-környezetgazdálkodási programba - Biogazdálkodás terjedése - Kiterjedt gyepekre alapozható külterjes állattartási hagyományok - Különleges tájjellegű élelmiszeripari termékek (lekvár, pálinka, dió termékek) - Kedvező adottságok az erdő és vadgazdálkodáshoz - Jó erdőgazdálkodási gyakorlat, növekvő erdő-telepítési kedv - Talpon maradt ipar a központban - Faipari hagyományok - Vadfeldolgozó jelenléte a térségben - Kézműipar (népművészet) hagyománya, - Turisztikai potenciál (Tisza, gasztronómia stb.) - Hagyományos épített környezet (településkép, parasztházak, műemlékek) - Árvízi újjáépítés (infrastruktúra, lakás) - Kiváló környezeti és természeti adottságok: Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet, gazdag ökológiai hálózat (tagolt, mozaikos tájszerkezet természetsszerű erdők) - Stratégiai vízbázis (felszíni és felszín alatti vízbázis) - Három határátkelőhely Ukrajna felé - Alsórendű úthálózat kiépítettsége - Társadalmi megújulási hajlandóság - Szellemi-kulturális örökség, történeti hagyományok, („kuruc tudat”) Bereg-Tisza identitáserősítő hatása - Határon átnyúló együttműködési igény erősödése - A központ szolgáltató szerepe	Gyengeségek - Tulajdonviszonyok rendezetlensége, elaprózódott birtokszerkezet. - Alacsony AK értékű területek - Nyírségi oldalon az adottságokhoz nem alkalmazkodó intenzív tájhasználat - Gyenge mezőgazdasági tárolókapacitás - Szervezetlen értékesítési lánc, TESZ-ek hiánya - Óshonos erdő megjelenését gátló hidrológiai viszonyok, homogén erdőállományok - Gazdasági együttműködés hiánya - Alacsony vállalkozói aktivitás és jövedelmezőség (kényszervállalkozások) - Általános tökehiány - Gazdasági infrastruktúra hiány - Az átlagosnál kiterjedtebb szürke-és feketegazdaság - Turisztikai szezonáltság - Turisztikai programcsomagok, idegennyelv-ismeret hiánya - Gyenge marketing és információs rendszer - Természetes rendszerek működési zavarai - Ésszerűtlen vízgazdálkodás (esetleges vízpótlás, egyidejű vízelvezetés) - Szennyezett talaj-és felszíni vizek - Vízi közmű minőségi és mennyiségi hiányai - Alacsony komfortfokozatú lakások magas aránya - Ár- és belvízvédelmi infrastruktúra állapota; hullámtéri szűkület - Közlekedési zárványterület - Tiszai híd hiánya Vásárosnaménytől északra - A makroközpontoktól való távolság - A szomszédos kistérségi központok elérési nehézségei - Belterületi és mezőgazdasági utak rossz állapota - Kerékpárút-hálózat kiépítetlensége - Települési-társadalmi szegregáció - Polgárosodottság alacsony foka, atomizálódás - Mélyszegénység jelenléte - Közösségi terek hiánya - Tartósan magas munkanélküliség - Negatív demográfiai folyamatok
--	--	--

		- Digitális szakadék - Fejlesztési törekvések összehangolatlansága
Lehetőségek - Táji jellegű termékek piacának bővülése - Többcélú föld- és területhasználati források - EU pályázati források - Határ menti pályázatok, programok - Ukrán kereskedelmi, gazdasági kapcsolatok élénkülése - Tercier szektor erősödése - Turizmus növekvő szerepe (falusi, öko, vízi stb.) - Környezeti állapot javulása (hulladékprogram, vízminőség) - Tradicionális települési és táji értékek, védett területek felértékelődése - Belvízgazdálkodás ártértékelődése (vízviszatarató vízrendezés) - M3 barabási ágának megépítése - Civil társadalom szervező ereje - Info-kommunikációs technológiák terjedése - Schengeni határ - VTT integrált programjának megvalósulása	Erősség-lehetőség stratégiák • Termékfeldolgozás, tájjellegű termékek jövedelmezőségének javítása • Adottságokhoz igazodó tájhasználat, környezettudatos gazdálkodás erősítése • Ipari vállalkozások megtartása, versenyképességének javítása, logisztikai szerep erősítése • Helyi adottságokon alapuló turisztikai programcsomagok • Térségen átnyúló táji együttműködések kialakítása • A kistáji vízkörforgások és a térségi vízrendszer rehabilitációjával a stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi megőrzése • Bereg és Tisza-tudatra épülő térségi és határon átnyúló együttműködések fejlesztése	Gyengeség-lehetőség stratégiák • Turisztikai infrastruktúra fejlesztése • Kommunális infrastruktúra fejlesztése • Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerő-piaci és közösségi fejlődési lehetőségeinek újraépítése • Helyi gazdaság élénkítése, vállalkozásfejlesztés • Info-kommunikáció fejlesztés
Veszélyek - Termelők kiszolgáltatottsága - Intenzív gazdálkodás erőltetett fenntartása - A turizmus strukturális átalakulása - A térség továbbra is kimarad a fejlesztési célterületekből - Apadó költségvetési források, szűkülő pályázati lehetőségek - Piacvédelem hiánya - Ukrajna javuló versenypozíciója - Területi vízháztartás felborulása - Fokozott árvíz, belvíz-veszély - A vízfolyások szennyeződése - Klimatikus viszonyok romlása - Szociális csapda és spirál - Tényleges decentralizáció elmaradása - Kistérségi érdekeket figyelmen kívül hagyó jogszabályi környezet	Erősség-veszély stratégiák • Társadalmi megújulási hajlandóságra alapozott integrációs programok kiterjesztése • Humán közszolgáltatások fejlesztése	Gyengeség-veszély stratégiák • A térség kapu szerepének megfelelő külső és belső együttműködést segítő közlekedési kapcsolatok kialakítása • Árvíz- és belvízvédelemi rendszerek fejlesztése, fenntartása

III.2. Célpiramis

JÖVŐKÉP

Híd a Beregen át

ÁTFOGÓ CÉL

**Nagyterségi társadalmi és gazdasági újjászerveződés
a táji és épített környezet rehabilitációjával**

PRIORITÁSOK

I. Természeti és épített környezeti adottságokon alapuló gazdasági rendszer kialakítása	II. A szerves társadalomfejlődés megalapozása	III. A „kapu szerep” megerősítése
--	--	--

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.1. Környezettudatos, fenntartható tárgazdálkodás kialakítása</i>	<i>II.1. Térségi identitástudaton alapuló összehangolt fejlesztés erősítése</i>	<i>III.1. Az infrastruktúra fejlesztése</i>
---	---	---

INTÉZKEDÉSEK

I.1.1. Termékfeldolgozás, tájjellegű termékek jövedelmezőségének javítása I.1.2. Adottságokhoz igazodó tájhasználat, környezettudatos gazdálkodás erősítése	II.1.1. Bereg- és Tisza-tudatra épülő térségi és határon átnyúló együttműködések fejlesztése II.1.2. Humán közszolgáltatások fejlesztése	III.1.1. Kommunális infrastruktúra fejlesztése III.1.2. A térség kapu szerepének megfelelő külső és belső együtt- működést segítő közlekedési kapcsolatok kialakítása III.1.3. Árvíz- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása
---	--	---

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.2 Értékmegőrző turizmus erősítése</i>	<i>II.2. Társadalmi felzárkóztatás</i>	<i>III.2. Kedvező logisztikai adottságokon alapuló helyi gazdaságélénkítés</i>
--	--	--

INTÉZKEDÉSEK

I.2.1. Helyi adottságokon alapuló turisztikai programcsomagok kialakítása I.2.2. A turisztikai infrastruktúra fejlesztése	II.2.1 Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerő-piaci és közösségi fejlődési lehetőségeinek újraépítése II.2.2. Társadalmi megújulási hajlandóságra alapozott integrációs programok kiterjesztése	III.2.1. Ipari vállalkozások megtartása, versenyképességének javítása, a logisztikai szerep erősítése III.2.2. A helyi gazdaság élénkítése, vállalkozásfejlesztés III.2.3. Info-kommunikáció fejlesztés
--	--	--

SPECIFIKUS CÉLOK

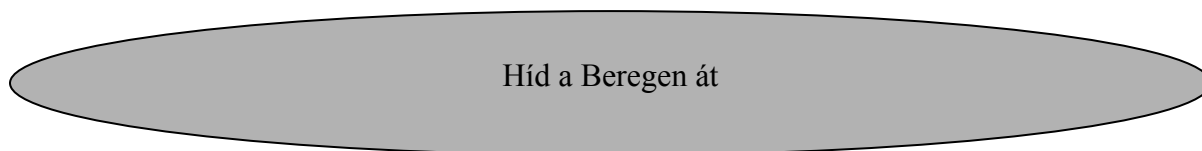
<i>I.3 A változatos adottságú táj működőképességének elősegítése</i>		
--	--	--

INTÉZKEDÉSEK

I.3.1. Térségen átnyúló táji együttműködések kialakítása, a táji és az épített környezet rehabilitációja I.3.2. Kistáji vízkörforgások és térségi vízrendszer rehabilitációjával a stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi megőrzése		
---	--	--

III.3. Jövőkép

A Vásárosnaményi kistérség jövőképe

ahol a fejlesztések alapja

*a társadalmi és gazdasági újjászerveződés,
a táji és épített környezet rehalitációja, valamint
a határmenti együttműködések erősítése.*

III.4. A megvalósítást segítő intézményrendszer

Napjainkban egyre erősebben jelentkezik a szubszidiaritás érvényesülésének és érvényesítésének követelménye, ami azt jelenti, hogy a helyben jelentkező igények, szükségletek kielégítése, megoldása a lehető legközelebbi szinten történjen. Ez egyben a kistérségi, NUTS IV. szint tényleges elismerését (hatáskör, források, feltételek) is jelenti, valódi közigazgatási reformok bevezetésével. Ennek egyik első lépéseként a törvényi felhatalmazással élve a Vásárosnaményi kistérségben létrejött a többcélú kistérségi társulás. A Társulás megalakulását követően cél az együttműködés további fokozása és minél több feladat kistérségi szintű ellátásának biztosítása.

A programalkotás elsődleges fokmérője a működőképesség, a hasznosság és az eredményesség. A fenti célok elérése érdekében a kistérségi integrált program sikeres megvalósítása - az állami szerepvállaláson túl - nagyban függ az érdekérvényesítő képességtől és a helyi fejlesztő kapacitástól. A kistérség érdekérvényesítő képessége jelenleg jónak mondható, hiszen képviselői vannak a parlamentben, a regionális fejlesztési tanácsban és a megyei közgyűlésben.

A programban megfogalmazott jövőkép elérése és az intézkedésekben kitűzött célok megvalósulásának előfeltétele egy hatékony, a változásokra sikerrel reagáló, alkalmazkodóképes, professzionális intézményrendszer működtetése, amely integrálja a terület - és vidékfejlesztés, valamint a környezetgazdálkodás szakembereit, illetve feladatait a célpiramisban meghatározott prioritások alá rendeli. E mellett céljának tekinti a fejlesztési szakemberek számának folyamatos növelését, képzését, a pozitív és a negatív minták megismerését.

A program társadalmasítása, folyamatos „csiszolása”, pontosítása, a megváltozott feltételekhez való igazítása és monitoringja elengedhetetlen, és a társadalmi elfogadottságon keresztül a megvalósítás egyik kulcsa. Fontos a hűzóemberek mellett, illetve velük együtt az egyes programok megvalósításának tényleges felelőseinek, közreműködőinek megszólítása, felszólítása, és ezáltal indokolt az abszorpciós képesség fokozása illetve a forrásfelhasználás hatékonyságának és fenntarthatóságának növelése. ennek előfeltétele a valódi programfinanszírozás, a pályázati kiírások és a fejlesztési tervek összehangolása.

A kistérségi társulás/tanács információ gyűjtésben, kommunikációban, összehangolásban, koordinációban egyeztetési fórumként képes jelenleg szerepet vállalni, amit szükséges megerősíteni és kiterjeszteni a kistérségen belüli érdek- és konfliktuskezelés témakörével, valamint a kistérség határán kívülre az érdekérvényesítő képesség erősítésével.

A kistérség jelenlegi kapcsolatrendszere mindenképpen indokolja a további bővítést, a kapcsolatokat további tartalommal való megtöltését, a partnerségek kialakítását és működtetését.

Az intézményrendszer fejlesztésén, azaz a többcélú társulás megerősítésén kívül a térségi fejlesztési folyamatok demokratizálásának és a hatékonyság növelésének érdekében erősíteni kell a kistérségi marketinget is.

III.5. Társadalmi, gazdasági, környezeti hatások

A tényleges decentralizáció megvalósulásával, a kistérségi szint felértékelődésével párhuzamosan - a központi költségvetési támogatás és figyelem mellett - *az integrált program végigvitele, a szinergia hatások érvényesülése az alábbi fenntartható társadalmi, gazdasági és környezeti változásokat eredményezi a Vásárosnaményi kistérség számára:*

A társadalmi és gazdasági élet újjászervezése az alábbiakat jelenti, a következőket foglalja magába: A korábbi intenzív gazdálkodás erőltetett fenntartása helyett az adottságokhoz igazodó tájhasználat és a környezettudatos gazdálkodás kerül előtérbe, ami az agrárkörnyezet-gazdálkodás, a biogazdálkodás, az extenzív állattartás és az erdőtelepítés arányának jelentős növekedését jelenti. A mezőgazdaság jövedelmezőségét növeli a feldolgozottsági szint emelkedése, az együttműködés és a piacra jutás támogatása.

Az értékmegőrzést célul tűző kistérségi turizmus megerősödése, különösen a falusi, öko- és víziturizmus területén, programcsomagok és magas szintű infrastruktúra segítségével kiegészítő bevételekhez juttatja a kistérség lakosságát.

Az ipar és a szolgáltatási szektor bevételeinek emelkedését a vállalkozások segítése, a logisztikai szerep kiteljesítése, az info-kommunikációs technológiák terjedése és a határon átnyúló kapcsolatok egyaránt segítik. Az iskolázottsági szint folyamatos emelkedése mellett megvalósul az oktatás és a gazdaság igényei közötti szakadék szűkítése, erősödik a kreativitás, mobilitás és az alkalmazkodóképesség, melyek együttesen a munkanélküliség visszaszorulását eredményezik.

A társadalom újjászerveződését segíti a hátrányos helyzetű csoportokról, valamint a cigány lakosságról való gondoskodás, a kiterjedt szociális háló működtetése, visszavezetésük a munka világába. A civil közösségek is „felélednek”, közösség-szervező erejük nő. Az önkormányzatok, valamint a többcélú társulás erőfeszítései eredményeként emelkedik a humán közszolgáltatások területi lefedettsége, színvonala, valamint a helyi igények kielégítése hatékonyabb.

Az árvízi újjáépítések kapcsán javult a lakások komfortfokozata és jelentős beruházások történtek a települési infrastrukturális ellátásban, ami fokozódik. Javul a térség külső és belső megközelíthetősége, amit az M3-as barabási ágának megépítése és a kivitelezés kezdetén álló új Tisza híd tovább erősít.

A fejlesztések minden esetben figyelembe veszik, illetve építenek a táji és épített környezet adottságára, nagy hangsúlyt fektetnek a rehabilitációra és kihasználják jelentőségük felértékelődését.

A kistérségi fejlesztések katalizátora a Többcélú Társulás. A kistérségen belül igen erőteljes az együttműködés, ami már a határon túlra is kiterjedt. A kistérségen belüli különbségeket sikerült csökkenteni, úgy hogy maga a kistérség is ráállt egy felfelé ívelő pályára, amit a központ, Vásárosnamény erőteljes kisugárzó hatása generál.

A fejlesztések eredményeit a szinergia hatások is erősítik. A lakosság elvándorlása visszaszorult.

III.6. Negatív forgatókönyv

Az integrált program elvetése illetve részleges megvalósítása a következő negatív, a jelenlegi helyzetet fenntartó, ugyanakkor a további leszakadás megelőzésére képtelen fejlődési tendenciát eredményezi:

A tradicionális elmaradás tovább folytatódik, amelynek összetevő elemei a következőképpen alakulnak. Állandósul a lakossági gazdasági aktivitás alacsony szintje, a munkaalkalmak hiánya. Nő az aktív kereső nélküli háztartások aránya. A lakosság képzettsége némi javulást mutat, de az oktatás és a munkaerőpiac harmonizációjának hiánya miatt, ez nem jelent megoldást a munkanélküliség csökkentésére. Ugyanakkor az adók és a társadalmi megbecsülés, „eltartóképeség” miatt is egyre kevésbé érhetők el helyben a lakossági szolgáltatások, egyre kevesebb a mester. Nő az elvándorlás.

A normatív alapú állami szociális- és foglalkoztatáspolitikai támogatások aránya jelentős, ami továbbra is a sajátos túlélési stratégia része. A cigány lakosság aránya az összlakosságon belül nő, integrációjuk csak részben megoldott.

A humán közszolgáltatások minőségi javulása és költséghatékonysága, területi lefedettsége érdekében a többcélú társulás sokat tett, munkájuk tovább folytatandó.

A lakossági infrastruktúra kiépítettsége tovább javul, nő az önkormányzatok és egyéb intézmények technikai, szolgáltatási háttere, ami azonban önmagában nem eredményez gazdasági növekedést. Továbbra is jelentős a szürke- és feketegazdaság jelenléte, ami különösen a határátkelővel rendelkező települések esetében számottevő.

A turizmusban rejlő lehetőségek források, pályázatok hiányában továbbra is kihasználatlanok maradnak. A mezőgazdaság amúgy is elenyésző súlya – piacok, az együttműködés és a váltás szükségességének elmaradása következtében - tovább csökken. A termékek jövedelmezősége alacsony szintű. A tájhasználat nem igazodik az adottságokhoz. A talpon maradt ipari üzemek közül néhány megerősödik, hatása azonban nem kistérségi szintű. A szolgáltatási szektor dominanciája megmarad, de a foglalkoztatás bővülése itt sem jellemző. A lakosság mobilitási, alkalmazkodó- és adaptációs képessége alacsony.

A hagyományok feledésbe merülnek, amit a közösségi terek hiánya, a civil szervezetek alacsony száma, a szervezetek közötti együttműködések hiánya, a kilátástalanság, a fásultság is erősít. A kistérségre továbbra is jellemző a digitális szakadék, az info-kommunikációs technológiák alacsony szintű terjedése.

A külső és belső elérhetőségből és az aprófalvas településszerkezetből adódó gazdasági nehézségek még csak fokozzák a megoldandó feladatok számát. Vásárosnamény modernizációs és szolgáltatási téren kifejtett kisugárzó hatása erős, azonban nem kistérségi szintű. A kistérségen belül is nyomon követhetők a fejlettségbeli különbségek.

Az M3-as autópálya megépítése késik. Az árvíz- és belvízvédelmi fejlesztések sem haladnak a kívánt ütemben. Az uniós források csökkennek és a hazai költségvetési támogatások csak egy kis része érinti a kistérséget, azt a kistérséget, mely külső segítség nélkül nem képes talpra állni és elindulni egy fejlődést jelentő úton.

A tényleges decentralizáció elmarad, a kistérségi szint megerősítése, a helyi érdekek, igények, és szükségletek figyelembe vétele még várat magára, az országon belüli területi egyenlőtlenségek csökkentése tett erőfeszítések jó része eredmény nélkül zárul.

A térségen belüli együttműködések általánossá és követendővé válnak, ezzel szemben a határmentiségből adódó esetleges előnyök kiaknázatlanul maradnak. A gazdasági ágak majd mindegyikében és a társadalomban kívánatos újjászerveződés csak részlegesen megy végbe, a táji és az épített környezet rehabilitációja kis mértékben valósul meg, nem érvényesülnek a szinergia hatások, aminek eredményeként a lakosság életminősége tovább romlik, az elvándorlás fokozódik.

III. 7. Prioritások és az intézkedések közötti kapcsolat

	Természeti és épített környezeti adottságokon alapuló gazdasági rendszer kialakítása	A szerves társadalomfejlődés megalapozása	A „kapu szerep” megerősítése
I.1.1. Termékfeldolgozás, tájjellegű termékek jövedelmezőségének javítása	*	*	*
I.1.2. Adottságokhoz igazodó tájhasználat, környezettudatos gazdálkodás erősítése	*	*	*
I.2.1. Helyi adottságokon alapuló turisztikai programcsomagok kialakítása	*	*	
I.2.2. Turisztikai infrastruktúra fejlesztése	*		*
I.3.1. Térségen átnyúló táji együttműködések kialakítása, a táji és az épített környezet rehabilitációja	*		*
I.3.2. A kistáji vízkörforgások és a térségi vízrendszer rehabilitációjával a stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi megőrzése	*		
II.1.1. Bereg- és Tisza tudatra épülő térségi és határon átnyúló együttműködések fejlesztése			*
II.1.2. Humán közszolgáltatások fejlesztése		*	
II.2.1. Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerő-piaci és közösségi fejlődési lehetőségeinek újrakezítése	*	*	
II.2.2. Társadalmi megújulási hajlandóságra alapozott integrációs programok kiterjesztése		*	
III.1.1. Kommunális infrastruktúra fejlesztése	*		
III.1.2. A térség kapu szerepének megfelelő külső és belső együttműködést segítő közlekedési kapcsolatok kialakítása			*
III.1.3. Árvíz- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása	*		
III.2.1. Ipari vállalkozások megtartása, versenyképességének javítása, a logisztikai szerep erősítése	*	*	*
III.2.2. A helyi gazdaság élénkítése, vállalkozásfejlesztés	*	*	*
III.2.3. Info-kommunikáció fejlesztés	*	*	*

IV. Operatív program

Az operatív program célkitűzése, hogy megalapozza a rendelkezésre álló, illetve megszerezhető források hatékony, fenntartható felhasználását az árvízvédelmi, tájhasználati és intézményfejlesztési szempontból egyaránt paradigmaváltó integrált program jövőképek, céljainak elérése, a támogatható tevékenységek megvalósítása érdekében.

Az operatív program egységes szerkezet szerint és olyan részletességgel mutatja be a javasolt intézkedéseket, hogy a leírtak alapján lehetővé váljon az egyes intézkedések megvalósítása, a többletforrások bevonása. Az operatív program alapját képező intézkedések egységes szerkezetű adatlapokon kerültek további bontásra. Az intézkedések időtávja nyolc év, azaz 2006, illetve 2007-2013 évekre terjed ki, igazodik az Európai Unió tervezési ciklusaihoz.

Az operatív program szerkezetében és tartalmi elemeiben követi az Európai Unió Strukturális Alapok felhasználására vonatkozó előírásait, ebben az értelemben megfelel az 1260/1999. sz. EK rendeletben előírtaknak, valamint figyelembe veszi a Strukturális Alapok tervezésére és programozási dokumentumaira vonatkozó kézikönyv (Vademecum) és az Európai Bizottság 3. számú módszertani munkafüzete (Monitoring és értékelési mutatók: indikatív módszertan) ajánlásait is. Az operatív program tartalmát, felépítését tekintve az Európai Unióban alkalmazott programozási dokumentumok közül leginkább a Program kiegészítő dokumentumnak feleltethető meg.

Az EU-konformitás biztosítása mellett az operatív program megfelel a 18/1998. (VI. 25.), a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló KTM rendelet vonatkozó előírásainak is.

Az intézkedések kibontása során a legfontosabb követendő elv a logikus felépítés. Az operatív adatlapok kulcsa és a program középpontja: a *támogatható tevékenységek*. Az adatlapokon az intézkedések sorszámának és megnevezésének feltüntetése után az *általános célok* felsorolása következik. Az intézkedések céljai szorosan illeszkednek a célpiramis céljaihoz.

A *szükségesség indoklása* cellában megtalálható az adott intézkedés vázlatos háttere, a szükségesség bemutatása, visszacsatolás a helyzetelemzésre, valamint utalás a támogatható tevékenységekre. Számszerű adatok ismertetésével azoknak a problémáknak a leírása, amelyeket a fenti intézkedés megvalósításával az adott területi egység, jelen esetben a Tisza-mente meg kíván oldani.

A következő részben az intézkedés tartalmának bemutatását, vagyis a *támogatható tevékenységek* leírását helyeztük el, ütemezéssel kiegészítve. A támogatható tevékenységek elnevezésénél az egyszerű és közérthető megfogalmazásra törekedtünk. Az ütemezésnél a fent hivatkozottaknak megfelelően két időtartamot jelöltünk meg, a 2006-os és a 2007-20013-ig terjedő éveket. A támogatható tevékenységek nagy része – a rendelkezésre álló – nyolc évet felöleli.

A *projekt kiválasztási kritériumnál* a területi lehatárolás és a tartalmi kiválasztási szempontokra utaló, de csak a speciális kritériumokat kívántuk felsorolni.

Ezt követően határoztuk meg a *monitoring mutatókat*. A monitoring mutatók három csoportba oszthatók: outputmutatók, eredménymutatók, hatásmutatók. Outputmutatónak tekintettünk minden, közvetlenül az intézkedéshez kapcsolható, fizikai és pénzügyi egységben mérhető

mutatót, azokat a tevékenységeket, melyek közvetlenül a támogatásból valósulnak meg, amire a támogatást ténylegesen fordítják, amit megépítenek, amit megvalósítanak stb.

Az eredménymutatók a támogatható tevékenységek közvetlen és azonnali eredményeihez kapcsolható mutatók, melyek információt szolgáltatnak a bekövetkező változásról. Az eredménymutatók egyaránt lehetnek fizikai és pénzügyi mutatók.

Az intézkedés keretében megvalósított támogatható tevékenységek eredményei együttesen egy hosszabb ideig fennmaradó pozitív hatást válthatnak ki. A projektek megvalósításához köthető, a projektek közvetlen eredményein túlmutató hatások mérését szolgálják a hatásmutatók.

Számba vettük a *közreműködő szervezeteket*, amelyek az intézkedés megvalósításáért, a támogatható tevékenységek kívánt eredményeinek eléréséért felelősek. Ezek azon szervezetek, amelyek az intézkedés céljaihoz, tevékenységeihez kapcsolódó forrással rendelkeznek.

Kedvezményezették köre címszó alatt azon szervezetek, önkormányzatok, illetve vállalkozások bemutatása és specifikálása történt meg, melyek a konkrét támogatásból részesülhetnek, illetve a forrásból részesülő támogatható tevékenységek kedvezményezettjei lesznek/lehetnek, mint projektgazdák.

A *célcsoportokat* azok a személyek, szervezetek alkotják, akik közvetlen haszonélvezői lesznek a támogatásban részesülő tevékenységeknek. Tehát a célcsoport az a társadalmi csoport, amelynek a helyzetén javítani kívánunk. Bizonyos esetekben megegyeznek a kedvezményezettekkel, de el is térhetnek tőlük.

A *működési, megvalósítási terület* az intézkedés megvalósításának helyszínére utal, fontos elvünk volt, hogy - amennyiben lehetséges - jelezzük a támogatható tevékenységekhez igazodó területi specifikumokat.

A legnehezebb dolgunk a *forrásszerkezet* meghatározásánál volt. A forrásokat két időintervallumra számoltuk ki: 2006. évre külön, valamint a 2007 - 2013. évek közötti időszakra.

Az intézkedés megvalósításához szükséges források számszerűsítése millió Ft-ban megtörtént. A jelenlegi tervezési időszak *forrásszámításainak* kiinduló pontja a támogatható tevékenységek tartalmát adó konkrét feladatok, illetve naturáliák meghatározása volt, amit lehetőség szerint összevetettünk a most futó, kiírás alatt lévő pályázati felhívásokkal.

Az intézkedések forrásait kétféle képen határoztuk meg, egyrészt a 2006-os időszakra vonatkozóan feltártuk a jelenleg ismert pályázati lehetőségeket (amelyek ismeretében már ma is meghatározhatóak a támogatásokhoz jutást segítő feltételek), másrészt a 2007–2013-as időszakra meghatároztuk azokat a fő forrásokat (európai alapok, hazai költségvetési források, a kistérségen belüli források) amelyek segíthetik a támogatható tevékenységek meghatározását. Ez utóbbi azért szükséges, mivel jelenleg a következő ciklusra vonatkozó Nemzeti Fejlesztési Terv még most készül, ezért a konkrét pályázatokkal a 2007–2013-as időszakra még nem számolhatunk.

Az operatív program végén prioritások szerinti összefoglaló táblázatok találhatók.

A program azon túl, hogy a térségben élő, dolgozó, tanuló, ide látogató és befektetni szándékozó személyeknek, szervezeteknek kíván hosszú távú iránymutatást adni, az ágazatok következő két évre szóló hazai költségvetési főszámainak kialakítását is hivatott segíteni, illetve a tervezők – nem titkolt szándéka -, hogy a megfogalmazott intézkedések országos szintre emelkedjenek, az új Nemzeti (Átfogó) Fejlesztési Tervben is szerepet kapjanak.

IV.1. Prioritás: I. Természeti és épített környezeti adottságokon alapuló gazdasági rendszer kialakítása

IV.1.1. Specifikus cél: I.1. Környezettudatos, fenntartható tájgazdálkodás kialakítása

Sorszám, megnevezés	I.1.1. Termékfeldolgozás, tájjellegű termékek jövedelmezőségének javítása
Általános célok	• A mezőgazdasági versenyképesség helyreállítása és megerősítése • Jövedelemtermelő képesség növelése • Térségi együttműködés • Vonzerőnövelés
Szükségességének indoklása	A térségben megtermelt, széles körben ismert, tájjellegű termékek (alma, szilvalekvár, pálinka, tiszai hal, márkai korai cseresznye, tarpai biotermékek megfelelő alapot szolgáltatnak a gazdasági (turisztikai), társadalmi fejlődés megvalósításához. Mindehhez a minőségi alapanyag-termelés mellett technológiai fejlesztés, magasabb hozzáadott érték, hatékony marketing, márkavédelem, termékpályás szövetkezés szükséges. Fontos a hiányos zöldség, gyümölcs, állati termék hűtését, tárolását, igényes csomagolását biztosító kapacitások biztosítása. A vertikum kiépítéséhez és a gazdálkodók érvényesüléséhez termelők által létrehozott beszerzési, értékesítési közösségek létrehozása szükséges. A térségben megtermelt áruk, termékek népszerűsítése, megismertetése, a fogyasztói igények felkeltése hatékony marketingtevékenységgel érhető el.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.1.1.1.	Termelői értékesítési szövetkezők létrehozása, működtetése	2006 2007–2013
I.1.1.2.	Feldolgozó kisüzemek létesítése, fenntartása	2006 2007-2013
I.1.1.3.	Hűtő – tároló, csomagoló létesítmények építése, fejlesztése	2006 2007-2013
I.1.1.4.	Térségi agrármarketing, bereg-termék marketing	2006 2007-2013
I.1.1.5.	Beregi termékek márkavédelme	

Projekt kiválasztási kritériumok	• Együttműködés intenzitása • Tájjellegű termékek prioritást élveznek • Szövetkezők létrehozása termelők által történik • Helyben termelt termékek kisüzemi feldolgozása preferált
---	---

	• Meglévő épületek, létesítmények lehetőség szerinti kihasználása
--	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• termelői, értékesítési csoportok száma (db) • feldolgozó, hűtő, tároló létesítmények száma (db) • hozzáadott érték (Ft) • márkavédjegyes termékek mennyisége (db)
Eredmény mutatók	• versenyképes gazdálkodó szervezetek számának növekedése (db) • élelmiszeripari beszállító hálózat bővülése (db) • foglalkoztatottak létszámának növekedése (fő) • új munkahelyek számának növekedése (db) • feldolgozott termékek száma növekszik (db) • minősített termékek száma növekszik (db)
Hatásmutatók	• hazai, minőségi termékek növekvő piaci aránya • magas hozzáadott értékű termékek megjelenése • piaci bizonytalanság csökkenése • befektetések számának növekedése • népességmegtartó képesség növekedése • kistérség kiegyenlítettőbb fejlődése • jövedelmezőség növekedése

Közreműködő szervezetek	• Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Agrárkamara • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács • Kistérségi Fejlesztési Tanács • Települési Önkormányzat
Kedvezményezettek köre	• Települési Önkormányzat • Mezőgazdasági termelők, termelői csoportok, vállalkozások, gazdasági szervezetek
Célcsoport	• Mezőgazdasági termelők, vállalkozások • lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.1.1.1.	Termelői értékesítési szövetkezők létrehozása, működtetése	Vásárosnaményi kistérség
I.1.1.2.	Feldolgozó kisüzemek létesítése, fenntartása	Vásárosnaményi kistérség
I.1.1.3.	Hűtő – tároló, csomagoló létesítmények építése, fejlesztése	Vásárosnaményi kistérség
I.1.1.4.	Térségi agrármarketing, tájtermék marketing	Vásárosnaményi kistérség
I.1.1.5.	Beregi termékek márkavédelme	Vásárosnaményi kistérség

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.1.1.1.	Termelői értékesítési szövetkezesek létrehozása, működtetése	150	400
I.1.1.2.	Feldolgozó kisüzemek létesítése, fenntartása	900	1600
I.1.1.3.	Hűtő – tároló, csomagoló létesítmények építése, fejlesztése	800	1400
I.1.1.4.	Térségi agrármarketing, tájtermék marketing	300	800
I.1.1.5.	Beregi termékek márkavédelme	200	200
Összesen		2350	4400

Pályázati lehetőségek (2006)	• AVOP –Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése (A támogatás mértéke marketing esetén 50-80%) • AVOP –Mezőgazdasági beruházások támogatása (támogatás mértéke 45%) • AVOP –Mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése (Támogatás mértéke versenyképesség javítása esetén 40%, + 10% helyi támogatás) (Támogatás mértéke biztonság növelése esetén 50%) • NVT -Termelői csoportok létrehozásának, működtetésének támogatása • LEADER+
-------------------------------------	---

Források megnevezése (2007–2013)	• Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap • Minisztériumi (FVM) céltámogatás • Önkormányzati forrás • Vállalkozói tőke
---	--

Sorszám, megnevezés	I.1.2. Adottságokhoz igazodó tájhasználat, környezettudatos gazdálkodás erősítése
Általános célok	• Termelési szerkezet átalakítása, diverzifikáció • Talajdegradáció csökkentése • Termelési veszteségek csökkentése • Jövedelemtermelő képesség növelése • Biodiverzitás növelése • Fenntartható vízkészletgazdálkodás, vízminőségvédelem • Turisztikai vonzerő növelése • Minőségi alapanyag-előállítás
Szükségességének indoklása	A kistérség gazdag vízkészletének és élővilágának megőrzése fontos cél, mely környezetkímélő gazdálkodást igényel, ennél fogva kedvező az egészséges termék előállítás megvalósításához is. A nagymértékű ár- és belvízveszély, valamint a zömében savanyú, kötött, rossz vízgazdálkodású és gyenge termőhelyi adottságú talajok következtében a kistérség jellemzően nem alkalmas intenzív, gazdaságos, egyben környezetkímélő szántóföldi hasznosításra. A Beregi sík és a nyírségi homok agroökológiai adottságai a rét-legelő- és erdőgazdálkodásnak kedveznek, indokolt a kiterjedt gyepekre alapozott külterjes állattartás, húsmarhatenyésztés volumenének növelése, valamint a biogazdálkodáson belül megjelenő bioméhészet kiterjesztése. A vízbőség egyes kedvezőbb fekvésű és talajú helyeken kedvez a vízigényes zöldségfélék, gyógynövények, valamint a gyümölcsfélék termesztésének. A hagyományokon alapuló beregi termékek előállítása a kistérség integrált, gazdasági-turisztikai, társadalmi fejlődésének egyik alappillérekévé válhat. Az intézkedés kapcsolódik a III.2.2. és az I.3.1. intézkedésekhez.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.1.2.1.	Gyümölcstelepítés, ápolás	2006 2007–2013
I.1.2.2.	Gyeptelepítés, ápolás	2006 2007-2013
I.1.2.3.	Extenzív állattartás	2006 2007-2013
I.1.2.4.	Gyenge adottságú szántóterületek extenzifikációja	2006 2007-2013
I.1.2.5.	Biológiai alapok javítása, génmegőrzés elősegítése	2006 2007-2013
I.1.2.6.	Állattartó telepek technológiai korszerűsítése	2006 2007-2013
I.1.2.7.	Ellenőrzött minőségű termék előállítás, ökológiai gazdálkodás	2006 2007-2013
I.1.2.8.	Extenzív halászat, halgazdálkodás fejlesztése	2006,2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• húshasznú állattartás preferált • tájjellegű termékek előnyt élveznek • gyakori ár- és belvízkárokkal sújtott és gyenge termőhelyi adottságú területek intenzív szántóföldi termelésből történő kivonása • talaj- és vízkészletvédő agrotechnika alkalmazása • természetes és mesterséges tájelemek és birtokhatárok figyelembe vétele, összehangolása
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• intenzív művelésű szántóterület (ha) • gyepterület (ha) • modernizált, korszerű állattartó telepek (db) • állatlétszám (db) • halászati tevékenységet folytató vállalkozások száma (db) • gyümölcs termőterület (ha) • minősített gazdálkodású terület (ha)
Eredmény mutatók	• intenzív hasznosítású szántóterület csökkenése (ha) • gyepterület növekedése (ha) • gyümölcs termőterület növekedése (ha) • minősített gazdálkodású terület növekedése (ha) • korszerű állattartó telepek számának növekedése (db) • állatlétszám növekedése (db) • halászattal foglalkozó vállalkozások, társaságok számának növekedése (db) • foglalkoztatottak létszámának növekedése (fő)
Hatásmutatók	• termelési költségek csökkenése • minőségi tenyészanyag és törzsanyag növekedése • biodiverzitás és környezetminőség javulása • növekvő élelmiszerbiztonság • népességmegtartó képesség növekedése • kistérség kiegyenlítettebb fejlődése • tájkép javulása • megfelelő kultúrállapot elérése

Közreműködő szervezetek	• Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Agrárkamara • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács • Kistérségi Fejlesztési Tanács • Települési Önkormányzat
Kedvezményezettek köre	• Települési Önkormányzat • Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági

	szervezetek
Célcsoport	- Mezőgazdasági termelők, vállalkozások - lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.1.2.1.	Gyümölcsstelepítés, ápolás	Vásárosnaményi kistérség
I.1.2.2.	Gyeptelepítés, ápolás	Vásárosnaményi kistérség (elsősorban a gyenge termőhelyi adottságú és belvíz által veszélyeztetett területek)
I.1.2.3.	Extenzív állattartás	Vásárosnaményi kistérség
I.1.2.4.	Gyenge adottságú szántóterületek extenzifikációja	Nyírség, Beregi sík ár- és belvíz által veszélyeztetett területei, savanyú, kötött réti talajainak területe
I.1.2.5.	Biológiai alapok javítása, génmegőrzés elősegítése	Vásárosnaményi kistérség
I.1.2.6.	Állattartó telepek technológiai korszerűsítése	Vásárosnaményi kistérség
I.1.2.7.	Ellenőrzött minőségű termékelőállítás, ökológiai gazdálkodás	Vásárosnaményi kistérség
I.1.2.8.	Extenzív halászat, halgazdálkodás fejlesztése	Tisza, Szamos, patakok, holtágak területei

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.1.2.1.	Gyümölcsstelepítés, ápolás	200	1000
I.1.2.2.	Gyeptelepítés, ápolás	200	500
I.1.2.3.	Extenzív állattartás	350	1050
I.1.2.4.	Gyenge adottságú szántóterületek extenzifikációja	150	500
I.1.2.5.	Biológiai alapok javítása, génmegőrzés elősegítése	300	600
I.1.2.6.	Állattartó telepek technológiai korszerűsítése	90	260
I.1.2.7.	Ellenőrzött minőségű termékelőállítás, ökológiai gazdálkodás	310	700
I.1.2.8.	Extenzív halászat, halgazdálkodás fejlesztése	200	500
Összesen		1800	5110

Pályázati lehetőségek (2006)	- NVT -Agrár-környezetgazdálkodás, Félig önellátó gazdaságok támogatása, Kedvezőtlen adottságú területek támogatása, Állatjólét- és állathigiénia - AVOP –Mezőgazdasági beruházások támogatása (A támogatás mértéke 45%) - AVOP –A mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése (A támogatás mértéke 55-75%) - AVOP –Halgazdálkodási tevékenységek támogatása (A támogatás mértéke 50 ill. 75%) - AVOP –A halászati ágazat strukturális támogatása (A
-------------------------------------	--

	támogatás mértéke 46-100%) • AVOP –Fiatal gazdálkodók induló támogatása (egyszeri tőkejuttatás) • AVOP –Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése (A támogatás mértéke diverzifikáció esetén 50-65%)
Források (2007–2013)	megnevezése • Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap • Minisztériumi (FVM, KvVM) céltámogatás • Önkormányzati forrás • Vállalkozói tőke

IV.1.2. Specifikus cél: I.2. Értékmegőrző turizmus erősítése

Sorszám, megnevezés	I.2.1. Helyi adottságokon alapuló turisztikai programcsomagok kialakítása
Általános célok	• A térség turisztikai vonzerejének növelése • Az ezekre épülő turisztikai potenciáljának kihasználása és erősítése • A minőségi és mennyiségi vendégforgalom gyarapítása • Hagyományőrzés és környezettudatos szemléletformálás • Határon túli kapcsolatok erősítése
Szükségességének indoklása	A kedvező turisztikai potenciállal rendelkező kistérség nem fejt ki elegendő vonzerőt sem a hazai, sem a külföldi vendégek felé. Az ebben rejlő okok – periférikus elhelyezkedés, elmaradt infrastruktúra, komplex turisztikai termékek hiánya, gyenge marketing – felszámolása vagy éppen előnyre formálása a cél. A kistérség kincse a Tisza és a sok helyütt még érintetlen gazdag élővilágú mozaikos táj. Az ebből való táplálkozás a jövőben is meg kell maradjon. Éppen ezért a tudatos környezetmegóvás mellett e természeti értékek szelíd igénybevételevel érhetők el a kitűzött turisztikai célok. A víziturizmus komplex terméké alakítása alatt a parti települések bevonása, egyéb látnivaló köré szerveződő rendezvények, szolgáltatások igénybevétele érthető. Az unikális tájtermékekre alapozott kulturális programok több településre való kiterjesztése, időben is bővített rendezvénysorozat létrehozása, fejlesztése a cél. A látogatható kulturális épületek kialakítása és bővítése is számos településen tervezett (tájház, kiállítótermek). A kistérségben jelentősek az egyéb sporttevékenységhez fűződő pihenési formák. A horgász, vadász, lovas és kerékpáros turizmus terén a szállás és infrastrukturális elmaradottságok kívül a programszervezést is javítani szükséges. Túrák, kiállítások, versenyek, találkozók szervezése a kistérség hírnevét erősítik. A térségben a szabad strandokon kívül termálvizes gyógyfürdő fejlesztésekre is van igény, szabadidőparkok kialakításával egyidejűleg. A fiatalok korszerű és tartalmas szabadidő eltöltéséhez járulhat hozzá a nyári táborok kialakítása, melyre a térségben a kiüresedett lakóépületek és tanintézmények (kollégium) alkalmasak. A környezet és identitástudat beépülése sikeres lehet e gazdag élő hagyományokkal rendelkező és páratlan természeti szépségű kistérségben.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.2.1.1.	A víziturizmus komplex programmá való kiterjesztése	2006

		2007–2013
I.2.1.2.	A kulturális és rendezvényturizmus térbeli és időbeli kiszélesítése	2006 2007–2013
I.2.1.3.	Szelíd falusi és ökoturizmus fejlesztése	2006 2007–2013
I.2.1.4.	Gyógyfürdő- és strandfejlesztés	2006 2007–2013
I.2.1.5.	Horgász, vadász, lovas és kerékpáros turizmus kínálati lehetőségeinek bővítése	2006 2007–2013
I.2.1.6.	Gyermektáboroztatás	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A hagyományokhoz igazodó kínálatbővítés • Népeségmegtartó és identitástudat növelő program kialakítás • Természetmegőrzés • Szezonnyújtás • Helyi munkaerőt foglalkoztató vállalkozások létrejövése • Családi programok és gyermeküdültetés elősegítése • Komplex turisztikai termékek kialakításához való hozzájárulása • Településkép javítását szolgáló és egyediséget jelentő fejlesztés • Helyi lakosság életkörülményeit is pozitívan befolyásoló beruházás
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Új turisztikai programok száma (db) • Új turisztikai bázisok , bemutatóhelyek, centrumok száma (db) • Rendezvények száma (db) • Táborozásban résztvevő gyerekek száma (fő)
Eredmény mutatók	• A kistérségbe látogatók száma nő • Új épített értékekkel gazdagodik a térség • Turisztikai vonzerő, sokszínűség alakul ki • A térségi hagyományt folytatók köre bővül
Hatásmutatók	• Az idegenforgalomból származó bevételek nőnek • A kistérség ismertsége nő • A foglalkoztatás bővül • Alternatív jövedelemszerzési lehetőség alakul ki • Az életszínvonal emelkedik • A térségi hagyományok feléledése • Alternatív jövedelemszerzési lehetőség bővülése

Közreműködő szervezetek	• Miniszterelnöki Hivatal • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium • Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
--------------------------------	--

	• Magyar Turizmus Rt, • Regionális Idegenforgalmi Bizottság • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács • Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Területfejlesztési Tanács • Települési önkormányzatok
Kedvezményezettek köre	• Idegenforgalmi, turisztikai vállalkozások • Civil szervezetek • Települési Önkormányzatok
Célcsoport	• Lakosság • vendégek

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.2.1.1.	A víziturizmus komplex programmá való kiterjesztése	Tisza mente
I.2.1.2.	A kulturális és rendezvényturizmus térbeli és időbeli kiszélesítése	Aranyosapáti, Gemzse, Hetefejércse, Nagyvarsány, Lónya, Tákos, Tarpa, Vámosatya, Beregsurány, Beregdaróc Csaroda, Vásárosnamény
I.2.1.3.	Szelíd falusi és ökoturizmus fejlesztése	Barabás, Bergdaróc, Gelénes, Csaroda, Jánd, Lónya, Nagyvarsány, Tarpa, Vámosatya, Vásárosnamény,
I.2.1.4.	Gyógyfürdő- és strandfejlesztés	Vásárosnamény, Tarpa ill. Tisza part
I.2.1.5.	Horgász, vadász, lovas és kerékpáros turizmus kínálati lehetőségeinek bővítése	Beregdaróc, Gyüre, Kisvarsány, Lónya, Mátyus, Nagyvarsány, Tarpa, Tiszakerecseny, Tiszavid, Vásárosnamény
I.2.1.6.	Gyermektáboroztatás	Lónya, Márokpapi, Vásárosnamény, Tarpa. Tákos

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2005 MFt	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.2.1.1.	A víziturizmus komplex programmá való kiterjesztése		130	910
I.2.1.2.	A kulturális és rendezvényturizmus térbeli és időbeli kiszélesítése		80	560
I.2.1.3.	Szelíd falusi és ökoturizmus fejlesztése		120	840
I.2.1.4.	Gyógyfürdő- és strandfejlesztés		60	420
I.2.1.5.	Horgász, vadász, lovas és kerékpáros turizmus kínálati lehetőségeinek bővítése		50	350
I.2.1.6.	Gyermektáboroztatás		80	560
Összesen			520	4160

Pályázati lehetőségek (2006)	ROP „1.1 A turisztikai vonzerők fejlesztése” (felfüggesztve) 1.2. A turisztikai fogadóképesség javítása (szálláshely, szolgáltatások)
-------------------------------------	--

<i>Források (2007–2013)</i>	<i>megnevezése</i>	Európai Regionális Fejlesztési Alap Kohéziós Alap Önkormányzati források Központi költségvetési forrás Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium céllelőirányzatai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok saját erő hitel
--	---------------------------	---

<i>Sorszám, megnevezés</i>	I.2.2. A turisztikai infrastruktúra fejlesztése
<i>Általános célok</i>	• A térség vonzerejének és ismertségének növelése • A kistérség turisztikai potenciáljának kihasználása és erősítése • A vendégforgalom bővítése • Külföldi kapcsolatok erősítése
<i>Szükségességének indoklása</i>	A kistérség turisztikai infrastruktúra és marketing elmaradottsága kihat a látogatottságra, annak időtartamára és minőségére. A meglévő vonzerőkhöz kapcsolódó szolgáltatások még hiányosak. A Tisza menti víziturizmust és kerékpáros turizmust fejleszteni szükséges a kikötők, pihenők, szálláshelyek építésével és egyéb háttérszolgáltatások megteremtésével. A kistérségben növelendő a fogadóképesség volumene és minősége. A differenciált szálláshelyek kínálatában a vendégházak és kempingek, táborhelyek fejlesztését kell előtérbe helyezni. A diák és családi pihenés ezen formája a legkeresettebb. Az egyéb magasabb színvonalú szálláshelyek (panziók, szállodák) létesítése is egyre inkább szükségessé válik kisebb településeken, éppen a szezonnyújtás és a bővebb szolgáltatások igénybevétele miatt. A speciális horgász, vadász és lovastanyák egyes településeken indokolt. A szolgáltatások minőségi emelését, egyéb kulturális létesítmények higiénés, esztétikus megjelenését kell biztosítani. A turisztikai marketing erősítésére is szükség van, mivel a térségbe látogató nehezen kap útbaigazítást, és kevés a fellelhető információs kiadvány. A Bereg-kapuja image továbbmélyítése szükséges. Az igények alátámasztják, hogy az információs társadalom kihívásaira válaszolva a kistérség és települései megjelenjenek a világhálón is. Az idegenforgalmi szakemberképzés és nyelvismeret is jelenleg még nem megfelelő. A határon túli kapcsolatok erősítése az utazás szervezés terén indokolt.

<i>Sorszám</i>	<i>Támogatható tevékenységek</i>	<i>Ütemezés</i>
I.2.2.1.	Differenciált szálláshelykínálat kialakítása	2006 2007–2013
I.2.2.2.	Kemping és táborhelyfejlesztés	2006 2007–2013
I.2.2.3.	A vendéglátó, kereskedelmi hálózat bővítése	2006 2007–2013
I.2.2.4.	Kulturális programok háttéréül szolgáló létesítmények (múzeum, tájház, kultúrház) kialakítása	2006 2007–2013
I.2.2.5.	Vízi turisztikai létesítmények kiépítése a Tiszán	2006 2007–2013
I.2.2.6.	Kerékpáros turizmus kiszolgáló létesítményeinek és	2006

	szolgáltatások kialakítása	2007–2013
I.2.2.7.	Vonzó és esztétikus településkép létrehozása és a települési turisztikai szolgáltatások javítása	2006 2007–2013
I.2.2.8.	Turisztikai marketing és szakképzés erősítése	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• VTT-vel érintett települések illetve pályázatra jogosultak pályázatai prioritást élveznek • Illeszkedés az országos, regionális, megyei valamint a kiemelt térségek (Tisza mente és Tisza-tavi üdülőkörzet) turizmust érintő tervezési dokumentumokhoz • A természeti-tájszerkezeti adottságokhoz igazodó szálláshelyek fejlesztése • Helyi munkaerőt foglalkoztató vállalkozások létrejövése • Családi programok és gyermeküdültetés elősegítése • Komplex turisztikai termékek kialakításához való hozzájárulása • Településkép javítását szolgáló és egyediséget jelentő fejlesztés • Helyi lakosság életkörülményeit is pozitívan befolyásoló beruházás
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Szállásférőhelyek száma (db) • Szolgáltató egységek száma (db) • Tájékoztató táblák, kiadványok száma (db) • Parkosított, kivilágított egységek száma, területe (db, ha) • Kampányok, akciók száma (db) • Koordinált programok, programcsomagok száma (db)
Eredmény mutatók	• Vendégforgalom növekedése (%) • Vendégéjszakák számának növekedése (%) • Új épített értékekkel gazdagodik a település • A foglalkoztatás bővül • Alternatív jövedelemszerzési lehetőség alakul ki • A kistérség marketing arculatának kialakulása. • A marketing és tanácsadó vállalkozások számának növekedése • A települések idegenforgalmi vonzereje nő • A kistérségi tudat erősödése • Marketing terv elkészülése
Hatásmutatók	• Életfeltételek javulása • A kistérség turisztikai versenyképességének javulása • A kistérség ismertsége nő • Az idegenforgalomból származó bevételek növekednek. • Az életszínvonal emelkedik

	• Vízbázisok ökológiai állapotának javulása, • Közegészségügyi mutatók javulása,
Közreműködő szervezetek	• Miniszterelnöki Hivatal • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium • Gazdasági és Közlekedési Minisztérium • Magyar Turizmus Rt, • Regionális Idegenforgalmi Bizottság • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség • Megyei Területfejlesztési Tanácsok • Települési önkormányzatok
Kedvezményezettek köre	• Vállalkozók, szolgáltatók • Települési önkormányzatok • Helyi önkormányzati társulások • Helyi kistérségi, megyei, regionális fejlesztési szervezetek • Lakosság
Célcsoport	• Lakosság • vendégek

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.2.2.1.	Differenciált szálláshelykínálat kialakítása	Aranyosapáti, Beregdaróc, Beregsurány, Csaroda, Gelénes, Gyüre, Hetefejércse, Jánd, Márokpapi, Mátyus, Nagyvarsány, Tákos, Tarpa, Tiszakerecseny, Tiszavid, Tivadar, Vámosatya, Vásárosnamény
I.2.2.2.	Kemping és táborhelyfejlesztés	Elsősorban vízparti települések, Márokpapi
I.2.2.3.	A vendéglátó, kereskedelmi hálózat bővítése	A kistérség valamennyi települése
I.2.2.4.	Kulturális programok háttéréül szolgáló létesítmények (múzeum, tájház, kultúrház) fejlesztése	Beregsurány, Lónya, Aranyosapáti,
I.2.2.5.	Vízi turisztikai létesítmények kiépítése a Tiszán	Tisza menti települések
I.2.2.6.	Kerékpáros turizmus kiszolgáló létesítményeinek és szolgáltatások kialakítása	A kistérség valamennyi települése
I.2.2.7.	Vonzó és esztétikus településkép létrehozása és a települési turisztikai szolgáltatások javítása	A kistérség valamennyi települése
I.2.2.8.	Turisztikai marketing és szakképzés erősítése	Vásárosnamény, Jánd, Tarpa, Lónya, Gyüre, Nagyvarsány, Gulács

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2005 MFt	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.2.2.1.	Differenciált szálláshelykínálat kialakítása		180	1260
I.2.2.2.	Kemping és táborhelyfejlesztés		80	560
I.2.2.3.	A vendéglátó, kereskedelmi hálózat bővítése		70	490
I.2.2.4.	Kulturális programok háttéréül szolgáló létesítmények (múzeum, tájház, kultúrház) kialakítása		60	420
I.2.2.5.	Vízi turisztikai létesítmények kiépítése a Tiszán		30	100
I.2.2.6.	Kerékpáros turizmus kiszolgáló létesítményeinek és szolgáltatások kialakítása		20	120
I.2.2.7.	Vonzó és esztétikus településkép létrehozása és a települési turisztikai szolgáltatások javítása		100	700
I.2.2.8.	Turisztikai marketing és szakképzés erősítése		90	630
Összesen			630	4280

Pályázati lehetőségek (2006)	ROP „1.1 A turisztikai vonzerők fejlesztése” (felfüggesztve) 1.2. A turisztikai fogadóképesség javítása (szálláshely, szolgáltatások) Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
-------------------------------------	---

Források (2007–2013)	megnevezése Kohéziós Alap Európai Regionális Fejlesztési Alap Önkormányzati források Központi költségvetési forrás Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium célelőirányzatai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok saját erő hitel
---------------------------------	---

IV.1.3. Specifikus cél: I.3. A változatos adottságú táj működőképességének elősegítése

<i>Sorszám, megnevezés</i>	I.3.1. Térségeken átnyúló táji együttműködések kialakítása, a táji és az épített környezet rehabilitációja
<i>Általános célok</i>	• Természeti értékek megőrzése, • Épített környezeti értékek megőrzése, • Élhető, értékekben gazdag települések kialakítása • Az itt élők helyi identitástudatának növelése.
<i>Szükségességének indoklása</i>	A Beregi–sík országos szinten is egyedülállóan gazdag természeti és épített környezeti értékkel rendelkezik. A kistérségben hagyományos településszerkezetű, épített örökségekben bővelkedő apró falvakat, gazdag ökológiai hálózatot találunk, az itt élő társadalom, pedig számos kulturális értéket őriz. Ez a gazdag kultúr–táj szervesen kapcsolódik a határon inneni és túli szomszédos területekhez, ezért az értékmegőrzést célzó feladatokat a szomszédokkal szorosan együttműködve lehet hatékonyan megvalósítani. Emellett az érték megőrzésnek a helyi szűkös lehetőségekkel rendelkező közösségek számára előnyt kell kovácsolni a meglévő társadalmi, természeti, kulturális erőforrásokból.

<i>Sorszám</i>	<i>Támogatható tevékenységek</i>	<i>Ütemezés</i>
I.3.1.1.	Bereg-Szatmár NATURPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	2006 2007–2013
I.3.1.2.	Határon és térségen átnyúló kulturális kapcsolatok erősítése	2006 2007–2013
I.3.1.3.	Védett természeti területek bővítése, fenntartása, oktatási – nevelési – turisztikai célú bemutatása	2006 2007–2013
I.3.1.4.	Településrendezés, településkép védelme, településszerkezet megőrzése,	2006 2007–2013
I.3.1.5.	Zöldfelületi rendszer fejlesztése (játszóterek, parkok, utcafásítás)	2006 2007–2013
I.3.1.6.	Építészeti emlékek megőrzése, bemutatása, közösségi terek fejlesztése (faluház, tájház, teleház)	2006 2007–2013
I.3.1.7.	Helyi (települési, kistérségi) értékeket felmérése, bemutató, tájékoztató rendszer kialakítása (információs táblák, honlapok, kiadványok)	2006 2007–2013

<i>Projekt kiválasztási kritériumok</i>	• Közösségi funkciójú épületek előnyt élveznek • Történelmi településkép, településszerkezethez illeszkedő fejlesztés • Natura 2000, országos védettségű természeti területek előnyt élveznek • Oktatási, ismeretterjesztési célú fejlesztések
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Természetvédelmi területeket bemutató programok száma (db), • Tájékoztató táblák száma (db), • Tájékoztató kiadványok száma (db), • Felújított épületek száma (db), • Újonnan létrehozott közösségi épületek száma (db), • Zöldfelületek állapota, nagysága (ha), • Utcabútorok száma (db).
Eredmény mutatók	• Helyi védettségről szóló rendeletek, • Természetvédelmi területek látogatottsága (fő), • Községi épületek látogatószáma (fő), • Települések zöldfelületi ellátottsága (ha).
Hatásmutatók	• Környezeti állapot javulása, • Történelmi, természeti, épített értékek, • Identitástudat nő, • Települési életminőség javul, • Településkép javul.

Közreműködő szervezetek	• Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, • Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Vásárosnaményi Kistérség Többcélú Társulása.
Kedvezményezettek köre	○ Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, ○ Települések önkormányzatai, és azok társulásai ○ Közintézmények, ○ Közhasznú társaságok, ○ Civil szervezetek, ○ Vállalkozások, ○ Egyházak és egyházi jogi személyek
Célcsoport	• Lakosság • Térségbe látogató turisták

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.2.1.1.	Bereg-Szatmár NATURPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	A kistérség és a szomszédos területek
I.2.1.2.	Határon és térségen átnyúló kulturális kapcsolatok erősítése	A kistérség és a szomszédos területek
I.2.1.3.	Védett természeti területek bővítése, fenntartása, oktatási – nevelési – turisztikai célú bemutatása	Szatmár–Beregi Tájvédelmi Körzet, Natura2000 területek, helyi védett területek
I.2.1.4.	Településrendezés, településkép védelme,	Kistérség minden települése

	településszerkezet megőrzése,	
I.2.1.5.	Zöldfelületi rendszer fejlesztése (játszóterek, parkok, utcafásítás)	Kistérség minden települése,
I.2.1.6.	Építészeti emlékek megőrzése, bemutatása, közösségi terek fejlesztése (faluház, tájház, teleház)	Kistérség minden települése (elsősorban templomok, hagyományos népi építészeti emlékek, kúriák)
I.2.1.7.	Helyi (települési, kistérségi) értékeket felmérése, bemutató, tájékoztató rendszer kialakítása (információs táblák, honlapok, kiadványok)	Kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.2.1.1.	Bereg-Szatmár NATURPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	2	5
I.2.1.2.	Határon és térségen átnyúló kulturális kapcsolatok erősítése	4	35
I.2.1.3.	Védett természeti területek bővítése, fenntartása, oktatási – nevelési – turisztikai célú bemutatása	10	70
I.2.1.4.	Településrendezés, településképvédelme, településszerkezet megőrzése,	20	250
I.2.1.5.	Zöldfelületi rendszer fejlesztése (játszóterek, parkok, utcafásítás)	20	500
I.2.1.6.	Építészeti emlékek megőrzése, bemutatása, közösségi terek fejlesztése (faluház, tájház, teleház)	50	750
I.2.1.7.	Helyi (települési, kistérségi) értékeket felmérése, bemutató, tájékoztató rendszer kialakítása (információs táblák, honlapok, kiadványok)	4	50
Összesen		110	1660

Pályázati lehetőségek (2006)	• AVOP 3.4. A falufejlesztés és –felújítás a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése • KIOP 1.5. Természetvédelem és fenntartható árvízvédelem • ROP 1.1. Turisztikai vonzerők fejlesztése • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
-------------------------------------	--

Források megnevezése (2007–2013)	ERFA – kockázat megelőzés, turizmus EMVA Költségvetés célirányos támogatásai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok Önkormányzatok forrásai Vállalkozói tőke
---	--

	Lakossági hozzájárulás
--	------------------------

Sorszám, megnevezés	I.3.2. Kistáji vízkörforgások és térségi vízrendszer rehabilitációjával a stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi megőrzése
Általános célok	• Ökológiai hálózat, természeti értékek gazdagodása • Környezeti állapot javulása • Stratégiai vízkészletek megőrzése
Szükségességének indoklása	A kistérség egyik fő erőforrása a gazdag ökológiai hálózat. A Beregi sík természeti adottságai jelentős mértékben a vízre épülnek, ezért a vízkészletek hosszú távú megőrzése a tájfenntartásának kulcs kérdése. A természetes rendszerek egészséges működése ugyanakkor javítja a kistérség gazdálkodási feltételeit, és egészséges környezetet biztosít az itt élők számára. A vízkészletek megőrzését szolgáló tevékenységek a vízminőségének javítására, a vízpótlási lehetőség kialakítására, a meglévő víztestek rehabilitálására, és a hozzájuk kapcsolódó élőhelyek fenntartására vonatkoznak. Az intézkedés elősegíti a kistérség vidékgazdaságának erősítését (kapcsolat az I.1.2., I.2.1. intézkedésekhez), lehetőséget teremt a tájfenntartására és értékmegőrzésre (kapcsolat az I.3.1., II.1.1. intézkedésekhez), a vízkivezetéssel lehetőség nyílik az árhullámok megcsapolására ezzel javul a térség árvízi biztonsága (kapcsolat a III.1.3. intézkedéshez).

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.3.2.1.	Tisza vízminőség javítását szolgáló együttműködések fejlesztése	2006 2007–2013
I.3.2.2.	Vízpótlást, vízkivezetést szolgáló vízrendszerének kialakítása	2006 2007–2013
I.3.2.3.	Holtág rehabilitáció	2006 2007–2013
I.3.2.4.	Vizes élőhelyek, mocsarak, holtmedrek vízpótlása, fenntartása	2006 2007–2013
I.3.2.5.	Természetközeli élőhelyek (gyep, erdők) felújítása, bővítése, fenntartása	2006 2007–2013
I.3.2.6.	Mezőgazdasági területek erdősítése	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A projekt illeszkedik az Eu víz keretirányelvéhez • Termőhelynek megfelelő őshonos fafajok alkotta állományok kialakítása a vízgazdálkodási fok és a fekvés figyelembevételével • A kialakított természetközeli területek illeszkednek az ökológiai hálózathoz, • A Natura 2000 területek előnyt élveznek, • Munkahelyteremtő beruházás.
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Vízpótlást szolgáló vízrendszer tervek száma (db), • Vízpótlást szolgáló vízrendszer hossza (km), • Tisza vízminősége (kategória), • Visszatartott víz mennyisége (m³), • Rehabilitált holtágak vízfelülete (ha) • Rehabilitált vízfolyások hossza (km) • Gyepes–ligetes területek (ha), • Természetszerű erdők (ha) • Idegenhonos állomány cseréje, termőhelynek megfelelő őshonos állományra (ha). • Erdők, rétek és vízfelületek nagysága (ha), • Az invazív és az őshonos fajok száma (db)..
Eredmény mutatók	• A visszatartott víz mennyisége nő (m³), • Vízpótló vízrendszerrel ellátott területek nagysága nő (ha), • Gyepes–ligetes területek növekedése (ha), • Ökológiai hálózat bővülése (ha), • A természetközeli erdők területének növekedése (ha), • Az erdőhöz kapcsolódó haszonvételtípusok számának növekedése (db), • A természetközeli területeken foglalkoztatottak számának növekedése (fő). • Nő a diverzivitás, • Az invazív fajok számának csökkenése (db), • Őshonos fajok számának emelkedése (db), • Erdők és vízfelületek aránya nő (%), • Rétek aránya nő (%), • A felszántott területek nagysága csökken (ha). • A természetközeli területeken foglalkoztatottak számának növekedése (fő).
Hatásmutatók	• Tudatos, adottságokhoz alkalmazkodó vízgazdálkodás, • Javul a vízháztartás, a csapadékhányból eredő mezőgazdasági vízhiány pótlódik, • Csökken a mezőgazdaság szélsőségekkel szembeni kiszolgáltatottsága. • Kistérség természetközeli állapotának növekedése, • A természetközeli területek által tágul a megélhetőségi lehetőségek köre, • A térség ökológiai állapota javul, • A mezőgazdasági károk és az ehhez kapcsolódó költségvetési terhek csökkenése, • A táj működése kiegyensúlyozottabbá válik (a táj–fenntartási költségek csökkenése).
Közreműködő szervezetek	• Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium,

	• Nemzeti Park Igazgatóság • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Vásárosnaményi Kistérség Többcélú Társulása. • Önkormányzatok.
Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok és társulásaik, • Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, • Vízgazdálkodási társulás, • Civil szervezetek, • Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek,
Célcsoport	• Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek, • Lakosság • Kistérségbe látogató turisták

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.3.2.1.	Tisza vízminőség javítását szolgáló együttműködések fejlesztése	Tisza vízgyűjtő területe
I.3.2.2.	Vízpótlást, vízkivezetést szolgáló vízrendszerének kialakítása	A kistérség mély fekvésű területei
I.3.2.3.	Holtág rehabilitáció	Tisza holtágak (Tivadari–Holt–Tisza, Boroszlókerti–Holt–Tisza, Bagi–Holt–Tisza, Gyüreai–Holt–Tisza, Tiszaasónyi–Holt–Tisza, Aranyos–Holt–Tisza, Rózsásdülői holtág, Lónyai morotva)
I.3.2.4.	Vizes élőhelyek, mocsarak, holtmedrek vízpótlása, fenntartása	A kistérség egész területén (1500 ha)
I.3.2.5.	Természetközeli élőhelyek (gyep, erdők) felújítása, bővítése, fenntartása	Közel 13 000 ha
I.3.2.6.	Mezőgazdasági területek erdősítése	A kedvezőtlen adottságú szántóterületek

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.3.2.1.	Tisza vízminőség javítását szolgáló együttműködések fejlesztése	10	500
I.3.2.2.	Vízpótlást, vízkivezetést szolgáló vízrendszerének kialakítása	100	3000
I.3.2.3.	Holtág rehabilitáció	100	700
I.3.2.4.	Vizes élőhelyek, mocsarak, holtmedrek vízpótlása, fenntartása	80	400
I.3.2.5.	Természetközeli élőhelyek (gyep, erdők) felújítása, bővítése, fenntartása	340	2700
I.3.2.6.	Mezőgazdasági területek erdősítése	100	1000
Összesen		730	8300

<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	• Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok • KIOP 1.5. Természetvédelem és fenntartható árvízvédelem • NVT – Agrárkörnyezet-gazdálkodás				
<i>Források (2007–2013)</i>	<table border="1"> <thead> <tr> <th><i>megnevezése</i></th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td> • Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Költségvetés (KvVM, FVM) céltámogatásai • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Lakossági hozzájárulás </td></tr> </tbody> </table>	<i>megnevezése</i>			• Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Költségvetés (KvVM, FVM) céltámogatásai • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Lakossági hozzájárulás
<i>megnevezése</i>					
	• Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Költségvetés (KvVM, FVM) céltámogatásai • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Lakossági hozzájárulás				

IV.2. Prioritás: II. A szerves társadalomfejlődés megalapozása

IV.2.1. Specifikus cél: II.1. Térségi identitástudaton alapuló összehangolt fejlesztés erősítése

Sorszám, megnevezés	II.1.1. Bereg- és Tisza-tudatra épülő térségi és határon átnyúló együttműködések fejlesztése
Általános célok	• A térség elszigeteltségének oldása a tradicionális kapcsolatok helyreállításával • A gazdag természeti környezettel való együttélés modelljének kialakítása • A „híd” szerepre való felkészülés
Szükségességének indoklása	A magyarországi beregi térséget tradicionális kapcsolatai a határon túli városokhoz (Beregszász, Munkács, Ungvár), táji egységéhez kötik. A jelenleg beszűkült lehetőségek egyetlen kapuja a vásárosnaményi „köldökszinór”, amely a Bereget az ország belsejével összeköti, és a magára maradt, alközponti feladatokra alkalmatlan kistelepülés településszerkezet excentrikus mindeneképp funkcionál. Az egyéb együttműködési lehetőségeket a tiszai átkelési hiányok korlátozzák. (Kapcsolódás: III.1.2.) Partnerség jelenleg a szatmári térséggel alakult ki. Az M3 Barabásig történő megépítése oldani fogja a Tisza és a határ közé szorult terület elszigeteltségét, nagyobb esélyeket teremtve úgy az országos vérkeringésbe történő bekapcsolódásra, mint a „híd” szerepre a szomszédos térség felé. Egészséges fejlődésének megalapozásához szükséges a táji – gazdasági - kulturális együttműködések kiterjesztése, a vízgyűjtő közös problémáinak kooperatív megoldása.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.1.1.1.	Tudásátadó műhelyek létrehozása, működtetése	2006 2007–2013
II.1.1.2.	Szatmár-Bereg NATÚRPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	2006 2007-2013
II.1.1.3.	„Híd”-stratégia kidolgozása	2006
II.1.1.4.	Vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések erősítése (monitoring, közös vízgazdálkodási tervek stb.)	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A fejlesztési célok egymást erősítő hatása érvényesüljön (logisztikai, „híd” funkció – NATÚRPARK) • A települések minél szélesebb köre kerüljön bevonásra • Minden határon túli érintettségű tevékenységnek legyen ottani egyeztető, együttműködő partnere
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Működő tudásátadó műhelyek száma (db)

	• Konferenciák, kerekasztalok száma (db) • Határon átnyúló vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések, tervek száma (db) • Vízminőség-védelmi megfigyelőállomások száma (db) • Határon átnyúló környezeti, gazdasági, kulturális együttműködések száma (db)
Eredmény mutatók	• A különböző együttműködésekben résztvevő települések száma (db) • Közös stratégián alapuló megállapodások, együttműködések száma (db) • Vízminőség javulása (osztály-ugrás) • Közös rendezvények száma (db)
Hatásmutatók	• Értelmiségi munkahelyek számának növekedése • Környezeti állapot javulása • Környezettudatosság növekedése • Határon átnyúló táji rendszerek rehabilitációja • NATÚRPARK létrehozása • Periférikus hatások oldódása

Közreműködő szervezetek	• KvVM, FVM, NKÖM, NCA
Kedvezményezettek köre	• Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Önkormányzata, Kistérségi Társulások Szövetsége, Szatmár-Beregi TvK, civil szervezetek, FETIVIZIG
Célcsoport	• Települések és lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítása terület
II.1.1.1.	Tudásátadó műhelyek létrehozása, működtetése	Résztvevő a kistérség minden települése
II.1.1.2.	Szatmár-Bereg NATÚRPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	Bereg települései
II.1.1.3.	„Híd”-stratégia kidolgozása	Résztvevő a kistérség minden települése
II.1.1.4.	Vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések erősítése (monitoring, közös vízgazdálkodási tervek stb.)	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.1.1.1.	Tudásátadó műhelyek létrehozása, működtetése	2	21
II.1.1.2.	Szatmár-Bereg NATÚRPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	2	6
II.1.1.3.	„Híd”-stratégia kidolgozása	6	
II.1.1.4.	Vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések erősítése (monitoring, közös vízgazdálkodási tervek stb.)	21	40

Összesen	31	67
-----------------	-----------	-----------

<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	• Interreg IIIA – Magyarország – Románia és Magyarország – Szerbia Montenegro Határmenti Együttműködési Program 2004-06 2.3 Prioritás: Intézmények és a közösségek közötti együttműködés támogatása • Interreg IIIA – Magyarország – Románia és Magyarország – Szerbia Montenegro Határmenti Együttműködési Program 2004-06 2.1. Prioritás: A környezetvédelmi politikák és kapcsolódó beruházások határon átnyúló koordinációja; 2.2. Prioritás: Határon átnyúló természetvédelmi együttműködés • LEADER+ 4.1. Készségek elsajátítása ...integrált fejlesztési stratégiák közösségi részvételen és partnerségen alapuló kidolgozása (AVOP Programkiegészítő Dokumentum) • LEADER+ 4.2. Kísérleti, integrált vidékfejlesztési stratégiák (AVOP PKD) • LEADER+ 4.3. Térségek egymás közötti és nemzetközi együttműködés támogatása (AVOP PKD)
<i>Források megnevezése (2007-2013)</i>	• INTERREG • Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési források • Önkormányzati források

Sorszám, megnevezés	II.1.2. Humán közszolgáltatások fejlesztése
Általános célok	• Az egészséges életmód terjesztése • Életminőség javítása • Az esélyegyenlőség és szolidaritás fokozása • Szakmaközi együttműködés erősítése • A térség megtartóerejének fokozása
Szükségességének indoklása	A kistérség több szempontból is az ország leghátrányosabb helyzetű területei közé tartozik. A térségben élők harmada azzal, hogy nincs nyolc általánosnál nagyobb végzettsége konzerválhatja a társadalmi státuszát. A lakosság közel fele végezte el a manapság kevés eséllyel kecsegtető nyolc általánost vagy fejezte be a középiskolát, de nem zárta azt vizsgával. A térségben élő érettségizettek arány 14%-os, a felsőfokú diplomások aránya alig 5%. A térségi interjúk újra felvetették a régió problémáját, vagyis a települési megtartóerő elégtelenségét, amelynek okát a megfelelően kvalifikált foglalkoztatási lehetőség hiányában látják. A helyzet megváltoztatásához leginkább a helyi igényekre hatékonyabban reflektáló, a hátrányokat „kiküszöbölő” oktatási kínálat (és az ehhez kapcsolódó foglalkoztatási fejlesztés) szükséges. A kistérségi humán közszolgáltatások fejlesztése témakör másik irányát az egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelése és ezzel együtt állampolgáraink egészségi állapotának javítása jelenti. A határmenti településeken az egészségügy humán erőforrásainak biztosítása nehezen megy. Az ezredforduló idején a 25 háziorvos és házi gyermekorvos volt a kistérségben. Az ügyeleti ellátás folyamatos, ám társuláson belüli mikrokörzetre alapozó megoldás jelenthet stabilabb megoldást. Az ezredforduló idején az adatok szerint a bölcsődei ellátás magas, az idős ellátás közepesen erős kihasználtsággal működött a kistérségben. Elengedhetetlen, hogy a társadalom egészséggel kapcsolatos céljait és tagjainak szerepeit világosan megfogalmazzuk és elfogadtassuk (társadalmassítsuk) és szükséges az is, hogy az egészségügyi szolgáltatás megfelelően nyomon követhető legyen. Szociális és egészségügyi fejlesztések célja, hogy a hátrányos helyzetben lévő rászorultak is be tudjanak illeszkedni az egészségügyi és szociális intézmények rendszerébe, illetve a megkülönböztetés miatti félelem, a kulturális szokásaik miatt ne maradjanak ki az ellátásból. Ezért szükséges, hogy a kórházban meggyökeresedjenek a szociális munkások alkalmazásának anyagi és szakmai feltételei.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.1.2.1.	Települési egészségtervek, mikrokörzeti szolgáltatásfejlesztési koncepciók, iskolai egészségmegőrző programok kidolgozása	2006 2007–2013
II.1.2.2.	Prevenációs települési pontok kialakítása, az emberközelibb szociális ellátás biztosítása	2006 2007–2013
II.1.2.3.	A kórházi szociális munka feltételeinek meggyökeresítése	2006 2007–2013
II.1.2.4.	A képzési struktúra átalakítása, tananyagfejlesztés, felnőttképzési stratégia	2006 2007-2013
II.1.2.5.	Alternatív pedagógia módszerekkel működő iskolai közösségek létrehozása	2006 2007-2013
II.1.2.6.	Képzési-foglalkoztatási paktumok kidolgozása	2006 2007-2013
II.1.2.7.	Egységes szociális informatikai hálózat kiépítése	2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Interprofesszionális projektek • Kistérségi és kistérségen túli, hálózatos együttműködésekben alapuló projektek • Komplex oktatási-nevelési és foglalkoztatási programok • Hátrányos helyzetű csoportokról való gondoskodás • A foglalkoztatottság biztosítása
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Települési egészségtervek, iskolai egészségmegőrző programok száma (db) • Prevenációs programok és pontok száma (db) • Szolgáltatásfejlesztési koncepciók száma (db) • Informatikai hálózatba bekapcsolt számítógépek száma (db) • Alternatív pedagógiai közösségek és programok száma (db) • Helyi tantervek száma (db), oktatási-képzési stratégiák száma (db), távoktatási pontok száma (db) • Újonnan indított/átalakított képzési programok száma (db), a bevont pedagógusok száma (fő), a különböző típusú képzési formákban résztvevők száma (fő), • A képzési-foglalkoztatási paktumok száma (db)
Eredmény mutatók	• Csökken a gyógyszerkasszára szánt kiadás és az egy orvosra jutó betegszám (Ft, illetve fő) • Digitális tartalmak áramlása az ágazatokban • Egészségpénztári tagok számának emelkedése (fő) • A deviáns magatartású fiatalok számának csökkenése (fő) • Az iskolák hozzáadott értékének növekedése (%) • Oktatási-foglalkoztatási programok száma (db)

	• Az új, korszerű tudásokkal rendelkezők és a modellprojektek száma (fő és db) • A foglalkoztatottság növekedése (%)
Hatásmutatók	• Élhetőbb települési környezet • Egészségtudatos magatartás kialakulása • Ágazatközi párbeszéd, hatékonyabb érdekképviselés • Emberközelibb szociális ellátások • Az iskolázottsági szint és a kulturális tőke emelkedése • Kompetens, kreatív lokális társadalmi közösségek létrehozása • Esélyegyenlőség növekedése, • A kistérség népességmegtartó képessége erősödik

Közreműködő szervezetek	• Egészségügyi Minisztérium • Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Vásárosnamény és Térsége Együttműködési Társulás
Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok • Települési önkormányzatok intézményei (iskolák, családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok) • Házi orvosok • Munkaügyi kirendeltség, • Kereskedelmi és Iparkamara • Agárkamara • Munkaadói és munkavállalói szervezetek, • Gazdasági társaságok, vállalkozások, • Teleházak, • Egészségpénztárak • Civil szervezetek • Kutatóintézetek • Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Hivatal • Megyei Pedagógiai Intézet
Célcsoport	• A kistérség lakossága

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.1.2.1.	Települési egészségtervek, mikrokörzeti szolgáltatásfejlesztési koncepciók, iskolai egészségmegőrző programok kidolgozása	A kistérség minden települése, mikrokörzeti központok
II.1.2.2	Prevenációs települési pontok kialakítása, az emberközelibb szociális ellátás biztosítása	A kistérség minden települése
II.1.2.3.	A kórházi szociális munka feltételeinek	Kistérségi központ

	meggyökeresítése	
II.1.2.4.	A képzési struktúra átalakítása, tananyagfejlesztés, felnőttképzési stratégia	Kistérségi mikrokörzeti központok
II.1.2.5	Alternatív pedagógia módszerekkel működő iskolai közösségek létrehozása	Kistérségi mikrokörzeti központok
II.1.2.6	Képzési-foglalkoztatási paktumok kidolgozása	A kistérség mikrokörzeti központjai
II.1.2.7.	Egységes szociális informatikai hálózat kiépítése	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.1.2.1.	Települési egészségtervek, mikrokörzeti szolgáltatásfejlesztési koncepciók, iskolai egészségmegőrző programok kidolgozása	40	280
II.1.2.2	Prevenációs települési pontok kialakítása, az emberközelibb szociális ellátás biztosítása	60	420
II.1.2.3.	A kórházi szociális munka feltételeinek meggyökeresítése	30	120
II.1.2.4.	A képzési struktúra átalakítása, tananyagfejlesztés, felnőttképzési stratégia	50	350
II.1.2.5	Alternatív pedagógia módszerekkel működő iskolai közösségek létrehozása	20	140
II.1.2.6	Képzési-foglalkoztatási paktumok kidolgozása	60	420
II.1.2.7.	Egységes szociális informatikai hálózat kiépítése		300
Összesen		260	2.310

Pályázati lehetőségek (2006)	• A szociális szolgáltatások fejlesztése - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Tegyük helyben gyermekeink egészségi színvonaláért program a különböző adottságú alapfokú közoktatási intézmények és önkormányzatok részére - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Népegészségügyi Kormány megbízotti Iroda • NFT pályázat - Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése a hátrányos helyzetű régiókban • Igyál tejet program – Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Kábítószer-fogyasztás visszaszorításával foglalkozó intézmények támogatása –Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • NFT pályázat – A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat – A hátrányos helyzetű tanulók integrációs felkészítésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén
-------------------------------------	---

	• NFT pályázat - A hátrányos helyzetű diákok oktatásában érintett szakemberek képzése, az integrációs oktatással kapcsolatos oktatási programok kifejlesztése • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben • NFT pályázat - Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira • NFT pályázat – A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat – A hátrányos helyzetű tanulók integrációs felkészítésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat – Modell értékű tanoda típusú (extrakurrikuláris) tevékenységek támogatása a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikeressége érdekében • NFT pályázat – Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központok megalapítása a kompetencia-alapú tanítási-tanulási programok elterjesztése érdekében • A szakköri munka, mint az innovatív gondolkodásra nevelés színtere – Oktatási Minisztérium pályázata • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű diákok oktatásában érintett szakemberek képzése, az integrációs oktatással kapcsolatos oktatási programok kifejlesztése • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben • NFT pályázat - Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira • NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (1.komponens) • NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (2. komponens) • NFT pályázat - Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozása és infrastrukturális feltételeinek javítása • NFT pályázat - A felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézményrendszer rendszerszerű bevonásával • NFT pályázat - A vállalkozói készségek és a munkavállalók alkalmazkodóképességének fejlesztését célzó képzések támogatása • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap
--	--

	• NFT pályázat - A helyi foglalkoztatási kezdeményezések hosszú távú fenntarthatóságához szükséges szakmai kapacitások kiépítése és megerősítése
--	--

Források (2007–2013)	megnevezése • Minisztériumi (EM, IHM, OM, ICSSZM) céltámogatások • Európai Szociális Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap
---------------------------------------	---

IV.2.2. Specifikus cél: II.2. Társadalmi felzárkóztatás

Sorszám, megnevezés	II.2.1 Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerő-piaci és közösségi fejlődési lehetőségeinek újraépítése
Általános célok	• Életminőség javítása • Az esélyegyenlőség és szolidaritás fokozása • A közösségi szerveződések erősítése
Szükségességének indoklása	A körzetben ebben az évtizedben meglévő munkanélküliségi mutató (~ 15%) a megyei átlagot (~10%) folyamatosan jelentősen meghaladja. A kistérséghez tartozó településeken 2004 első félévében leginkább a regisztrált munkanélküli státuszban inkább férfiak, 8 általánost végzett, 26-45 éves, segéd munkások voltak, akik többségében rendszeres szociális segélyben és jövedelempótló juttatásban részesültek. A pályakezdők száma 2004-ben a kirendeltséghez tartozó településeken csökkent (8,8%). Meg kell jegyeznünk, hogy a kirendeltség településein így is 520 fő volt pályakezdő munkanélküliek száma 2004. novemberében. Ez a program olyan támaszokat kíván biztosítani, amelyek a pénzügy mellett mentális segítséget is jelenthet a kliensnek. Nem kizárólag munkahelyekben, vállalkozásban gondolkodunk, hanem az önellátásra, a falu (közösség) önfenntartására alapozunk. A hátrányos helyzetű kistérségek, így a Vásárosnaményi kistérség számára is fontosak azok az integrációs törekvések, amelyekkel hosszú távon hathatunk a közösségi integrációra. A civilek jelentős része inkább egyfajta hivatásrendi (vadász, illetve horgász egyesület, vagy polgárőr) szervezet, kevésbé jellemzőek a település döntéseikor érdekérvényesítő szerepet felvevő egyesületek. Megfigyelhető a kulturális és idegenforgalmi célú egyesületek aktivitása. Emellett előfordulnak egyéb céllal Fontos ezért a civil szervezetek, lokálpatrióta mozgalmak létrehozása ösztönzése, illetve a már meglévő szervezetek megerősítésének segítése, a partneri viszony kialakításának kezdeményezése mindenképpen indokolt.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.2.1.1	Közösségfejlesztők és szociális munkások alkalmazása a településeken	2006 2007-2013
II.2.1.2.	Civil szervezetek létrehozása, civil stratégiák kialakítása	2006 2007-2013
II.2.1.3	A közmunka program önsegítő, mentális funkciójának erősítése	2006 2007-2013
II.2.1.4.	Kapacitás-és hálózatépítés, infrastruktúra-fejlesztés, Civil Házak létrehozása, civil-képzések	2006 2007-2013
II.2.1.5	A Törődjön többet településével (lakókörnyezetével) mozgalom	2006

	elindítása	2007-2013
--	------------	-----------

Projekt kiválasztási kritériumok	- Együttműködések intenzitása - Az integrált program megvalósításának elősegítése
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	- A közösségfejlesztők, szociális munkások száma (fő) - Újonnan létrejött, megerősödött civil szervezetek száma (db) - A kiosztott „Tiszta udvar, rendes ház” címek száma (db) - Kidolgozott civil stratégiák száma (db) - Hálózatba szerveződött civil szervezetek száma (db) - Infrastrukturális beruházások nagysága (mFt) - Civil Házak száma - Képzési programok száma (db), a képzéseken résztvevők száma (fő) - Önsegítő klubok száma (db), résztvevők száma (fő)
Eredmény mutatók	- Bevont többletforrások nagysága (Ft) - Megvalósított projektek száma (db) - Civil szervezetek által foglalkoztatottak száma (fő) - Innováció, kreativitás, önkéntes munka, hiánypótlás - Pszichológiai tréningek száma (db)
Hatásmutatók	- A település megtartó erejének növekedése - Hatékonyabb forrásallokáció - Identitástudat erősödése - Mentális erősödés

Közreműködő szervezetek	- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium - Oktatási Minisztérium - Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat - Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, - Vásárosnamény és Térsége Együttműködési Társulás - Települési önkormányzatok - Munkaügyi Kirendeltség - Nyíregyházi Főiskola
Kedvezményezettek köre	- Alapítványok, egyesületek, klubok, körök (települési, kistérségi vagy megyei területi hatókörrel) - Települési cigány kisebbségi önkormányzatok - Települési önkormányzatok intézményei - Települési önkormányzatok - Egyházak
Célcsoport	A kistérség lakossága, civil szervezetei, közösségei

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
----------------	----------------------------------	--

II.2.1.1	Közösségfejlesztők és szociális munkások alkalmazása a településeken	A kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség minden települése
II.2.1.2.	Civil szervezetek létrehozása, civil stratégiák kialakítása	A kistérség minden települése
II.2.1.3	A közmunka program önszervező, mentális funkciójának erősítése	A kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség minden települése
II.2.1.4.	Kapacitás-és hálózatépítés, infrastruktúra-fejlesztés, Civil Házak létrehozása, civil-képzések	A kistérség minden települése
II.2.1.5	A Törődjön többet településével (lakókörnyezetével) mozgalom elindítása, önszervező csoportok elindítása	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.2.1.1	Közösségfejlesztők és szociális munkások alkalmazása a településeken	30	210
II.2.1.2.	Civil szervezetek létrehozása, civil stratégiák kialakítása	20	140
II.2.1.3	A közmunka program önszervező, mentális funkciójának erősítése	50	350
II.2.1.4.	Kapacitás-és hálózatépítés, infrastruktúra-fejlesztés, Civil Házak létrehozása, civil-képzések	20	140
II.2.1.5	A Törődjön többet településével (lakókörnyezetével) mozgalom elindítása	10	70
Összesen		130	910

Pályázati lehetőségek (2006)	• Települési Önkormányzat – civil támogatások • Megyei önkormányzati és regionális támogatások • Holland Nagykövetség pályázata (KAP) • Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet) és a Világbank Small Grants Programja Roma civil szervezeteknek együttműködési programjaik megvalósítása • NFT pályázat - A területfejlesztésben érintett intézmények valamint a civil szereplők kapacitásépítése • Leader + • Nemzeti Civil Alap Észak-Alföldi Kollégium – Civil szervezetek működési pályázatai • Roma Koordinációs és Intervenciós Keret - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Magyar Országgyűlés Emberi Jogi és Kisebbségi Bizottság – Kisebbségi Civil Szervezetek Működési támogatása • NFT pályázat - Falufejlesztés és - megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése • EGT (Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap
-------------------------------------	---

<i>Források (2007–2013)</i>	<i>megnevezése</i> • Európai Szociális Alap • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • ORTT pályázatok • Minisztériumi (ICSSZM, OM, NKÖM) céltámogatások • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Civil szervezetek forrásai
--	--

Sorszám, megnevezés	II.2.2. A társadalmi megújulási hajlandóságra alapozott integrációs programok kiterjesztése
Általános célok	• A kulturális mintaadás • A szakmák és a mesterségek presztizsének emelése • A térség népességmegtartó erejének növelése • Társadalmi érvényesülést segítő kompetenciák megszerzése • Az életminőség javítása • Az esélyegyenlőség fokozása
Szükségességének indoklása	A differenciált társadalmak alapkérdése az, hogy miként fokozhatjuk a megújulási képességet úgy, hogy ezzel javítsuk az integrációt, így az esélyegyenlőségi programok hatékonyságát. A szemlélet és mentalitásváltást, illetve a tolerancia erősítését programunk a produktivitásra a jó modellek terjesztésére alapozva szeretné elérni. Tesszük azért, mert a kistérség egyik legfontosabb megoldandó szociál- és foglalkoztatáspolitikai problémája a munka világához vezet. A kistérségi agrárgazdálkodás táji adottságokhoz illesztése, illetve a környezettudatosság és a turizmus igénye szükségessé teszi a színvonalas középfokú képzés kiegészítését (felsőfokú szakképzés), és a témával kapcsolatos információk összegyűjtését, terjesztését. A kilencvenes években megszakadt társadalmi integrációs törekvések folytatásához szükséges egyéni és közösségi kompetenciák megszerzése érdekében fontos, hogy növeljük a szakmák és a mesterségek presztizsét, valamint kelljenek olyan, az agráriumra alapozott kezdeményezések is, amelyek visszaintegrálják a kedvezményezett családokat a munka világába. Ilyen társadalomfejlesztő program a szociális földprogram. Túlélési és hátrányos helyzetből történő kivezetési programként egyaránt használható kezdeményezés jelenleg a kistérség települései közül négyben (Mátyus, Gyüre, Aranyosapáti, Lónya) működik.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.2.2.1	A produktív szociálpolitikai kezdeményezések terjesztése	2006 2007-2013
II.2.2.2.	Sikeres (roma) kezdeményezések, társadalom számára értékes munkaeredmények és termékek bemutatása, helyi fogyasztásuk elősegítése	2006 2007-2013
II.2.2.3.	Településünk mesterei elnevezésű mozgalom elindítása	2006 2007-2013
II.2.2.4.	Az agrár-élelmiszeripari és a turizmushoz kapcsolódó (alap, át-és tovább) képzés erősítése, távoktatási pontok kialakítása	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Komplex oktatási-foglalkoztatási programok • A foglalkoztatottság biztosítása • Hátrányos helyzetű csoportokról való gondoskodás
---	--

	• Területi lefedettség • A kisebbségi és a többségi társadalom együttműködése
--	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Távközlési pontok száma (db) • Településünk mesterei mozgalom díjazottjainak száma (fő) • Képzési; foglalkoztatási programok száma (db) • A sikeres modelleket bemutató cikkek, műsorok, honlapok, kiadványok száma (db) • A produktív szociálpolitikai kezdeményezések száma (fő) • Sikeres modellek bemutató műsorok, cikkek, rendezvények száma (db), • Kvalifikált helyi kötődésű munkaerő száma (fő)
Eredmény mutatók	• Az iskolák hozzáadott értékének növekedése (%) • Oktatási-foglalkoztatási programok száma (db) • Az új, korszerű tudásokkal rendelkezők és a modellprojektek száma (fő és db) • A foglalkoztatottság növekedése (%) • A szakképzés elismertsége nő • A képzéseken résztvevők száma (fő), a megszerzett tudás gyakorlati használhatósága, • Az egészségi mutatók javulása, devianciák csökkenése • A produktív szociálpolitikában kedvezményezettek száma (fő) • A sikeres modellek ismertsége, a termékek népszerűsége, helyi piacon betöltött pozíciójuk
Hatásmutatók	• Az iskolázottsági szint és a kulturális tőke emelkedése • Kompetens, kreatív lokális társadalmi közösségek létrehozása • Esélyegyenlőség növekedése, • A kistérség népességmegtartó képessége erősödik

Közreműködő szervezetek	• Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Vásárosnamény és Térsége Együttműködési Társulás • Települési önkormányzatok
Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok, Települési cigány kisebbségi önkormányzatok • Oktatási-nevelési, képző intézmények • Munkaügyi kirendeltség, • Kereskedelmi és Iparkamara • Agárokamara

	• Munkaadói és munkavállalói szervezetek, • Gazdasági társaságok, vállalkozások, • Teleházak, • Megyei Pedagógiai Intézet • Kutatóintézetek
Célcsoport	• A kistérség lakossága, oktatási intézményei, tanulói, szakemberei, foglalkoztatók

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.2.2.1.	A produktív szociálpolitikai kezdeményezések terjesztése	Kistérségi települések
II.2.2.2.	Sikeres (roma) kezdeményezések, társadalom számára értékes munkaeredmények és termékek bemutatása, helyi fogyasztásuk elősegítése	Kistérségi települések
II.2.2.3.	Településünk mesterei elnevezésű mozgalom elindítása	Kistérségi települések
II.2.2.4.	Az agrár-élelmiszeripari és a turizmushoz kapcsolódó (alap, át-és tovább) képzés erősítése, távoktatási pontok kialakítása	Kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség települései

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.2.2.1.	A produktív szociálpolitikai kezdeményezések terjesztése	60	420
II.2.2.2.	Sikeres (roma) kezdeményezések, társadalom számára értékes munkaeredmények és termékek bemutatása, helyi fogyasztásuk elősegítése	30	150
II.2.2.3.	Településünk mesterei elnevezésű mozgalom elindítása	30	210
II.2.2.4.	Az agrár-élelmiszeripari és a turizmushoz kapcsolódó (alap, át-és tovább) képzés erősítése, távoktatási pontok kialakítása	10	130
Összesen		130	910

Pályázati lehetőségek (2006)	• NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (1.komponens) • NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (2. komponens) • NFT pályázat - Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozása és infrastrukturális feltételeinek javítása • NFT pályázat - A felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézményrendszer rendszerszerű bevonásával • NFT pályázat - A vállalkozói készségek és a munkavállalók alkalmazkodóképességének fejlesztését célzó képzések támogatása • NFT pályázat - A helyi foglalkoztatási kezdeményezések
-------------------------------------	--

	hosszú távú fenntarthatóságához szükséges szakmai kapacitások kiépítése és megerősítése • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • Leader + • Nemzeti Civil Alap Észak-Alföldi Kollégium – Civil szervezetek működési pályázatai • Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet) és a Világbank Small Grants Programja Roma civil szervezeteknek együttműködési programjaik megvalósítása • ORTT Műsorszolgáltatási Alap pályázatai • Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium - Roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogram • NFT pályázat - Hátrányos helyzetű emberek alternatív munkaerő-piaci képzése és foglalkoztatása • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása • NFT pályázat - A Gazdasági Versenyképesség Operatív Program keretében megpályázott beruházásokhoz és egyéb fejlesztésekhez kapcsolódó képzések megvalósítása • NFT pályázat - A vállalkozói készségek fejlesztését célzó képzések támogatása • NFT pályázat – Nők munkaerőpiacra való visszatérésének ösztönzése • NFT pályázat - Falufejlesztés és - megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése • NFT pályázat - Non-profit foglalkoztatási projektek megvalósítása a szociális gazdaságban • eTEN program - Az e-TEN program szorosan illeszkedik az e-Europe Akcióterv mottójához: „Információs társadalmat mindenkinek”. • Beruházás a 21. századi iskolába program Oktatási Minisztérium • Munkaügyi Központ foglalkoztatási támogatása
Források (2007–2013)	megnevezése • Európai Szociális Alap • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • Minisztériumi (ICSSZM, OM, FMM, FVM) céltámogatások • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Civil szervezetek forrásai

IV.3. Prioritás: III. A „kapu szerep” megerősítése

IV.3.1. Speciális cél: III.1. Az infrastruktúra fejlesztése

<i>Sorszám, megnevezés</i>	III.1.1. Kommunális infrastruktúra fejlesztése
<i>Általános célok</i>	• Életkörülmények javítása • Környezetszennyezések csökkentése • Gazdasági versenyképesség növelése
<i>Szükségességének indoklása</i>	A kistérség döntően kis lélekszámú településekből áll, ahol a nagyobb közüzemi beruházások igen megterhelők a közösség számára. Az életkörülmények javításához, a környezeti állapot megóvásához azonban elengedhetetlen feladat az alapvető infrastrukturális rendszerek kiépítése javítása, a beruházásoknál előnybe kell részesíteni azokat a technológiákat, amelyekkel a kis közösségek erejéhez mérten is hosszútávon fenntartható rendszereket lehet kialakítani. Az autonóm kistérség, kistélepülés megvalósításának egyik kulcsa a külső erőforrásoktól való függőség csökkentése, illetve a belső rendelkezésre álló erőforrások hatékony felhasználása. A kistérség fejlődéséhez ezért indokolt az alternatív erőforrások (elsősorban biomassa) helyben történő hasznosítása. A települési infrastruktúra fejlesztésével javul a térség környezeti állapota, magasabb komfortfokozatú, önellátó települések jönnek létre, amely alapja lehet a versenyképes, diverzifikált gazdaság kialakításának. Kapcsolódási pontok: a szennyezések mérséklésével: I.3.1., I.3.2., gazdasági: I.1.1., I.2.1.

<i>Sorszám</i>	<i>Támogatható tevékenységek</i>	<i>Ütemezés</i>
III.1.1.1.	Ivóvíz kutak, ivóvízhálózat felújítása, bővítése	2006 2007–2013
III.1.1.2.	Szennyvíztisztítók kapacitásának bővítése, meglévő csatornahálózat fejlesztése, rákötési aránynövelése	2006 2007–2013
III.1.1.3.	Új szennyvíztisztító művek, hálózatok megvalósítása	2006 2007–2013
III.1.1.4.	Alternatív és egyéni szennyvízkezelés a szennyvízelvezetési agglomerációba nem szerveződő településeken	2006 2007–2013
III.1.1.5.	Egyéni és közösségi szintű alternatív energiahasznosítás fejlesztése	2006 2007–2013

<i>Projekt kiválasztási kritériumok</i>	• EU Víz Keretirányelvnek (2000/60/EK) megfelelő fejlesztés • Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002. (II.27.) kormány
---	--

	rendeletre való illeszkedés. • 26/2002. (II.27.) Kormányrendelet a szennyvíz-elvezetési agglomerációk lehatárolásáról, • a 201/2001. (X.25.) az Ivóvízminőség javítás feladatairól szóló kormányrendeletre való illeszkedés • a 1107/2003. Kormányhatározat 4. pontja értelmében a VTT-vel érintett települések illetve pályázatra jogosultak pályázatai prioritást élveznek • Modell-értékű projekt • Környezetterhelés csökkentés hatékonysága • Munkahelyteremtő beruházás
--	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Szennyvíztisztító kapacitás (m³/nap) • A tisztított szennyvíz mennyisége (m³) • Kiepített vízvezeték és közcsontra hálózat hossza (km) • A vízvezetékre és a közcsontra bekapcsolt lakások száma (db) • Megfelelő ivóvíz biztosítás (m³/nap) • Szennyvíziszap kezelő kapacitása (t/nap) • Egyedi szennyvíz-kezelő létesítmények száma (db), • Felszerelt napkollektorok száma (db), • Biomassza hasznosító kazánok, átmeneti tárolók (db), • Beépített megújuló új villamosenergia kapacitás
Eredmény mutatók	• A víz-vezeték-hálózat (vízüzem) és közcsontra-hálózat hosszának aránya (%), • A vízvezetékre és közcsontra-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%), • A tisztított szennyvíz aránya (%), • Felszíni vizekbe kerülő N és P tartalom csökkenése (µg/l), • Egyedi szennyvíz-kezelő létesítményekkel ellátott háztartások aránya növekszik (%). • Megújuló energiahordozóval megtermelt/ megtermelhető hő- és villamos energia arányának növekedése (összesített hőértékben PJ/év vagy %.) • Közfizetések energia megtakarításai a befektetések megtérülése után (Ft), • Megújuló erőforrások részesedése az összes energiafelhasználásból (2013-re 7%),
Hatásmutatók	• Bel- és külterületek talajvizeinek, felszíni vízfolyásainak csökkenő elszennyeződése • Időszakos, szennyezett pangóvíz keletkezésének csökkenése, • Vízbázisok ökológiai állapotának javulása, • Közegészségügyi mutatók javulása, • Környezet állapotának javulása • Életfeltételek javulása

	• A hagyományos energiahordozóktól és energiaimporttól való függőség mérséklődése, • Új jövedelemszerzési irányok kialakítása
--	--

Közreműködő szervezetek	• Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium • Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium, • Energia Központ Kht. • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Fehérgyarmati Kistérség Többcélú Társulása.
Kedvezményezettek köre	• Önkormányzati társulás az Észak–Alföldi Régió Ivóvízminőségének Javítására • Tisza–Szamosmenti Közműszolgáltató Kft • Önkormányzatok, önkormányzati társulások • Közintézmények, • Közhasznú társaságok, • Civil szervezetek, • Vállalkozások, • Lakosság
Célcsoport	• lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
III.1.1.1.	Ivóvíz kutak, ivóvízhálózat felújítása, bővítése	Gemzse, Gulács, Hetefejércse, Olcsva, Tiszaadony, Tiszaszalka, Tivadar, Vásárosnamény
III.1.1.2.	Szennyvíztisztítók kapacitásának bővítése, meglévő csatornahálózat fejlesztése, rákötési aránynövelése	Vásárosnamény, Gemzse, Ilk, Kisvarsány, Nagyvarsány, Olcsva, Tarpa, Gyüre
III.1.1.3.	Új szennyvíztisztító művek, hálózatok megvalósítása	Aranyosapáti, Tiszaadony, Tiszaszalka, Tiszavid
III.1.1.4.	Alternatív és egyéni szennyvízkezelés a szennyvízelvezetési agglomerációba nem szerveződő településeken	2000 fő alatti települések, illetve a csatornával nem ellátott településrészek, külterületi lakott helyek.
III.1.1.5.	Egyéni és közösségi szintű alternatív energiahasznosítás fejlesztése	A kistérség minden települése (lakóközösségek, közintézmények lakások, külterületi lakott helyek)

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.1.1.1.	Ivóvíz kutak, ivóvízhálózat felújítása, bővítése	150	350
III.1.1.2.	Szennyvíztisztítók kapacitásának bővítése, meglévő csatornahálózat fejlesztése, rákötési aránynövelése	400	6000
III.1.1.3.	Új szennyvíztisztító művek, hálózatok megvalósítása	–	2000
III.1.1.4.	Alternatív és egyéni szennyvízkezelés a		1400

	szennyvízelvezetési agglomerációba nem szerveződő településeken		
III.1.1.5.	Egyéni és közösségi szintű alternatív energiahasznosítás fejlesztése	50	850
Összesen		600	10600

<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	KIOP 1.1 Vízhősziget javítása KIOP 1.7. Az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
--	--

<i>Források (2007–2013)</i>	<i>megnevezése</i>	Európai Regionális Fejlesztési Alap EMOGA, Önkormányzati források Központi költségvetési forrás Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium célleírányzatai Gazdasági és Közlekedési Minisztérium célleírányzatai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok Vállalkozói tőke Lakossági hozzájárulás
------------------------------------	---------------------------	--

Sorszám, megnevezés	III.1.2. A térség kapu szerepének megfelelő külső és belső együttműködést segítő közlekedési kapcsolatok kialakítása
Általános célok	• A térség és a települések megközelíthetőségének javítása, • A szomszédos települések közötti kapcsolat javítása, • A településkép és az életkörülmények javítása
Szükségességének indoklása	A műszaki infrastruktúra hálózatok kiépítése, fejlesztése egy térség gazdasági fejlődésének alapvető feltétele. Az infrastrukturális kapcsolatok javításával a külső és belső periférikus helyzet, és így a nagy fejlettségbeli különbség csökkenthető. A közlekedés fejlesztésének feladata a meglévő hálózati elemek állapotának javítása, melyek megvalósulása esetén, javulnak a gazdasági létesítmények betelepülésének, a települések egymás közötti együttműködésének és a helyi lakosság munkába, iskolába járásának feltételei. A Vásárosnaményi kistérségben a Tisza és a Beregi Tájvédelmi Körzet adta természeti környezet ideális terep nyújt a kerékpáros turizmusnak, így a kerékpár utak kiépítése nemcsak a hivatásforgalom számára, hanem a kistérség turizmusának népszerűsítéséhez is segítséget nyújthat. A kistérség nyugati oldalán folyó Tisza lehatároló hatása miatt az elérhetőségben jelentős szerepe van a folyón való átkelési lehetőségeknek. Lónya, Mátyus, Tizsakerecseny, települések zsákhelyzetbe kerülnek a komp működés képtelensége esetén. A belterületi utak kiépítettsége az országos átlagnál jobb, javítandó az utak minősége.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.1.2.1.	M3 kiépítése*	
III.1.2.2.	Országos mellékutak felújítása	2006 2007-2013
III.1.2.3.	Vásárosnamény –Kisvárdai mellékút főúttá fejlesztése	2007-2013
III.1.2.4.	Kerékpárút építés	2006 2007-2013
III.1.2.5.	Belterületi önkormányzati és külterületi mezőgazdasági utak kiépítése	2006 2007-2013
III.1.2.6.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak felújítása	2006 2007-2013
III.1.2.7.	Tisza-híd építése Lónyánál	2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A 1107/2003. Kormányhatározat 4. pontja értelmében a VTT-vel érintett pályázatra jogosultak pályázatait prioritást élveznek • A projekt megvalósítása helyi munkaerőt vesz igénybe. • A természetes állapot és a környezet legkisebb mértékű zavarása és szennyezése,
---	---

	• A projekt hozzájárulásának mértéke a térség gazdasági és turisztikai felemelkedéséhez, • A projekt elősegíti a belső együttműködések kialakulását
--	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• M3 gyorsforgalmi út • A felújított mellékutak hossza (km), • Az újonnan megépített főút hossza (km), • Az újonnan megépített kerékpárutak hossza (km), • Leburkolt önkormányzati és mezőgazdasági utak hossza (km). • Felújított belterületi önkormányzati és mezőgazdasági utak hossza (km). • Új híd (db)
Eredmény mutatók	• A települések elérhetőségének javulása • A települések egymás közötti kapcsolatának javulása, • A periférikus helyzetben lévő települések kapcsolatainak gazdagodása.
Hatásmutatók	• A településeken az életminőség javulása • A gazdasági és turisztikai feltételek javulása

Közreműködő szervezetek	• Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Útgazdálkodási és Koordinációs Igazgatóság, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Megyei önkormányzatok, • Települési önkormányzatok, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Állami Közútkezelő Kht., • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal. • Regionális Területfejlesztési Tanács,
Kedvezményezettek köre	• Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Állami Közútkezelő Kht., • Megyei és települési önkormányzatok, • Gazdasági társaságok, vállalkozások.
Célcsoport	• Lakosság, • Gazdasági társulások.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
III.1.2.1.	M3 kiépítése*	Vásárosnamény, Kisvarsány, Tiszaszalka, Vámosatya, Gelénes, Beregdaróc
III.1.2.2.	Országos mellékutak felújítása	A kistérség összes települése
III.1.2.3.	Vásárosnamény–Kisvárdai mellékút főúttá fejlesztése	Vásárosnamény, Ilk, Gemzse
III.1.2.4.	Kerékpárút építés	Tisza mentén, Vásárosnamény-

		Kisvárdra, 41.sz. főút mentén, Vásárosnamény-Mátészalka, Vásárosnamény-Tunyogmatolcs, Lónya-országhatár, Tiszaadony-Barabás, Beregsurány-Tivadar
III.1.2.5.	Belterületi önkormányzati és külterületi mezőgazdasági utak kiépítése	A kistérség összes települése
III.1.2.6.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak felújítása	A kistérség összes települése
III.1.2.7.	Tisza-híd építése Lónyánál	Lónya

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.1.2.1.	M3 kiépítése*	*	*
III.1.2.2.	Országos mellékutak felújítása	360	2040
III.1.2.3.	Vásárosnamény –Kisvárdra mellékút főúttá fejlesztése	0	1280
III.1.2.4.	Kerékpárút építés	400	8150
III.1.2.5.	Belterületi önkormányzati és külterületi mezőgazdasági utak kiépítése	800	7200
III.1.2.6.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak felújítása	100	900
III.1.2.7.	Tisza-híd építése Lónyánál	0	2000
Összesen		1660	21570

Pályázati lehetőségek (2006)	- Nemzeti Fejlesztési Terv – ROP 1.1 Turisztikai vonzerők fejlesztése, - Nemzeti Fejlesztési Terv – ROP 2.1 Úthálózat-fejlesztése, - Nemzeti Fejlesztési Terv – AVOP 3.2 Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése. - Európai Regionális Fejlesztési Alap -Turizmus
-------------------------------------	--

Források megnevezése (2007–2013)	- GKM Gyorsforgalmi út célleírányzat - GKM-Útfenntartás és fejlesztés előirányzat, - Területfejlesztés- Turisztikai célleírányzat, - Területfejlesztés- Belterületi kiépítetlen közúthálózat fejlesztése előirányzat, - Területfejlesztés- Kerékpárutak fejlesztése, - EU Integráció- Közlekedési infrastruktúra fejlesztése előirányzat, - Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap - Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok - Önkormányzati források - Vállalkozói tőke
---	--

Sorszám, megnevezés	III.1.3. Ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása
Általános célok	• Ár- és belvízi biztonság növelése • Környezetszennyezések csökkentése • Életkörülmények javítása
Szükségességének indoklása	Az EU Víz Keretirányelvnek megfelelően a vízgazdálkodási kérdéseket komplex módon kell kezelni. A tiszai árvízvédelmi probléma kezelésére komplex program kidolgozására került sor, amely az árvízi biztonság megteremtését is szolgálja. A Vásárhelyi terv a hazai árvízvédelmi fejlesztésekbe illeszkedve, két területre koncentrálni tervezi javítani a Tisza mentén az árvízi biztonságot: egyrészt a nagyvízi meder (a hullámtér) vízzállító képességének javításával, másrészt árvízi tározók építésével a mentett ártéren. A kistérség a programban a Tivadari szűkület területén a nagyvízi meder vízzállító képességének javítása kapcsán érintett. A nagyberuházás mellett, a vagyoni és környezeti biztonság megteremtése érdekében továbbra is szükséges az elsőrendű gátak fenntartása, megerősítése, a hullámtér rendszeres karbantartása és a települések belvízrendezése.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.1.3.1.	VTT árvízvédelmi beruházások (Tivadari szűkület)	2006 2007–2013
III.1.3.2.	Elsőrendű árvízvédelmi védvonal megerősítése, fenntartása	2006 2007–2013
III.1.3.3.	Tisza hullámtérének rendezése, fenntartása	2006 2007–2013
III.1.3.4.	Települési belvízrendezés	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A projekt elősegíti az EU Víz Keretirányelv (2000/60/EK) által előírt célok megvalósítását • VTT törvény által előírt ütemezés • Az OKTVF feladatainak ütemezése
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Kiépített árvízvédelmi védvonal hossza • Fenntartott hullámtéri területek (ha) • Települési belvízelvezető rendszer hossza (km)
Eredmény mutatók	• Árvízszint csökkenése (cm), • Ár és belvízkárok csökkenése (Ft) • Hullámtér víz levezető képessége nő • Aszálykárok csökkenése (mFt) • Degradált talajok aránya csökken (%)
Hatásmutatók	• Környezeti állapot javul • Gazdálkodás biztonságosabbá válik a területen

	• Csökken az árvízveszély és a belterületi belvízveszély • A hullámtér rendezettsége szélesíti a turisztikai célú hasznosítási lehetőségek skáláját.
--	---

Közreműködő szervezetek	• Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, • Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Vásárosnaményi Kistérség Többcélú Társulása
Kedvezményezettek köre	• OKTVF • Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság • Önkormányzatok, önkormányzati társulások • Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek
Célcsoport	• Lakosság • A Tisza árterén élő népesség

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
III.1.3.1.	VTT árvízvédelmi beruházások (Tivadari szűkület)	Tivadar hullámtere
III.1.3.2.	Elsőrendű árvízvédelmi védvonal megerősítése, fenntartása	Tisza mente
III.1.3.3.	Tisza hullámterének rendezése, fenntartása	Tisza hullámtere
III.1.3.4.	Települési belvízrendezés	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2005 MFt	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.1.3.1.	VTT árvízvédelmi beruházások (Tivadari szűkület)	1710	500	–
III.1.3.2.	Elsőrendű árvízvédelmi védvonal megerősítése, fenntartása	–	40	300
III.1.3.3.	Tisza hullámterének rendezése, fenntartása	–	360	2520
III.1.3.4.	Települési belvízrendezés	–	50	1300
Összesen		1710	950	4120

Pályázati lehetőségek (2006)	• Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
-------------------------------------	---

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	• Kohéziós Alap • Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Önkormányzati források • Központi költségvetési forrás • Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
---	--

	célelőirányzatai • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
--	--

IV.3.2. Specifikus cél: III.2. Kedvező logisztikai adottságokon alapuló helyi gazdaságélénkítés

Sorszám, megnevezés	III.2.1. Ipari vállalkozások megtartása, versenyképességük javítása, a logisztikai szerepkör erősítése
Általános célok	• A térség gazdasági diverzifikációja, • Az ipari vállalkozások versenyképességének növelése, • A térség fekvéséből adódó logisztikai potenciáljának kiteljesítése.
Szükségességének indoklása	A térség hagyományosan agrárjellegű, így az ágazat mai gazdasági és foglalkoztatási szerepvégzése jelentős szerepet játszik a térséget jellemző magas munkanélküliségben és inaktivitásban. Mivel a jövőben sem lehet a mezőgazdaság gazdasági és foglalkoztatási szerepének jelentős növekedésére számítani, ezért felértékelődnek azok a gazdasági ágazatok, amelyek megélhetést nyújthatnak az embereknek: így az ipar, vagy a kereskedelem és a szolgáltatások. A kistérség ipara azonban nem túl jelentős, s az is felerészben Vásárosnaményban működik (Tivadaron és Gelénesen nincs ipari vállalkozás). Az iparban is a kisebb cégek jellemzők, és többségben a szolgáltató jellegű kisipari vállalkozások vannak. Jellemző iparágak: faipar, textilipar, üvegipar, vas- és fémipar, építőipar, valamint az élelmiszeripar. A gazdasági fejlesztés egyik iránya ezek alapján a gazdasági diverzifikáció lehet, benne a kézműves ipar és a hagyományos ipar bővítése. Emellett kihasználható a térség fekvéséből adódó logisztikai potenciál is. Ez különösen a szomszédos szatmári kistérségekkel (Mátészalka, Fehérgyarmat) való funkciómegosztással lehet hatékony.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.2.1.1.	Ipari és logisztikai infrastruktúra kiépítése, fejlesztése, logisztikai szolgáltatások támogatása	2006 2007-2013
III.2.1.2.	Ipari vállalkozások technológia-, tevékenység- és termékfejlesztése	2006 2007-2013
III.2.1.3.	Kézmű- és kisipar erősítése	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A fejlesztés korszerűsége, innovativitása, • Vállalkozások versenyképességére gyakorolt hatás, • Foglalkoztatásra gyakorolt hatás, munkahelyteremtés, • Környezetvédelmi szempontok érvényesülése.
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Megújított ipari telephelyek száma (db), • Logisztikai beruházások, bevezetett logisztikai

	szolgáltatások száma (db), • Létrehozott új termékek, szolgáltatások száma (db), • Végrehajtott technológiai fejlesztések száma (db), • Bevezetett logisztikai szolgáltatások száma (db),
Eredmény mutatók	• Ipari vállalkozások száma (db), • Logisztikai szolgáltatásokat igénybevevő vállalkozások száma (db), • Iparban foglalkoztatottak száma (fő).
Hatásmutatók	• A foglalkoztatási helyzet javulása (%), • Az ipari vállalkozások nettó árbevételének növekedése (%), • Az iparban alkalmazásban állók jövedelmének növekedése (%). • Vállalkozási aktivitás növekedése (db/ezer fő).

Közreműködő szervezetek	• Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Magyar Fejlesztési Bank Rt., • Magyar Vállalkozásfejlesztési Kht., • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács.
Kedvezményezettek köre	• Ipari, kézműipari vállalkozások, • Logisztikai szolgáltató vállalkozások, • Települési önkormányzatok.
Célcsoport	• Az iparban, kézműiparban működő vállalkozások, • Az iparban alkalmazásban állók.
Működési, megvalósítási terület	III.2.1.1.: Vásárosnamény III.2.1.2.: Vásárosnamény, illetve az iparral rendelkező települések III.2.1.3.: Minden település.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.2.1.1.	Ipari és logisztikai infrastruktúra kiépítése, fejlesztése, logisztikai szolgáltatások támogatása	80	400
III.2.1.2.	Ipari vállalkozások technológia-, tevékenység- és termékfejlesztése	130	1.300
III.2.1.3.	Kézmű- és kisipar erősítése	25	180
Összesen		235	1.880

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	Európai Uniós források: • Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), releváns támogatási terület: „1. K+F, innováció és vállalkozás”; illetve „Vidéki körzetek és halászatától függő területek gazdasági diverzifikációja”, • Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap
---	---

	(EMVA), releváns támogatási terület: „3. A vidéki gazdaság és a vidéki körzetek diverzifikálása” Hazai (decentralizált) költségvetési források: • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat/regionális, • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás/megyei, Önkormányzati költségvetési források, kistérségi források Vállalkozói tőke
<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	• Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.2.2. – Logisztikai központok és szolgáltatásaik fejlesztése • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.1.1. Technológiai korszerűsítés támogatása • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.1.1. Kis- és középvállalkozások műszaki-technológiai háttérének fejlesztése/1. komponens: műszaki-technológiai fejlesztés; • Nemzeti Fejlesztési Terv – AVOP 3.1. A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése/3.1.4. Kézműipari tevékenység fejlesztése alintézkedés, • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat – (Regionális Fejlesztési Tanácsok), • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás – (Megyei Területfejlesztési Tanácsok).

Sorszám, megnevezés	III.2.2. A helyi gazdaság élénkítése, vállalkozásfejlesztés
Általános célok	• A vállalkozások versenyképességének növelése, • A helyi gazdaság és a térségi belső piac élénkítése, • Foglalkoztatási helyzet javítása.
Szükségességének indoklása	A térségben a vállalkozói aktivitás az országos és a megyei átlagtól is lényegesen alacsonyabb, még a térségközpont Vásárosnaményban sem éri el az országos átlagot. Mivel a vállalkozások fele Vásárosnaményban működik, így a térség egésze, főként a falvak vállalkozáshiányos területnek számítanak. Mindez a helyi gazdaság gyengeségét mutatja. Azaz egyrészt kevés a vállalkozás, másrészt azok is döntően mikro-, kis- és középvállalkozások, sok a kényszervállalkozás. Mindez a (belső) piac gyengeségével, a vállalkozások tőkehiányával, a lakosság alacsony jövedelemszintjével magyarázható. Emellett a térség gazdasági szerkezetében a mezőgazdaság hagyományosan hangsúlyos, így a mezőgazdaság szerkezeti válsága, munkaerőkibocsátása és alacsony jövedelemszintje a térség versenyhelyzetének romlását eredményezi. Ennek javulásához a gazdaság diverzifikációjára, valamint a helyi vállalkozások megerősítésére van elsősorban szükség.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.2.2.1.	Innovációt ösztönző vállalkozásfejlesztési és inkubációs szolgáltatások fejlesztése	2006 2007–2013
III.2.2.2.	Vállalkozások piacra jutásának támogatása, helyi termékpiacok kialakítása	2006 2007–2013
III.2.2.3.	Vállalkozói együttműködések, térségi beszállítói hálózatok kiépítése	2006 2007-2013
III.2.2.5.	Vállalkozások termék- és szolgáltatásfejlesztése (kivéve ipar), beleértve a minőségbiztosítási rendszerek, védjegyek, tanúsítványok bevezetését	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Szolgáltatásokkal elért, illetve együttműködésben résztvevő vállalkozások száma, térségi jelleg, • Vállalkozások versenyképességére gyakorolt hatás, • A fejlesztés innovativitása, korszerűsége, • A helyi piac bővítésére gyakorolt hatás, • Foglalkoztatásra gyakorolt hatás, munkahelyteremtés.
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Létrehozott vállalkozásfejlesztési szolgáltatások száma (db), • Kialakított helyi termékpiacok száma (db), • Kialakított vállalkozói együttműködések száma (db), • Végrehajtott technológiai és termékfejlesztések, új termékek és tevékenységek száma (db),

	• Bevezetett minőségbiztosítási rendszerek, tanúsítványok, védjegyek, szabványok száma (db),
Eredmény mutatók	• Vállalkozások száma (db), • Vállalkozások által foglalkoztatottak száma (fő), • Vállalkozásfejlesztési szervezetek szolgáltatásait igénybevevő vállalkozások száma (db).
Hatásmutatók	• Vállalkozási aktivitás növekedése (db/ezer fő), • Foglalkoztatási helyzet javulása (%), • Vállalkozások nettó árbevételének növekedése (%), • A vállalkozásoknál alkalmazásban állók jövedelmének növekedése (%).

Közreműködő szervezetek	• Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, • Magyar Fejlesztési Bank Rt., • Magyar Vállalkozásfejlesztési Kht., • Regionális Támogatás-közvetítő Kht. • Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács.
Kedvezményezettek köre	• Vállalkozások, kiemelten mikro-, kis és középvállalkozások, beleértve a kézműipari vállalkozásokat, • Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, • Települési önkormányzatok.
Célcsoport	• vállalkozások, kiemelten a mikro-, kis- és középvállalkozások, • Az ilyen vállalkozásoknál alkalmazásban állók.
Működési, megvalósítási terület	III.2.2.1.: Vásárosnamény III.2.2.2.: a térség valamennyi települése III.2.2.3.: a térség valamennyi települése III.2.2.4.: a térség valamennyi települése.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.2.2.1.	Innovációt ösztönző vállalkozásfejlesztési és inkubációs szolgáltatások fejlesztése	60	300
III.2.2.2.	Vállalkozások piacra jutásának támogatása, helyi termékpiacok kialakítása	50	250
III.2.2.3.	Vállalkozói együttműködések, térségi beszállítói hálózatok kiépítése	60	300
III.2.2.5.	Vállalkozások termék- és szolgáltatásfejlesztése (kivéve ipar), beleértve a minőségbiztosítási rendszerek, védjegyek, tanúsítványok bevezetését	120	500
Összesen		290	1.350

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	Európai Unió források: • Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), releváns támogatási terület: „1. K+F, innováció és vállalkozás”; illetve „Vidéki körzetek és halászatától függő területek gazdasági diverzifikációja”, • Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), releváns támogatási terület: „3. A vidéki gazdaság és a vidéki körzetek diverzifikálása” Hazai (decentralizált) költségvetési források: • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat/regionális, • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás/megyei, Önkormányzati költségvetési források, kistérségi források Vállalkozói tőke
Pályázati lehetőségek (2006)	• Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.2.2. Emeltszintű, szakmaspecifikus tanácsadás kis-és középvállalkozások számára, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.1.3. Beszállítói integrátorok számának növelése és megerősítésük, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.3.1. KKV-k közötti együttműködés szervezése, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.3.2. Együttműködő vállalkozások közös célú beruházása, fejlesztése, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.1.1 Technológiai korszerűsítés támogatása, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.1.1. Kis- és középvállalkozások műszaki-technológiai hátterének fejlesztése/1. komponens: műszaki-technológiai fejlesztés; 2. komponens: minőségbiztosítási, környezetirányítási rendszerek kialakításához kapcsolódó tevékenységek, • Nemzeti Fejlesztési Terv – AVOP 3.1. A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése/3.1.1. Agrártevékenységek diverzifikációja, • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat – (Regionális Fejlesztési Tanács), • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás – (Megyei Területfejlesztési Tanács).

Sorszám, megnevezés	III.2.3. Info-kommunikációs fejlesztés
Általános célok	• A periférikus helyzet csökkentése, az e-közigazgatás társadalmi háttérének megalapozása • A térségi fejlesztési folyamatok demokratizálása és hatékonyságának növelése, • Magas színvonalú távközlési és informatikai szolgáltatások, illetve alkalmazások elérése, • Esélyegyenlőség erősítése, minőségi életfeltételek biztosítása, • Az információs társadalom kiépítésének erősítése, az informatika társadalmasítása.
Szükségességének indoklása	Az információs társadalom megvalósítása felé haladó országok igen nagy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a mindennapi élet számos területén megjelenő információs-kommunikációs berendezéseket, szolgáltatásokat és alkalmazásokat megismertessék és eljuttassák a társadalom legszélesebb rétegeihez. Az információs programok lehetőséget teremtenek az embereknek az új ismeretek elsajátítására, az információk megszerzésére és feldolgozására, valamint az informatikai alkalmazások használatára. A térségben a közel 100 információérzékeny vállalkozás közel kétharmada a kistérségi központban található. A kistérségi települések közel tizedében nem volt ilyen. A kistérségben mikrokörzet központjaiban (pl. Tarpa, Beregdaróc, Beregsurány) viszonylag jelentős számú ilyen profilú vállalkozást észleltünk. Az informatikai tevékenységgel kapcsolatos innovációk térbeli terjedését a domain név bejegyzések mutatják a legjobban. A kistérségben 2004-ben 48 ilyen bejegyzést találhattunk. Ezek többsége a központra koncentrálódik, de előbb említett kistérségi településeken is feljegyezhetjük ezt az innovációt. A kistérség települései közül az utóbbi időben háromban működött teleházas közösségi hozzáférési pont, amely a digitális szakadék feletti hidak létesítésére alig nevezhető elegendőnek. Az információs társadalom kiépítésének sikeressége (különösen egy az információs társadalomra várakozó területen) ugyanakkor nem csak a hálózat és a berendezés ellátottságtól függ, hanem a helyi felvilágosító és képzési programok elindulásától, továbbá települési integrált programok, valamint informatikai alkalmazások (pl. elektronikus ügyintézés, távmunka, távdiagnosztika) bevezetésétől is.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.2.3.1.	Kábel TV hálózatok és egyéb szélessávú informatikai	2006

	hálózatok kiépítése	2007-2013
III.2.3.2.	Teleházak és közösségi Internet hozzáférési helyek létrehozása, illetve eszközállomány bővítés, korszerűsítés	2006 2007-2013
III.2.3.3.	Honlapok létrehozásának támogatása	2006 2007-2013
III.2.3.4.	A közösségi IT hozzáférési helyek működési feltételeinek biztosítása,	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A pályázat szakmai és pénzügyi megalapozottsága, a fejlesztés költség-hatékony megvalósítása, megtérülési idő, • A projekt hosszú távú fenntarthatósága, • Az informatikai ellátottsági viszonyok jelentős javítása • A digitális szakadék szűkítése az informatikai szolgáltatások, alkalmazások fejlesztésével
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Az újonnan létrehozott kábeltéves és egyéb informatikai hálózat hossza (m), • Az új informatikai hálózatba kötött közintézmények és lakások száma (db), • Az informatikai beruházások összege (MFt), • A rendszerbe állított új számítógépek száma (db).
Eredmény mutatók	• E-mail címmel rendelkező helyi lakosok száma (fő), • Internet kapcsolattal rendelkező előfizetők száma (fő), • Működő informatikai projektek száma (db), • A térségben található közösségi hozzáférési pontok száma (db), • Az IKT szektorhoz tartozó munkahelyek száma (db). • A kistérségben bejegyzett domain nevek száma (db)
Hatásmutatók	• Csökken a digitális szakadék • A kistérség népességmegtartó képessége erősödik, • A foglalkoztatási szint bővül. • A rendszeresen internetezők arányának növekedése • Az e-ügyintézés és a távoktatás terjedése • Az informatikai és számítástechnikai munkahelyek számának bővülése és a szektor bevételeinek növekedése.

Közreműködő szervezetek	• Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium • Informatikai és Hírközlési Minisztérium • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács,
--------------------------------	---

	• Vásárosnamény és Térsége Együtműködési Társulás
Kedvezményezettek köre	• Civil szervezetek, alapítványok (települési, kistérségi vagy megyei területi hatókörrel) • Települési önkormányzatok oktatási-nevelési intézményei • Munkaügyi kirendeltség, • Kereskedelmi és Iparkamara • Munkaadói és munkavállalói szervezetek, • Teleházak, • Kutatóintézetek • Informatikai cégek • Megyei média
Célcsoport	• A kistérség lakossága

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
III.2.3.1.	Kábel TV hálózatok és egyéb szélessávú informatikai hálózatok kiépítése	A kistérség minden települése
III.2.3.2.	Teleházak és közösségi Internet hozzáférési helyek létrehozása, illetve eszközállomány bővítés, korszerűsítés	A kistérség minden települése
III.2.3.3.	Honlapok létrehozásának támogatása	A kistérség minden települése
III.2.3.4.	A közösségi IT hozzáférési helyek működési feltételeinek biztosítása,	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.2.3.1.	Kábel TV hálózatok és egyéb szélessávú informatikai hálózatok kiépítése	150	450
III.2.3.2.	Teleházak és közösségi Internet hozzáférési helyek létrehozása, illetve eszközállomány bővítés, korszerűsítés	100	500
III.2.3.3.	Honlapok létrehozásának támogatása	25	90
III.2.3.4.	A közösségi IT hozzáférési helyek működési feltételeinek biztosítása,	70	350
Összesen		345	1.390

Pályázati lehetőségek (2006)	• Szélessávú hálózatok önkormányzatok általi kiépítésének támogatása Magyarország üzletileg kevésbé vonzó településein – NFT pályázat • Szélessávú internet-infrastruktúra kiépítésének és a szolgáltatás beindítás támogatása Magyarország üzletileg kevésbé vonzó településein – NFT pályázat • Tartalomipari és közcélú tartalomszolgáltatás fejlesztése – NFT pályázat • eTEN program - Az e-TEN program szorosan illeszkedik az e-Europe Akcióterv mottójához:
-------------------------------------	--

	„Információs társadalmat mindenkinek”. • Beruházás a 21. századi iskolába program Oktatási Minisztérium • Nemzeti Civil Alap pályázatai • Nemzeti Kulturális Alap pályázatai • Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium távmunka pályázatai
Források (2007–2013)	megnevezése • Európai Szociális Alap • Európai Regionális Fejlesztési Alap • Minisztériumi (ICSSZM, OM, IHM) céltámogatások • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke

V. Mellékletek

V.1. Interjúalanyok listája

Sorszám	Név	Beosztás
1.	Jüttner Csaba	Vásárosnaményi polgármester, országgyűlési képviselő
2.	Lakatos József	Tiszaadony polgármestere, belvíztársulás elnöke
3.	Király Edit	Lónya polgármestere
4.	Varga Péter	Aranyosapáti polgármestere
5.	Dr. Révész Ferencné	Beregdaróc polgármestere
6.	Szigeti Miklós	Kistérség manager
7.	Balogh Béla, Horváth Béla	FVM Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal Falugazdász Körzetközpont
8.	Csongrádi Zoltán, Magyar Miklós	FVM Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal és Falugazdász Területközpont /Nyíregyháza/
9.	Demeter Pál	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Mezőgazdasági Termelők Érdekvédelmi Szövetsége /Nyíregyháza/
10.	Tóth Attila	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei állami Közútkezelő Kht.
11.	Dr. Vincze István	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyeháza Térségfejlesztési és Nemzetközi kapcsolatok Osztály osztályvezetője
12.	Szabó József és Hanusi Tamás	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyeháza Térségfejlesztési és Nemzetközi kapcsolatok Osztálya Közlekedés
13.	Balogh Gábor	KEROSZ (Kerékpárral Közlekedők Országos Szövetsége)
14.	Kis Gyula	Magyar Természetbarát Szövetség Vízitúra Szakosztály (Nyíregyháza)
15.	Gyula Sándor	Utazási Iroda (Nyíregyháza)
16.	Horváth Róbert Dr. Ebesfalvi Sarolta	Szabolcs-Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet
17.	Szentesi Péter	Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi felügyelőség
18.	Zlota József	Falusi Turizmus Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szervezete
19.	Tatár Anikó	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Tourinform Irodája

V.2. Táblázatos mellékletek

1. A Tisza jellemző vízrajzi és hidrológiai adatai
2. Hévízkutak
3. Ivóvízminőség jellemzői
4. Települési infrastruktúra
5. Lakások állapota
6. Népesség-változás (1870-2001)
7. Vállalkozási szerkezet
8. Kiskereskedelmi adatok
9. Főbb termesztett szántóföldi növények termésátlagai (2004)
10. Jellemző művelési ágak
11. Állatállomány-összetétel
12. A kistérség településeinek rendezvényei
13. Vonzerőleltár
14. Szállásférőhelyek száma
15. Vendégforgalom

1. számú melléklet

A Tisza jellemző vízrajzi és hidrológiai adatai

Vízfolyás	Szelvény	Távolság torkolattól fkm	Vízgyűjtő terület km ²	Jellemző vízhozam m ³ /s			Fajlagos lefolyás, l/s km ²		
				Közép	Max.	Min.	Közép	Max.	Min.
Tisza	Tiszabecs	744,2	9.707	208	3160	14,0	22,4	326	1,44
Tisza	Tivadar	705,7	12.540	230	3590*	26,5	18,3	286	2,11
Tisza	V. namény	684,5	29.057	355	3620	29,7	12,1	124	1,02

- a 2001-ben mért maximum 4040 m³/s vízhozam volt.
- Forrás: FETIKÖVIZIG

2. számú melléklet

Hévízkutak

Település	Kút neve	Kataszteri szám	Hasznosítás	Építés éve	Talpmélység (m)	Kifolyóvíz hőmérséklet (oC)	Hévíztermelés / Év (Mm3)
Gemzse	Dózsa MgTsz. 1	14-22	mezőgazdasági	1975	1078	52	80 / 1989
Vásárosnamény	Strand	14-23	fürdő	1978	945	57	23 / 1989

Forrás: Vízkészlet Gazdálkodási Atlasz

3. számú melléklet

Ivóvízminőség jellemzői

Település	Vízszennyezők előfordulása					Ivóvízminőség javítási feladat
	Arzén (10-30µg/l)	Ammónium (>0,5 mg/l)	Vas (>0,2 mg/l)	Mangán (>0,05 mg/l)	Nitrit (>0,5mg/l)	
Gemzse				X	X	2006. dec.25-ig
Gulács		X	X	X	X	2006. dec.25-ig
Hete- fejércse		X	X	X		2009. dec.25-ig
Olcsva		X		X		2009. dec.25-ig
Tiszaadony	X			X		2009. dec.25-ig
Tiszaszalka		X	X	X		2009. dec.25-ig
Tivadar	X	X	X	X		2009. dec.25-ig
Vásáros- namény		X	X	X		2009. dec.25-ig

Forrás: 201/2001. (X.25.) kormányrendelet

Települési infrastruktúra

TELEPÜLÉS	Lakásállomány /az éves lakásép. és megszűnési stat. alapján, 80-tól a 84.évi mikrocenzus, 90-től népsz. alapján becscsült adat/ 2003(település)	Üzemelő közkifolyók száma 2003(település)	Közüemi ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások száma 2003(település)	Közüemi ivóvíz hálózatba bekapcsolt lakások aránya %	Közüemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza 2003(település)	Közüemati hálózatba bekapcsolt lakások száma 2003(település)	Közüemati hálózatba bekapcsolt lakások aránya %	Háztartásokból közüemati elvezetett szennyvíz mennyisége 2003(település)	Közüemati szennyvíztisztító berendezések (tervezett) kapacitása 2003(település)	Külső szolgáltatótól közvetlenül a telepre szállított folyékony hulladék 2003(település)	Háztartási villamos energia fogyasztók száma 2003(település)	Háztartási gázfogyasztók száma 2003(település)	Gázal fűtött lakások száma 2003(település)	Gázal fűtött lakások aránya %	Rendszeresen tisztított közterület 2003(település)	Rendszeresen szemetgyűjtésbe bevont lakások száma 2003(település)	Rendszeresen szemetgyűjtésbe bevont lakások aránya %
Aranyosapáti	700	36	520	74%	0	0	0%	0	0	0	747	377	377	54%	0	690	99%
Barabás	380	40	314	83%	0	0	0%	0	0	0	391	254	254	67%	0	371	98%
Beregdaróc	362	17	296	82%	0	0	0%	0	0	0	354	236	236	65%	0	294	81%
Beregsurány	233	8	221	95%	0	0	0%	0	0	0	237	170	170	73%	0	196	84%
Csaroda	258	9	255	99%	0	0	0%	0	0	0	260	219	219	85%	0	245	95%
Gelénés	240	9	200	83%	0	0	0%	0	0	0	239	146	146	61%	0	221	92%
Gemzse	295	25	195	66%	5	98	33%	5	0	0	309	135	135	46%	0	0	0%
Gulács	333	31	333	100%	0	0	0%	0	0	0	357	284	284	85%	0	327	98%
Gyüre	428	34	361	84%	6	183	43%	3	0	0	451	291	291	68%	0	385	90%
Hetefejércse	159	7	111	70%	0	0	0%	0	0	0	140	88	88	55%	0	150	94%
Ilk	400	34	332	83%	5	226	57%	15	0	0	404	207	207	52%	0	0	0%
Jánd	272	5	272	100%	0	0	0%	0	0	0	311	221	221	81%	0	272	100%
Kisvarsány	370	30	332	90%	5	103	28%	7	0	0	391	272	272	74%	0	348	94%
Lónya	423	7	305	72%	0	0	0%	0	0	0	410	195	195	46%	0	402	95%
Márokpapi	219	4	197	90%	0	0	0%	0	0	0	225	159	159	73%	0	179	82%
Mátyus	143	2	122	85%	0	0	0%	0	0	0	145	63	63	44%	0	122	85%
Nagyvarsány	530	34	470	89%	8	166	31%	11	0	0	568	436	436	82%	0	510	96%
Olcsva	256	22	219	86%	3	74	29%	5	0	0	278	172	172	67%	0	240	94%
Tákos	162	4	157	97%	0	0	0%	0	0	0	144	133	133	82%	0	156	96%

Tarpa	892	12	892	100%	11	449	50%	26	0	0	1061	605	605	68%	0	892	100%
Tiszaadony	260	9	219	84%	0	0	0%	0	0	0	269	160	160	62%	0	245	94%
Tiszakerecseny	401	27	365	91%	0	0	0%	0	0	0	406	232	232	58%	0	300	75%
Tiszaszalka	368	3	356	97%	0	0	0%	0	0	0	381	285	285	77%	0	205	56%
Tiszavid	190	16	153	81%	0	0	0%	0	0	0	194	92	92	48%	0	190	100%
Tivadar	89	14	89	100%	0	0	0%	0	0	0	222	73	73	82%	0	89	100%
Vámosatya	254	16	213	84%	0	0	0%	0	0	0	252	176	176	69%	0	210	83%
Vásárosnamény	3192	44	3192	100%	42	2334	73%	185	0	13800	3916	2836	2836	89%	27	2755	86%

Forrás: KSH 2003

Lakások állapota

település	Lakások száma	Hálózati vízvezetékkel ellátott lakások száma	Hálózati vízvezetékkel ellátott lakások aránya (%)	Meleg folyóvízzel ellátott lakások száma	Meleg folyóvízzel ellátott lakások aránya (%)	Vízöblítéses WC-vel ellátott lakások száma	Vízöblítéses WC-vel ellátott lakások aránya (%)	Közcatornával ellátott lakások száma	Közcatornával ellátott lakások aránya (%)	Hálózati gázzal ellátott lakások száma	Hálózati gázzal ellátott lakások aránya (%)	Központi fűtéses lakások száma
Aranyosapáti	697	469	67	456	65	437	63	0	0	352	51	138
Barabás	379	224	59	212	56	208	55	0	0	238	63	67
Beregdaróc	362	253	70	231	64	209	58	0	0	229	63	38
Beregsurány	226	161	71	151	67	150	66	0	0	142	63	37
Csaroda	274	194	71	170	62	157	57	0	0	182	66	61
Gelénese	241	131	54	120	50	120	50	0	0	128	53	17
Gemze	286	145	51	166	58	150	52	117	41	121	42	90
Gulács	413	240	58	237	57	217	53	0	0	219	53	43
Gyüre	427	302	71	310	73	300	70	0	0	261	61	125
Hetefejércse	176	74	42	72	41	58	33	0	0	77	44	5
Jánd	349	225	64	203	58	185	53	0	0	166	48	51
Kisvarsány	370	282	76	289	78	284	77	156	42	257	69	143
Lónya	417	194	47	190	46	176	42	0	0	172	41	44
Márokpapi	222	136	61	127	57	118	53	0	0	134	60	28
Mátyus	143	77	54	72	50	64	45	0	0	50	35	1
Nagyvarsány	526	409	78	430	82	419	80	293	56	391	74	168
Olcsva	256	188	73	172	67	179	70	100	39	150	59	73
Tákos	198	114	58	111	56	104	53	0	0	98	49	27
Tarpa	966	675	70	599	62	535	55	439	45	486	50	195
Tiszaadony	261	169	65	145	56	136	52	0	0	128	49	44
Tiszaekerecsény	399	241	60	216	54	203	51	0	0	220	55	39
Tiszaszalka	367	310	84	299	81	296	81	0	0	272	74	97
Tiszavid	187	108	58	101	54	95	51	0	0	87	47	20
Tivadar	93	56	60	54	58	52	56	0	0	56	60	16
Vámosatya	268	138	51	126	47	124	46	0	0	116	43	42
Vásárosnamény	3147	2863	91	2831	90	2754	88	2226	71	2534	81	889
	11650	8378	72	8090	69	7730	66	3331	29	7266	62	2498

Népesség változás (1870-2001)

Település	Megjegyzés	Jelenlévő polgári népesség száma 1870	Jelenlévő polgári népesség száma 1890	Jelenlévő népesség száma 1910	Jelenlévő népesség száma 1930	Jelenlévő népesség száma 1941	Jelenlévő népesség száma 1949	Jelenlévő népesség száma 1960	Jelenlévő népesség száma 1970	Lakónépesség Száma 1970	Lakónépesség száma 1980	Lakónépesség száma 1990	Lakónépesség száma 2001
Aranyosapáti		1460	1516	1737	2142	2360	2353	2377	2365	2177	2120	1926	2078
Barabás		1114	1164	1503	1551	1566	1604	1707	1426	1304	1157	911	828
Bregdaróc		946	886	1081	1218	1334	1348	1401	1339	1187	1016	851	845
Beregsurány		622	727	885	888	924	913	919	828	730	589	544	563
Csaroda		828	879	1045	1102	1013	1003	1002	903	804	739	679	655
Gelénés		685	766	818	805	878	840	851	862	805	792	609	608
Gemzse		712	724	806	754	856	891	901	887	810	889	759	856
Gulács		1047	1203	1373	1464	1542	1429	1600	1487	1401	1237	1069	951
Gyüre	1991-től												1297
Hetefejércse		749	718	813	746	723	650	646	621	566	466	351	318
Jánd		793	860	1003	1172	1227	1047	1097	1155	1089	1036	1023	1065
Kisvarsány		973	855	1034	1102	1219	1201	1154	1099	1039	1065	1011	981
Lónya		1546	1912	2118	2019	2161	2020	1901	1621	1512	1276	987	839
Márokpapi		1015	979	1082	997	1020	929	904	782	726	620	509	455
Mátyus		304	474	590	550	636	629	618	567	519	465	392	355
Nagyvarsány	1991-től												1543
Olcsva		791	768	1008	1011	908	919	907	864	793	814	727	709
Tákos		472	642	866	715	727	658	684	618	582	573	459	445
Tarpa		2870	3040	3590	4001	4202	4091	3966	3436	3285	3012	2459	2371
Tiszaadony		569	854	1045	920	939	925	951	889	837	772	717	738
Tiszakerecseny		924	1241	1408	1526	1703	1630	1641	1533	1366	1179	1017	959
Tiszaszalka		1346	1769	1802	1738	1788	1637	1744	1749	1625	1625	1478	1410
Tiszavid	1990-től												482
Tivadar		279	284	321	364	383	372	379	365	339	278	228	233
Vámosatya		769	955	1114	1107	1163	1123	1164	993	956	850	716	613
Vásárosnamény		3577	4316	5398	6797	7197	6892	7248	8056	7735	8654	9098	9075
		24391	27532	32440	34689	36469	35104	35762	34445	32187	31224	28520	31272

7. számú melléklet

Vállalkozási szerkezet

település	Működő vállalkozások száma (átalakulásra kötelezett és megszűnő gazdálkodási formákkal együtt, év végén)	Működő jogi személyiségű vállalkozások száma (átalakulásra kötelezett gazdálkodási formákkal együtt, év végén)	Működő jogi személyiség nélküli vállalkozások száma (megszűnő gazd. Formákkal együtt, év végén)	Működő egyéni vállalkozások száma (év végén)	Működő társas vállalkozások száma összesen (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. formákkal együtt, év végén)	Működő gazdasági szervezetek száma összesen	0 és ismeretlen számú főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. formákkal együtt, év végén)	1-9 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. formákkal együtt, év végén)	10-19 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	20-49 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	50-249 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	250- és több főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	Működő vállalkozások száma a mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban (A+B gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a bányászat, feldolgozóipar, villamos energia, gáz-, gőz-, vízellátás nemzetgazdasági ágakban (C+D+E gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a kereskedelem, javítás nemzetgazdasági ágban (G gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban (H gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a szállítás, raktározás, posta, távközlés nemzetgazdasági ágban (I gazd.ág)	Működő vállalkozások száma az ingatlanügylek, gazdasági szolgáltatás nemzetgazdasági ágban (K gazd.ág)
Aranyosapáti	61	7	54	52	9	75	52	6	0	1	2	0	13	6	4	14	2	2
Barabás	37	5	32	25	12	46	27	10	0	0	0	0	12	3	3	7	4	1
Beregdaróc	44	9	35	29	15	54	27	15	1	0	1	0	15	2	4	8	2	4
Beregsurány	25	3	22	22	3	34	17	8	0	0	0	0	5	2	2	3	8	2
Csaroda	24	4	20	17	7	30	18	6	0	0	0	0	6	1	2	3	2	2
Gelénese	18	0	18	18	0	25	17	1	0	0	0	0	7	0	1	7	1	1
Gemzse	27	2	25	22	5	31	17	9	1	0	0	0	8	1	1	7	4	2
Gulács	18	0	18	16	2	26	14	4	0	0	0	0	5	2	1	6	1	1
Gyüre	54	8	46	39	15	59	33	19	2	0	0	0	8	1	7	16	4	4
Hetefejércse	16	2	14	14	2	18	15	1	0	0	0	0	7	0	1	2	2	1
Jánd	51	4	47	41	10	58	33	15	2	1	0	0	8	1	11	12	5	4
Kisvarsány	50	6	44	36	14	57	35	13	2	0	0	0	11	6	5	11	3	4
Lónya	20	0	20	17	3	27	16	4	0	0	0	0	5	1	1	7	3	0
Márokpapi	9	0	9	8	1	17	8	1	0	0	0	0	2	0	1	3	0	1
Mátyus	5	1	4	4	1	8	5	0	0	0	0	0	2	1	0	2	0	0
Nagyvarsány	65	11	54	46	19	75	45	17	2	1	0	0	20	4	3	17	6	1
Olcsva	32	7	25	23	9	44	23	8	1	0	0	0	10	3	6	2	2	2
Tákos	21	2	19	17	4	26	14	7	0	0	0	0	5	2	2	6	1	3
Tarpa	93	10	83	72	21	105	63	29	1	0	0	0	24	5	8	21	11	2
Tiszaadony	23	4	19	18	5	28	16	4	2	1	0	0	6	3	1	7	2	2
Tiszakerecsény	48	7	41	31	17	54	28	19	1	0	0	0	7	6	11	10	2	3
Tiszaszalca	33	4	29	23	10	46	23	9	1	0	0	0	4	4	1	9	3	1

Tiszavid	19	2	17	14	5	24	14	5	0	0	0	0	4	2	6	3	1	0
Tivadar	14	2	12	10	4	19	12	2	0	0	0	0	4	0	0	3	5	0
Vámosatya	20	2	18	18	2	26	15	5	0	0	0	0	4	0	5	4	3	1
Vásárosnamény	708	83	625	517	191	786	449	228	17	7	5	2	47	60	79	205	63	25
	1535	185	1350	1149	386	1798	1036	445	33	11	8	2	249	116	166	395	140	69

Kiskereskedelmi adatok

8.számú melléklet

Település	Kiskereskedelmi üzletek száma (gyógyszertárak nélkül)	Egyéni vállalkozás által üzemeltetett kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül)	Gépjármű-üzemanyag Kiskereskedelmi hálózati egységek száma	Használtcikk-szaküzletek száma	Gépjármű-szaküzletek száma	Gépjárműalkatrész szaküzletek száma	Motorkerékpár- és alkatrész szaküzletek száma	Élelmiszer jellegű üzletek és áruházak száma	Iparcikk jellegű üzletek és áruházak száma	Zöldség-, gyümölcs- szaküzletek száma	Hús-, húskészítmény-szaküzletek száma	Hal- és halkészítmény-szaküzletek száma	Kenyér-, pékáru és cukrászati termék -szaküzletek száma	Alkoholtartalmú és egyéb italok szaküzleteinek száma	Dohányáru-szaküzletek száma	Egyéb nem kiemelt élelmiszert forgalmazó szaküzletek száma	Illatszer szaküzletek száma	Textil- szaküzletek száma	Ruházati szaküzletek száma	Cipő-, bőráru- szaküzlet száma	Bútor-, háztartási cikk Szaküzletek száma	Elektromos háztartáscikk szaküzletek száma	Vasáru-, festék-, üveg Szaküzletek száma	Könyv-, újság-, papíráru-szak üzletek száma
Aranyosapáti	16	13	0	0	0	0	0	9	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Barabás	12	4	0	2	0	1	0	4	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Beregdaróc	7	3	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beregsurány	18	9	0	0	0	1	0	9	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Csaroda	10	6	0	2	0	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Gelénese	9	6	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gemzse	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gulács	10	8	0	1	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Gyüre	13	10	0	3	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hetefejércse	5	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jánd	10	9	0	0	0	0	0	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kisvarsány	17	9	0	2	0	1	0	5	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Lónya	9	6	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Márokpapi	7	4	0	1	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mátyus	3	3	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nagyvarsány	11	6	0	1	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olcsva	3	3	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tákos	4	3	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Tarpa	33	25	1	0	0	0	0	13	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	2	0	1	0	1	1
Tiszaadony	6	4	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tiszkerecseny	15	9	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Tiszaszalka	11	7	0	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Tiszavid	3	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Tivadar	6	5	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Vámosatya	7	3	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vásárosnamény	257	135	2	15	2	10	1	52	6	2	3	1	3	1	3	0	7	6	39	2	12	8	22	5
	504	294	3	27	2	14	1	161	10	5	5	1	4	1	10	1	8	7	44	2	13	8	27	13

**Főbb termesztett szántóföldi növények
termésátlagai (2004)**

Növényfajta	Vásárosnaményi kistérség
	Me.: t/ha
Őszi búza	3,9
Rozs	3,1
Triticale	3,5
Őszi árpa	3,0
Zab	2,5
Kukorica	4,6
Napraforgó	1,8
Repce	1,6

Forrás: FM hivatal

Jellemző művelési ágak

Megnevezés	A kistérségben		A megyében	
	Terület (ha)	Megoszlás (%)	Terület (ha)	Megoszlás (%)
Szántó	28272	50	310829	52,3
Gyümölcsös	2207	3,8	24379	4,1
Kert, szőlő	322	0,5	4917	0,8
Rét, legelő	12772	22,5	73176	12,3
Erdő	9422,8	16,6	80297	13,6
Egyéb	4011	6,6	100458	16,9
Összesen	56757	100,0	594056	100,0

Forrás: Vásárosnamény agrárstruktúra és vidékfejlesztési programja (2004)

Állatállomány-összetétel

Település	Gazdaságok száma	Ebből egyéni gazdaság	Szarvas-marha-állomány	Sertés-állomány	Tyúkféle-állomány	Juh-állomány	Állattartó gazdaságok száma
<i>Aranyosapáti</i>	386	385	38	438	8234	737	299
Barabás	340	339	9	278	3549	824	230
Beregdaróc	175	174	100	358	3066	76	157
Beregsurány	196	195	5	272	3396	-	150
Csaroda	222	222	99	372	2746	222	176
Gelénes	187	187	39	241	3291	387	144
Gemze	225	224	5	228	2389	1069	133
Gulács	366	366	129	555	6468	1261	279
Gyüre	376	376	6	347	4823	738	257
Hetefejércse	118	118	81	384	2159	875	118
Ilk	199	199	1	301	3584	316	161
Jánd	162	160	400	311	3368	85	145
Kisvarsány	299	299	27	344	2742	-	223
Lónya	312	312	176	502	5178	31	240
Márokpapi	178	178	49	273	3914	189	134
Mátyus	96	96	28	182	2399	2	91
Nagyvarsány	571	570	34	627	5750	3850	367
Olcsva	141	140	11	251	2302	-	118
Tarpa	136	135	36	254	1780	1078	111
Tákos	446	443	260	718	7749	99	376
Tiszaadony	224	223	57	371	2803	176	195
Tiszakerecseny	335	335	172	596	6172	18	226
Tiszaszalka	265	264	35	269	2664	98	175
Tiszavid	111	109	110	147	738	-	69
Tivadar	47	47	65	102	945	2	42
Vámosatya	169	169	132	335	2431	1631	146
Vásárosnamény	1128	1118	426	13875	13433	12466	720
<i>Kistérség összesen</i>	<i>7410</i>	<i>7383</i>	<i>2530</i>	<i>22931</i>	<i>108073</i>	<i>26230</i>	<i>5482</i>

Forrás: Vásárosnamény agrárstruktúra és vidékfejlesztési programja (2004)

A KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK RENDEZVÉNYEI

Település	Kulturális hagyományok, rendezvények, összejövetelek
Bregdaróc	Kenderes Napok
Beregsurány	Falunap
Csaroda	Kulturális fesztivál, Nemzetközi népművészeti kiállítás és vásár
Tarpa	Népzenei Fesztivál, Kuruc Ételek Napja
Vásárosnamény	Beregi Ünnepi Hét, Nemzetközi Fafaragó Tábor, Beregi Fesztivál, Tisza Party

Vonzeróleltár

Vonzerők	Szabadvízi strand	Strandfürdő, uszoda	Műemlék, kastély, kúria	Népi építészeti emlék, skanzen, népművészeti termék	Múzeum, tájház, kiállítás, régészeti emlék	Védett természeti érték, arborétum	Rendezvény	Mozi, színház, műv. ház	Horgászati lehetőség	Lovaglási lehetőség	Vadászati lehetőség	Szálloda, panzió	Falusi vendéglátás, turistaház	Kemping	Étterem, cukrászda
Aranyosapáti	+		+		+										+
Barabás						+									+
Beregdaróc			+	+		+	+	+	+			+			+
Beregsurány			+					+							+
Csaroda			+	+		+	+	+					+		+
Gelénese						+							+		+
Gemzse			+												+
Gulács															+
Gyüre										+			+		+
Hetefejércse				+	+										
Jánd	+					+		+	+				+		+
Kisvarsány															+
Lónya			+			+		+			+	+			+
Márokpapi															+
Mátyus											+				
Nagyvarsány			+			+					+		+		+
Olcsva															
Tákos			+	+				+					+		
Tarpa			+	+		+	+	+	+	+		+	+		+
Tiszaadony															+
Tiszaekerecsény	+								+						+
Tiszaszalka															+
Tiszavid									+						+
Tivadar	+							+					+	+	+
Vámosatya			+			+									+
Vásárosnamény		+	+		+	+	+			+		+	+	+	+

14. számú melléklet

Szállásférőhelyek száma

Szállás- férőhelyek	Panziók szállásférőhely einek száma		Turistaszálláso k szállásférőhely einek száma		Kempingek szállásférőhely einek száma		Nyaralóházak szállásférőhely einek száma		Fizetővendéglá tás szállásférőhely einek száma		Szállodák szállásférőhely einek száma		kereskedelmi szálláshely szállásférőhely einek száma		Falusi szállásadás szállásférőhely einek száma		fizetővendéglát ás szállásférőhely einek száma		Összes magán szállás férőhelyeinek száma		Összes szállásférőhely száma		Vendéglátóhel yek száma		Ebből éttermek és cukrászdák száma	
	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003
Aranyosapáti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	4	3
Barabás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	3	5	3	
Beregdaróc	40	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40	41	0	0	0	0	0	40	41	4	4	4	4	
Beregsurány	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	11	0	7	6	7	6	
Csaroda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	10	0	5	5	5	3	
Gelénese	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	1	
Gemzse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	3	1	
Gulács	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	2	2	
Gyüre	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	0	0	0	17	0	4	6	4	6	
Hetefejércse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	
Jánd	0	0	0	0	0	0	0	17	0	0	0	0	0	17	18	48	0	0	18	48	18	65	5	4	5	2
Kisvarsány	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	1	
Lónya	20	21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	21	0	0	0	0	0	20	21	6	7	6	3	
Márokpapi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	
Mátyus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	
Nagyvarsány	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	7	0	7	2	2	2	
Olcsva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3	0	
Tákos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4	0	4	2	2	2	0
Tarpa	17	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	38	0	28	0	0	0	28	17	66	7	8	7	5
Tiszaadony	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	6	0	0	5	6	5	6	4	4	4	2
Tiszaakercsény	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3	1	
Tiszaszalka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	2	
Tiszavid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	13	0	0	13	13	13	13	3	3	3	1
Tivadar	0	9	0	0	420	120	108	9	0	48	0	0	528	186	81	101	0	0	81	101	609	287	12	19	12	15
Vámosatya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	2	
Vásárosnamény	0	84	15	37	700	450	57	54	0	126	101	101	873	852	0	0	35	213	35	213	908	1065	86	101	86	85
Kistérség összesen	77	193	15	37	1120	570	165	80	0	174	101	101	1478	1155	117	245	35	213	152	458	1630	1613	181	203	181	151

Vendégforgalom

Vendég- forgalom	Vendégek száma összesen a kereskedelmi szálláshelyeken /Szervezett fizetővendéglátás nélkül/		Külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken /Szervezett fizetővendéglátás nélkül/		Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken /Szervezett fizetővendéglátás nélkül/		Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken/Szervezett fizetővendéglátás nélkül/		Vendégek száma a magán szállásadásban (fizető-falusi)		Külföldi vendégek száma a magán szállásadásban		Vendégéjszakák száma a magán szállásadásban		Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a magán szállásadásban		Vendégek száma összesen		Vendégéjszakák száma összesen		1 vendégre jutó vendégéjszakák száma	
	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998	2003	1998,0	2003
Aranyosapáti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Barabás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Beregdaróc	8	339	0	0	32	1658	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	339	32	1658	4,0	4,9
Beregsurány	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	0	0	0	510	0	0	0	17	0	510	0,0	30,0
Csaroda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38	0	13	0	89	0	35	0	38	0	89	0,0	2,3
Gelénese	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Gemze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Gulács	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Gyüre	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0	0	0	193	0	0	0	13	0	193	0,0	14,8
Hetefejércse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Jánd	0	67	0	0	0	330	0	0	51	140	0	5	124	788	0	28	51	207	124	1118	2,4	5,4
Kisvarsány	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Lónya	119	138	35	0	289	185	71	21	0	0	0	0	0	0	0	0	119	138	289	185	2,4	1,3
Márokpapi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Mátyus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Nagyvarsány	0	0	0	0	0	0	0	0	0	84	0	0	0	393	0	0	0	84	0	393	0,0	4,7
Olcsva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Tákos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	0	0	0	63	0	0	0	16	0	63	0,0	3,9
Tarpa	199	362	64	0	508	735	152	1	0	145	0	14	0	736	0	44	199	507	508	1471	2,6	2,9
Tiszaadony	0	0	0	0	0	0	0	0	4	7	0	0	20	77	0	0	4	7	20	77	5,0	11,0
Tizakerecsény	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Tiszaszalka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Tiszavid	0	0	0	0	0	0	0	0	46	50	0	0	403	323	0	0	46	50	403	323	8,8	6,5
Tivadar	2113	2589	113	27	3220	4851	355	83	605	258	0	0	605	693	0	0	2718	2847	3825	5544	1,4	1,9
Vámosatya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Vásárosnamény	4845	10118	411	548	8321	21146	1382	1360	83	525	0	25	449	2341	0	371	4928	10643	8770	23487	1,8	2,2
Kistérség összesen	7284	13613	623	575	12370	28905	1960	1465	789	1293	0	57	1601	6206	0	478	8073	14906	13971	35111	1,7	2,4

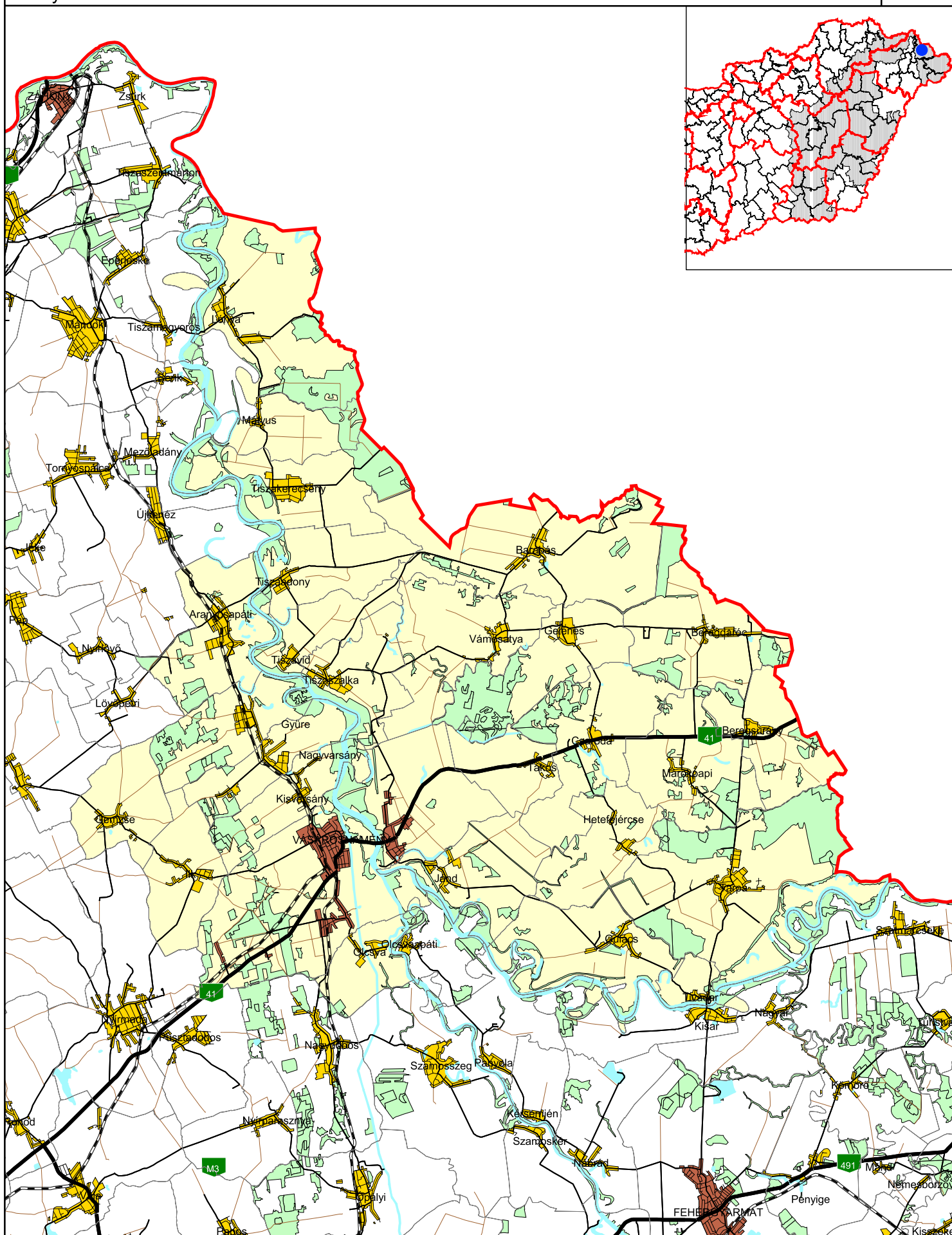
V.3. Térképi mellékletek

1. Elhelyezkedés
2. Népesség változás
3. Területhasználat
4. Domborzati adottságok
5. Talajtérkép
6. Szántóföldi alkalmasság
7. Védett természeti területek, ökológiai hálózat
8. Vízgazdálkodás
9. Árvízi öblözetek
10. Intenzív mezőgazdaságra jellemző tájhasználat
11. Természeti rendszerekhez igazodó tájhasználat
12. Közlekedés

V.4. Felhasznált irodalom

- A Bereg Térségi Fejlesztési Társulat innovációs programja. 2003. Kézirat.
- Magyarország kistérségei Észak-Alföld 2000. június Központi Statisztikai Hivatal Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatóság
- Népszámlálás 2001. Területi adatok. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Központi Statisztikai Hivatal
- Tájékoztató a munka-erőpiaci folyamatokról. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ 2004.
- Pályakezdekők beáramlásának vizsgálata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2004. III. negyedév - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ 2004.
- Serafin József (1997): Szociális földprogram kialakítása, működtetése a településeken. Bp. 1997. Kézirat
- Nemzeti turizmusfejlesztési stratégia 2005-2013 (2005)
- Magyar Turizmus Rt. Marketing Terve (2005)
- A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási koncepciója és programja (2005)
- Tiszai Vízi Turizmus Fejlesztési Program (Aquaprofit 2005)- konzultáció
- Az Észak-Alföldi Régió területfejlesztési koncepciója és a területfejlesztési stratégiai Programja
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye idegenforgalmi fejlesztési koncepciója és stratégiai programja 2003
- Bereg Térségi Fejlesztési Társulat Vásárosnamény Agrárstruktúra és vidékfejlesztési programja 2004
- A Bereg Térségi Fejlesztési Társulat innovációs programja 2003
- www.bereg.lap.hu
- www.szatmar.hu
- www.nefelejcs.hu
- www.eszakalfoldi.hu
- www.vendegvaro.hu
- www.falutur.hu
- www.itthon.hu
- Erdővagyon, Erdő-és fagazdálkodás Magyarországon, FVM Erdészeti Főosztálya Budapest 2004.
- Magyarország erdőállománya 2001, Állami erdészeti szolgálat 111p.
- Szolnok Megye fásítási terve
- Vadászati adattár

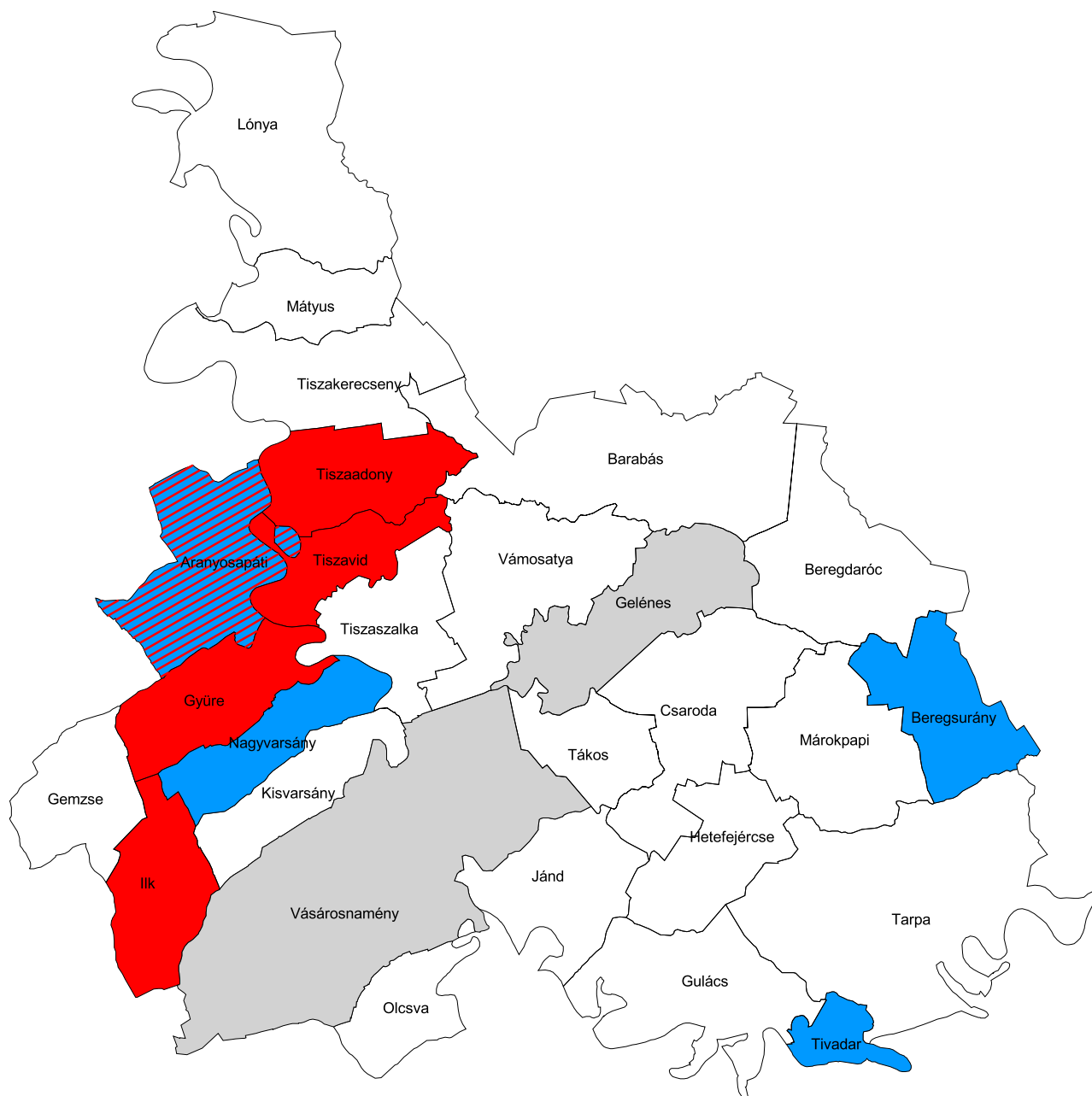
Elhelyezkedés

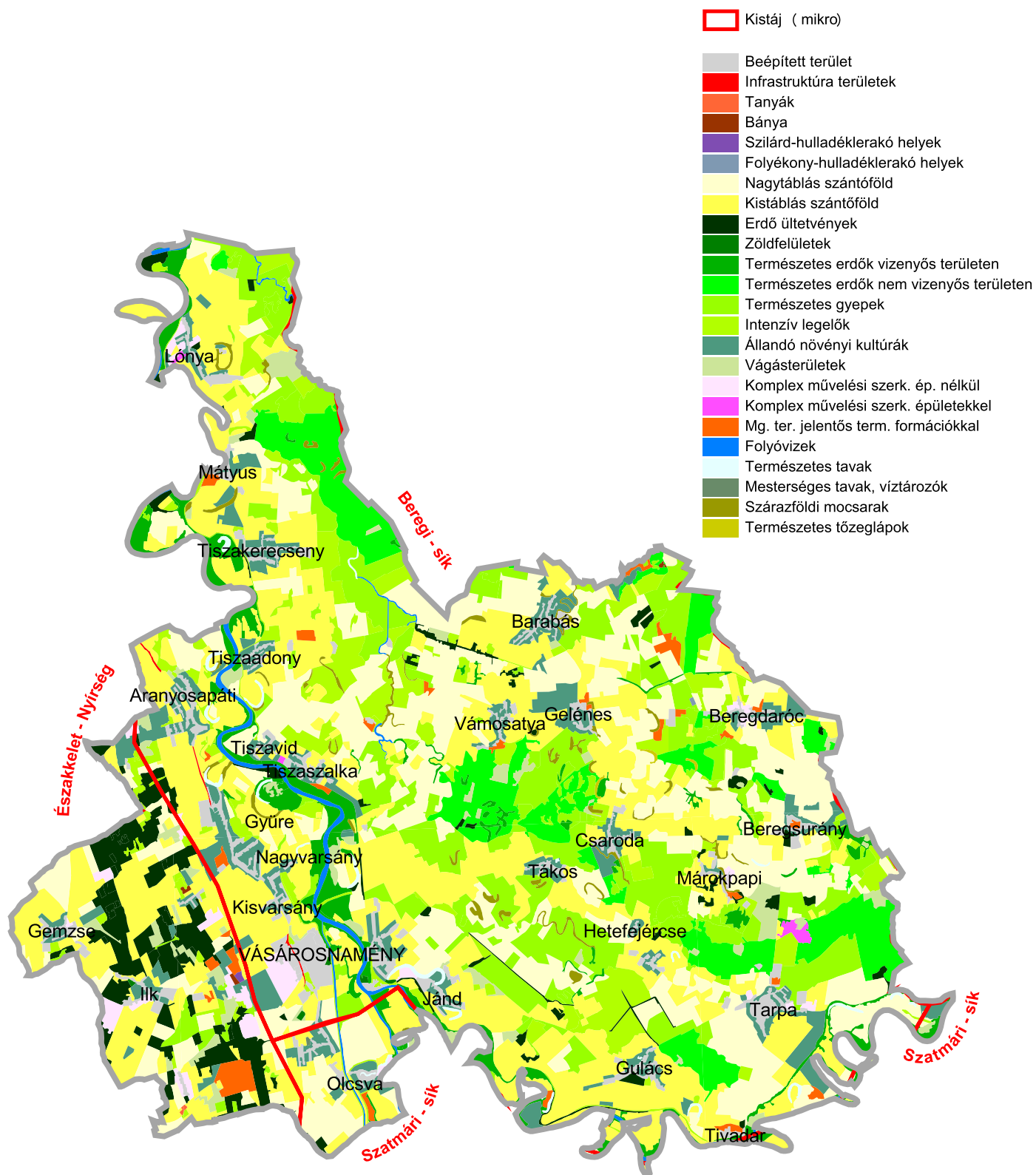
FORRÁS: DTA50, FÖMI, VÁTI Kht

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

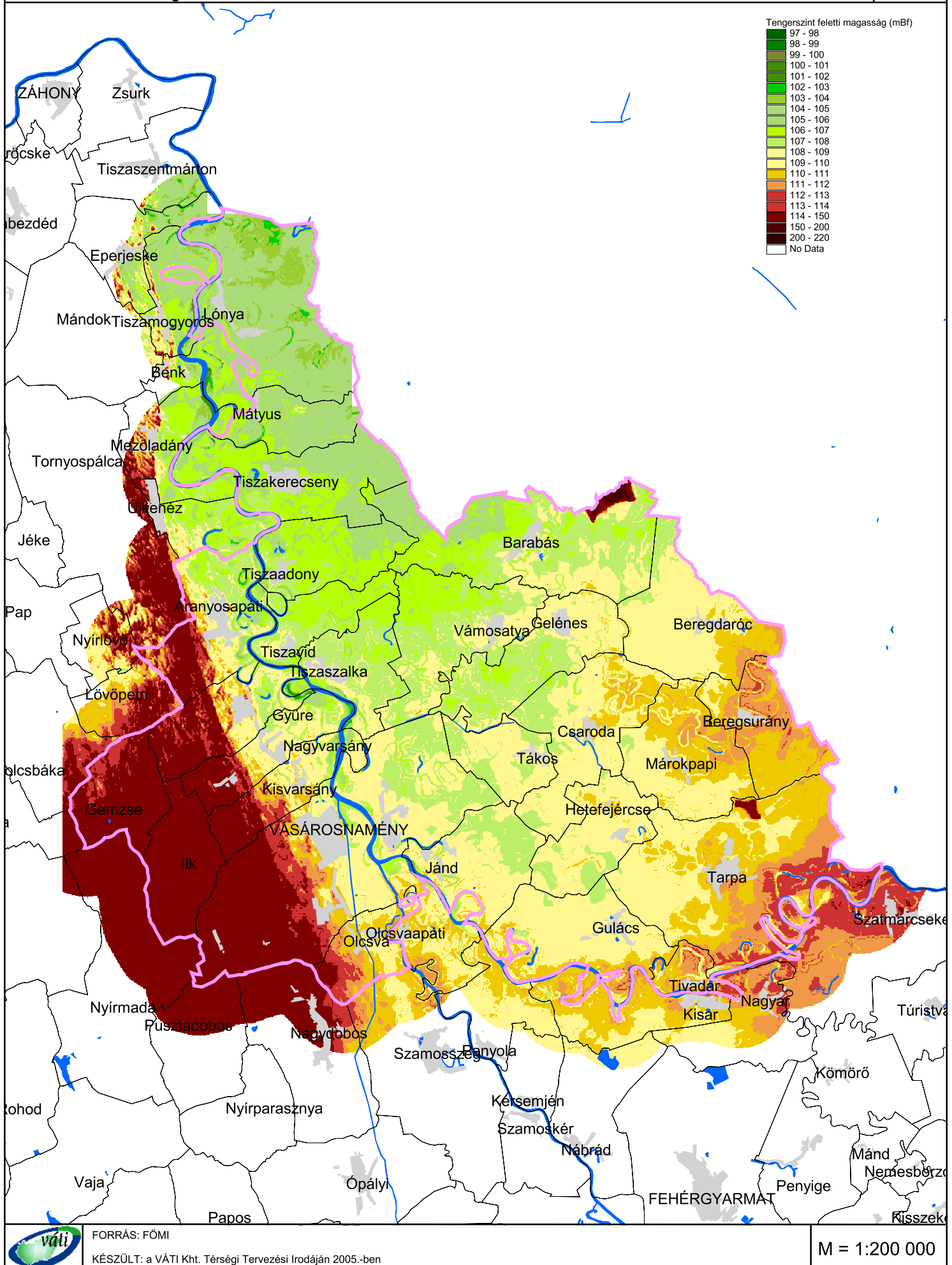
M = 1:200 000

- népesség csökkenés az előző népszámlálás óta
- népesség növekedés bevándorlás miatt
- népesség növekedés természetes szaporodásból
- népesség növekedés természetes szaporodásból és bevándorlásból
- népesség stagnálása az előző népszámlálás óta

Domborzati adottságok

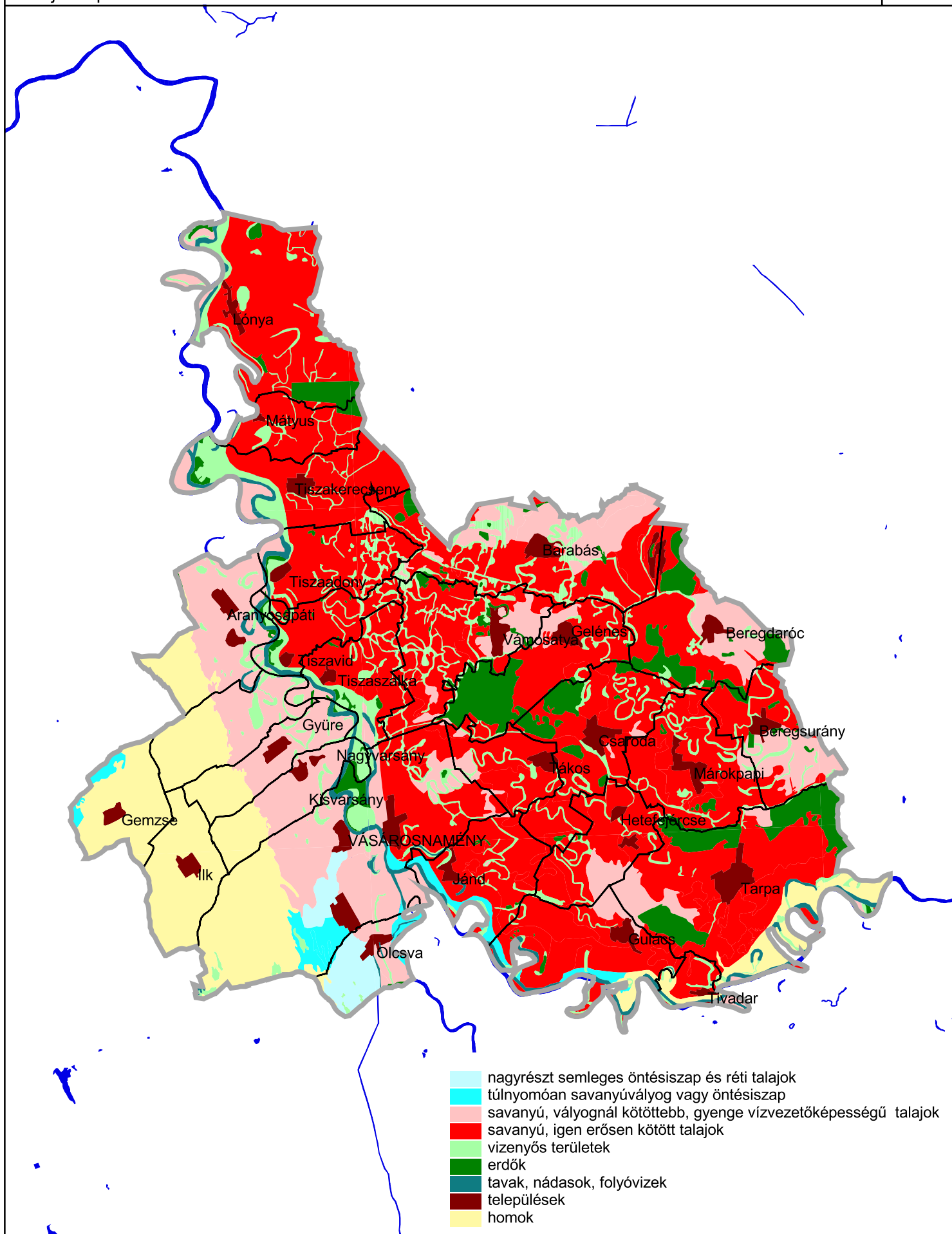

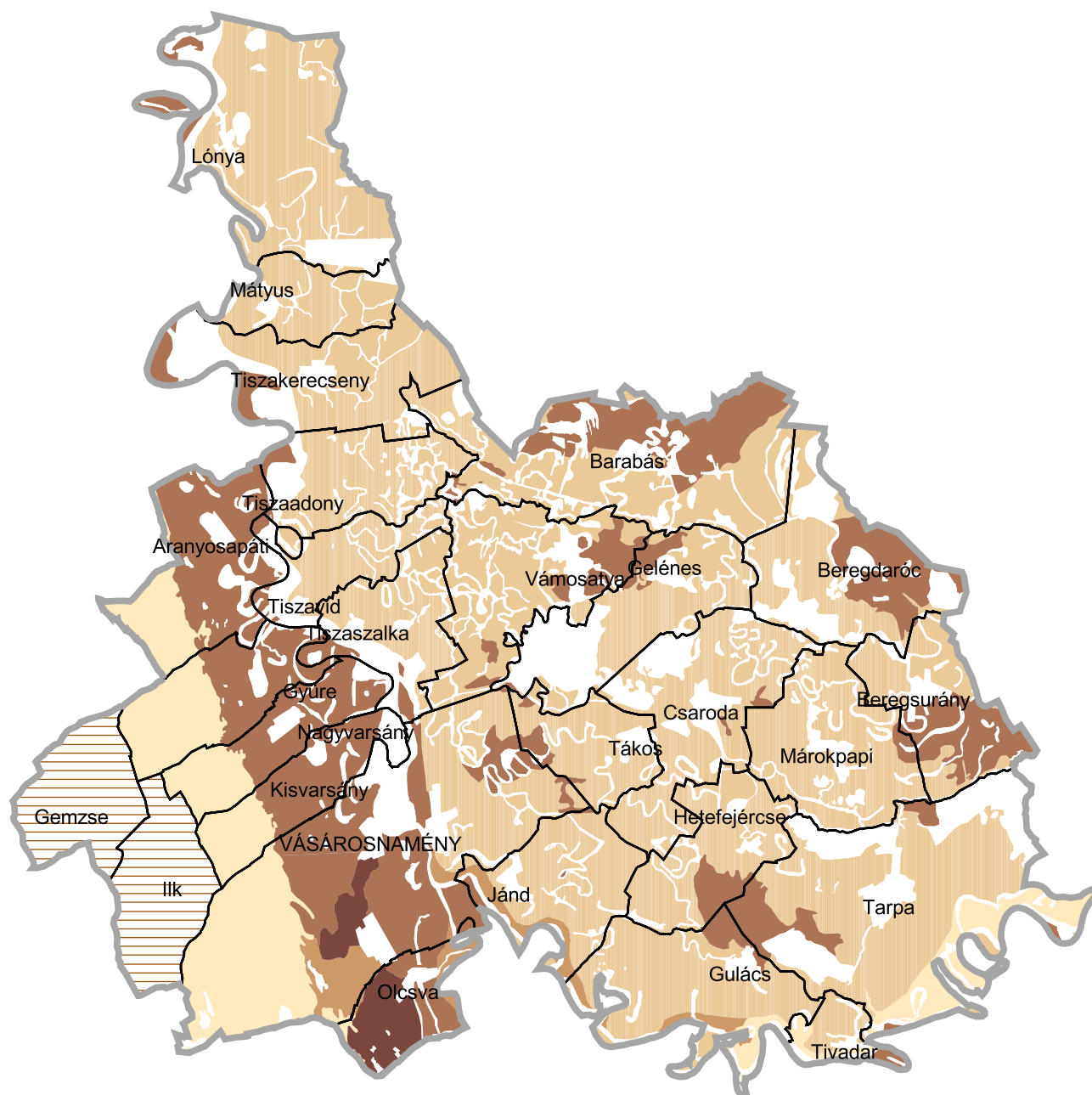
FORRÁS: FÖMI

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

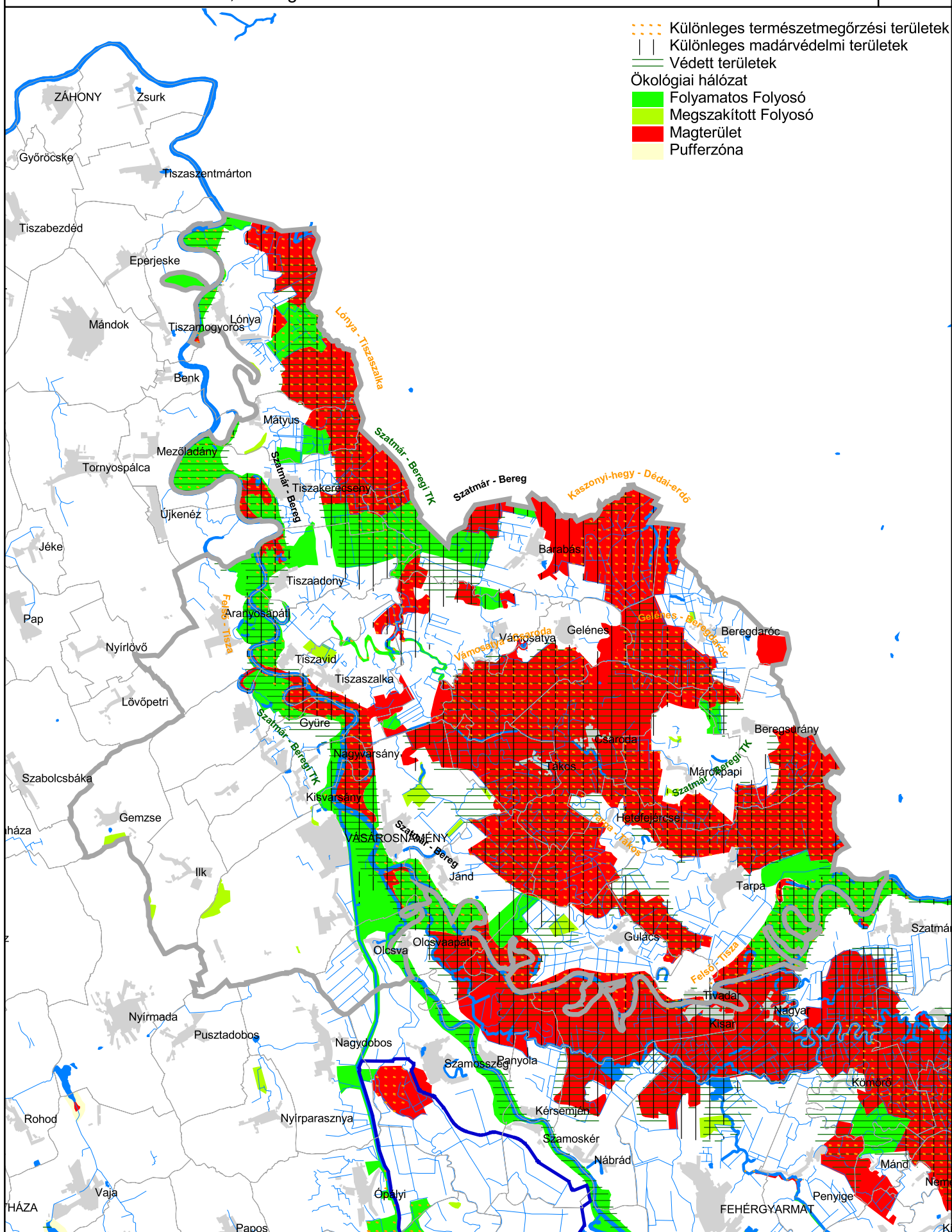
M = 1:200 000

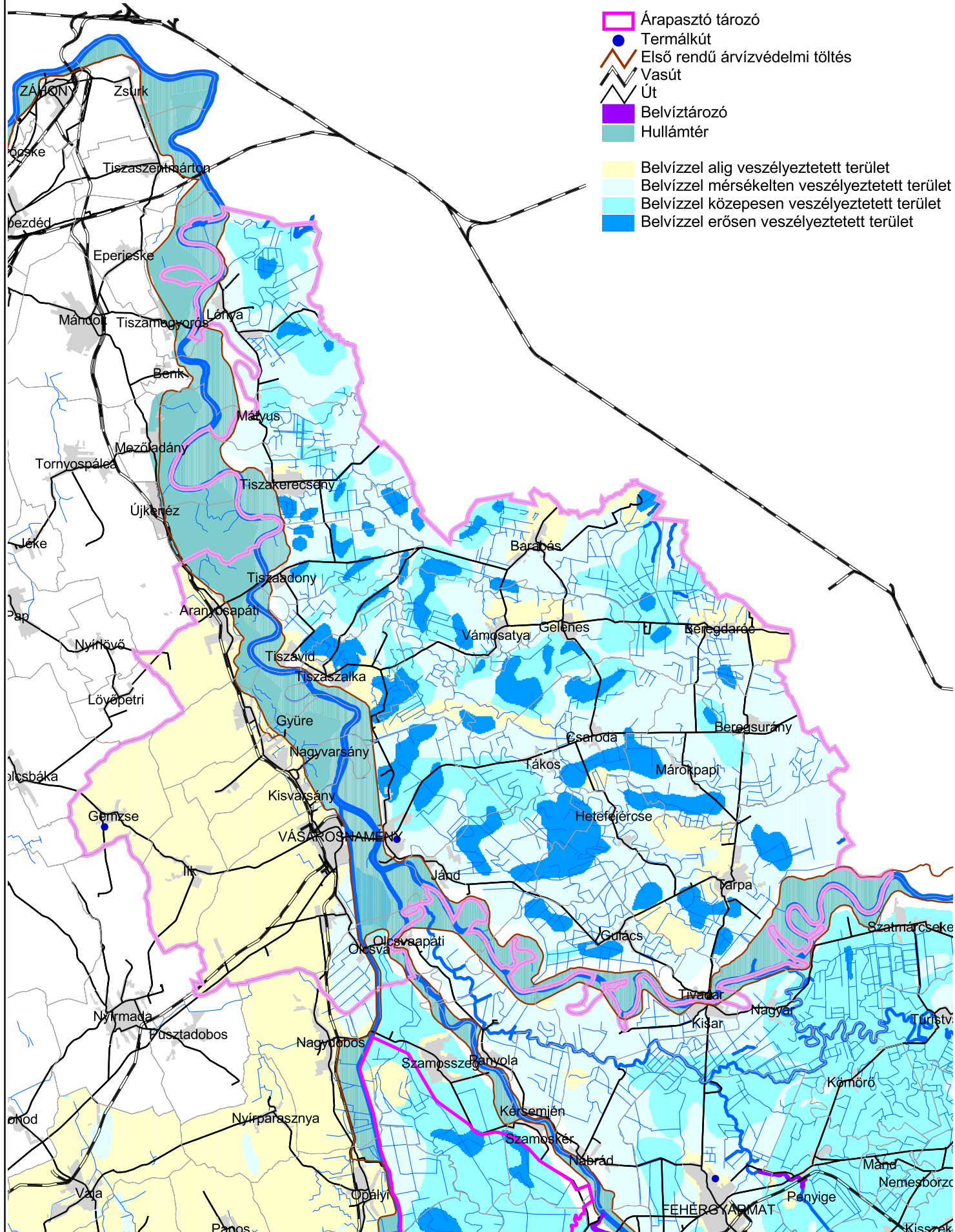
Talajtérkép

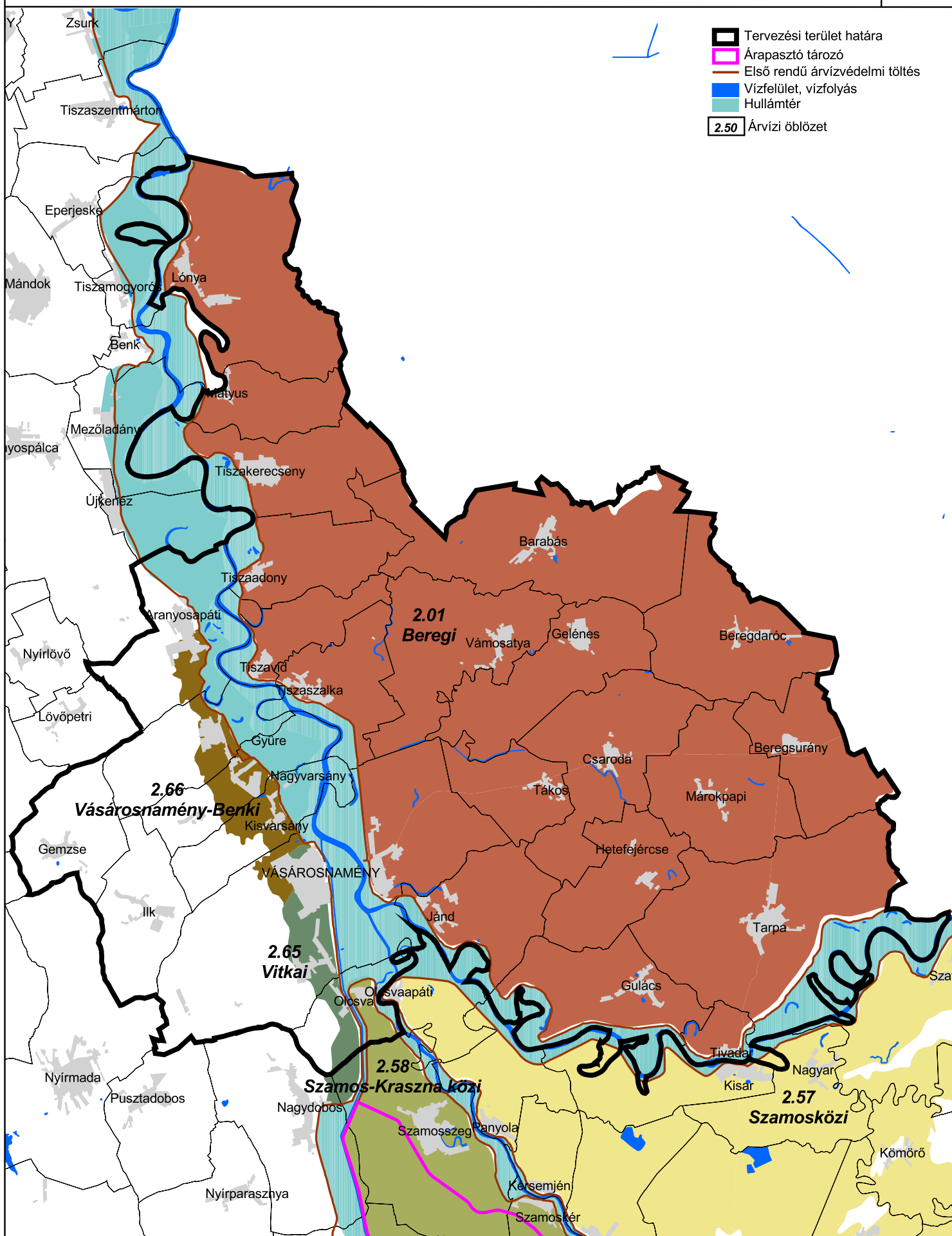

- Igen gyenge termőképességű talajok
- Gyenge termőképességű talajok
- Közepes termőképességű talajok
- Jó termőképességű talajok
- Kiváló termőképességű talajok
- Nem szántóterületek
- Nincs adat

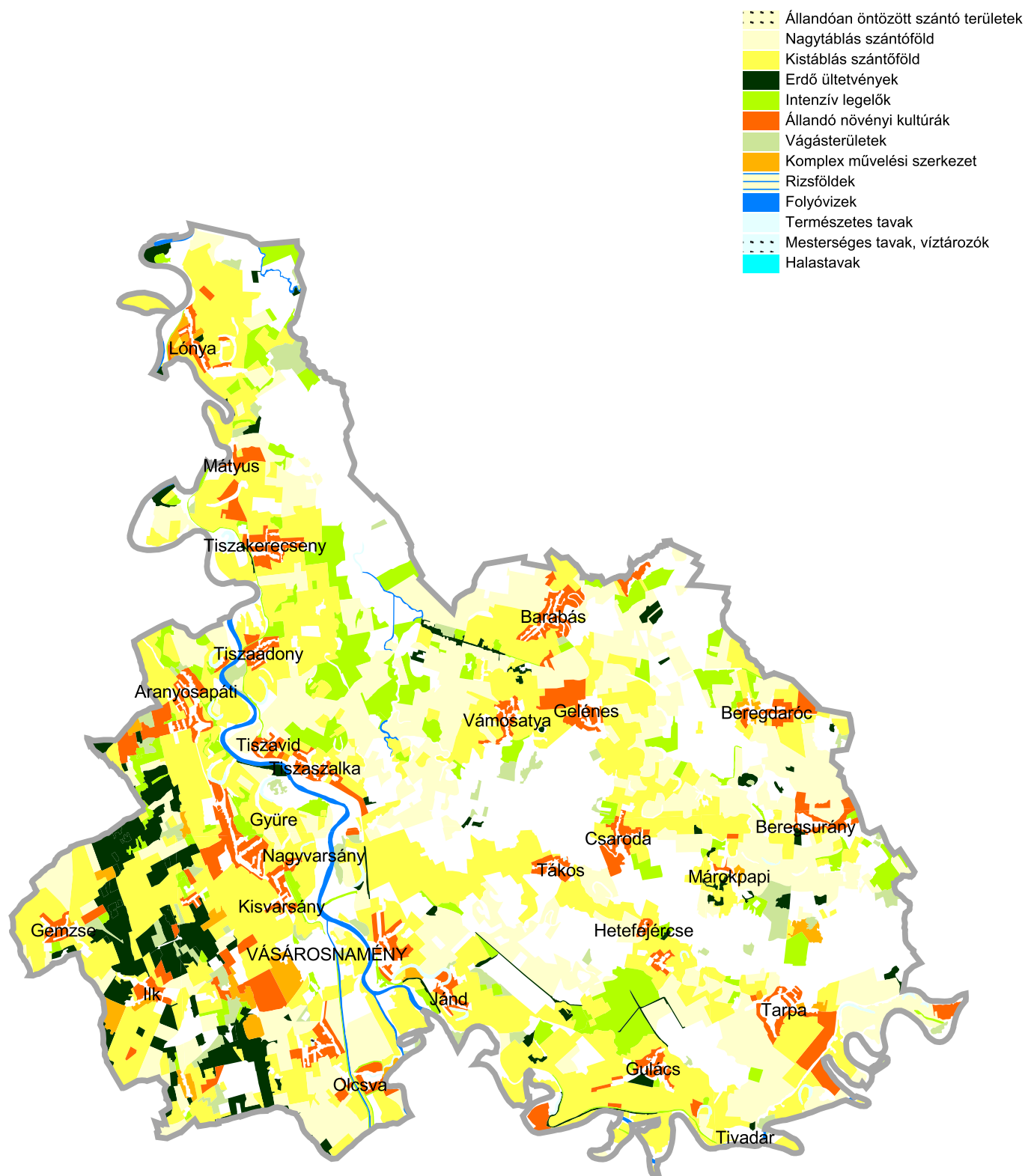
Árvízi öblözetek

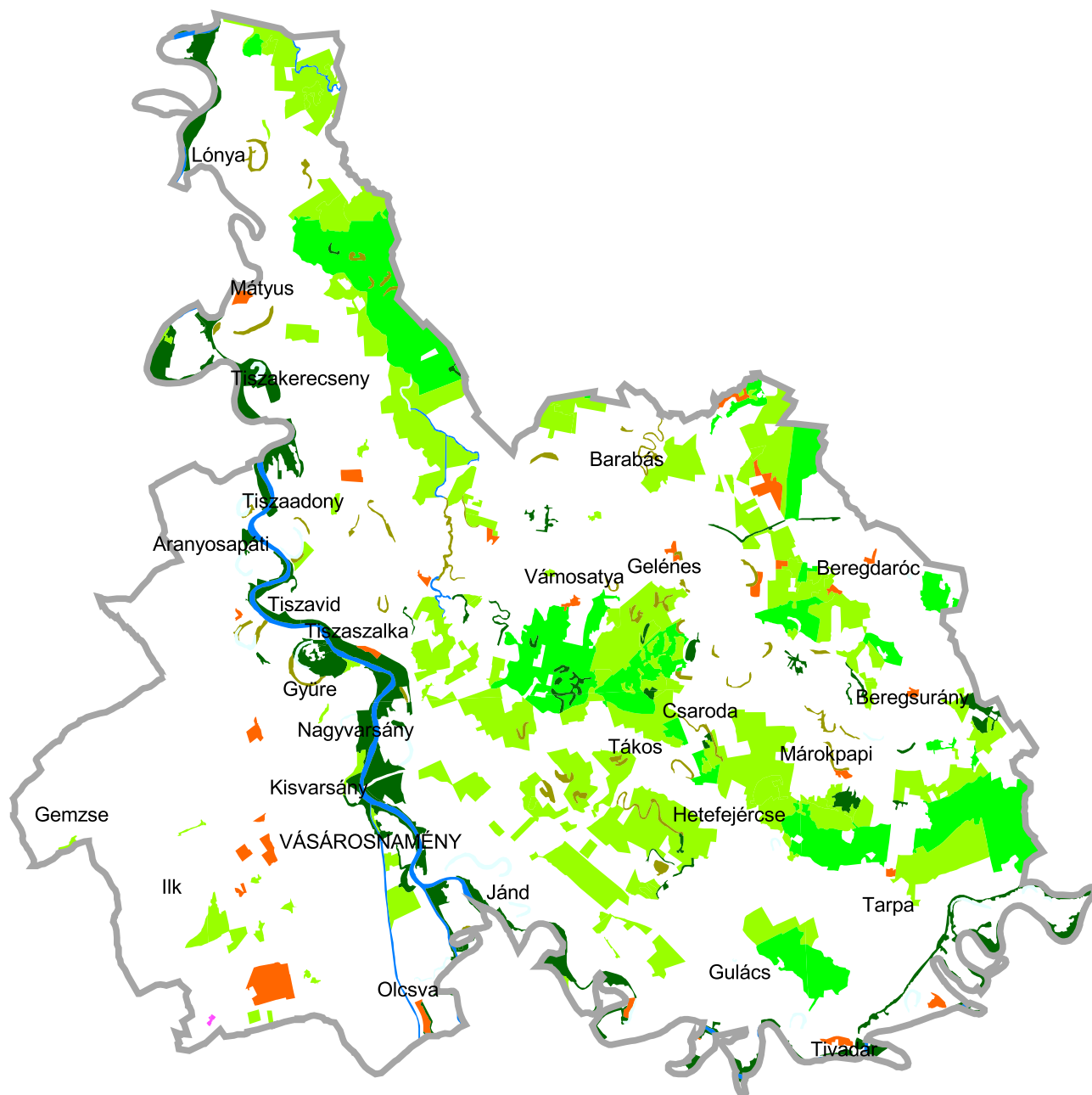
FORRÁS: VÁTI, VITUKI

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

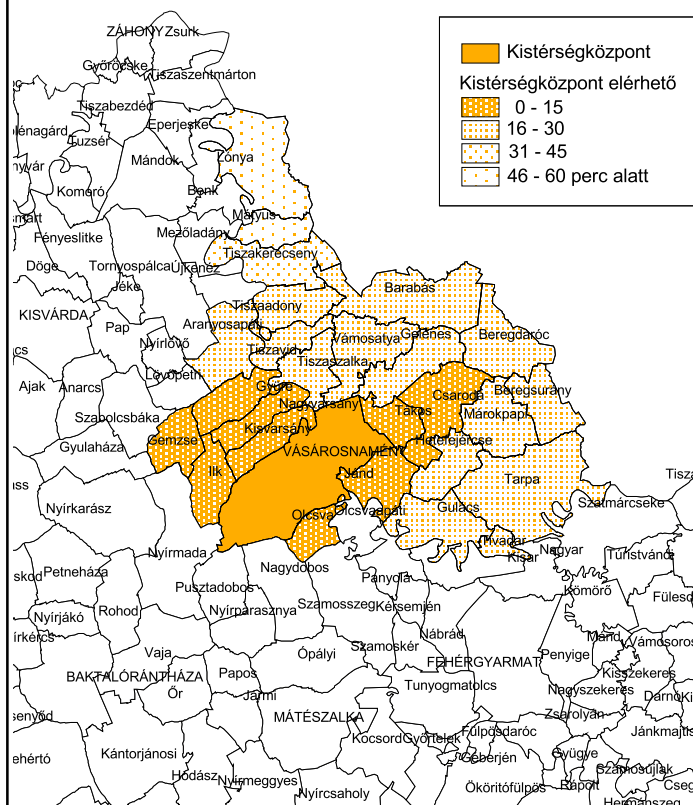
M = 1:175 000

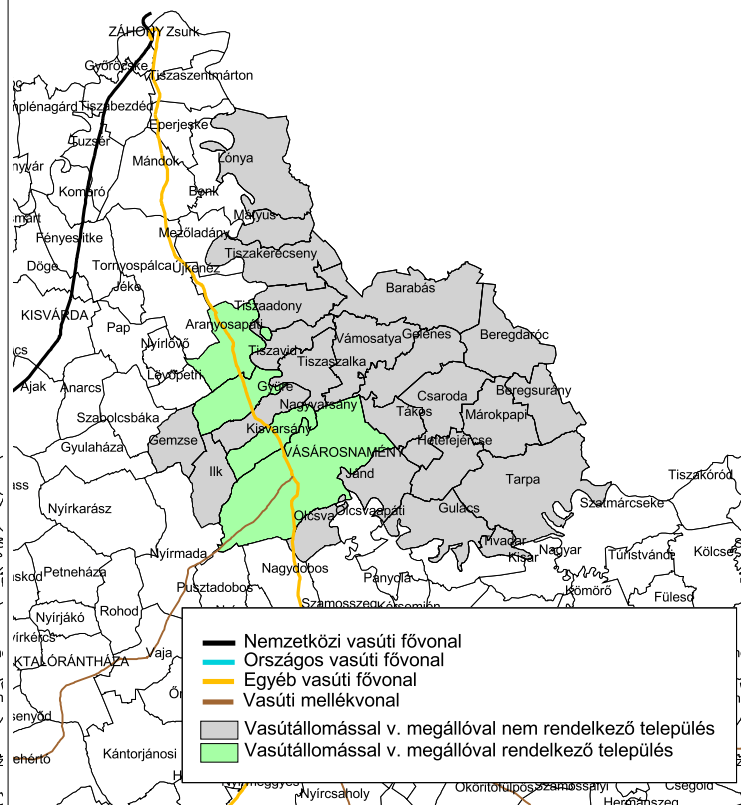
- Tanyák
- Természetes erdők vizenyős területen
- Természetes erdők nem vizenyős területen
- Természetes gyepek
- Folyóvizek
- Természetes tavak
- Szárazföldi mocsarak
- Mg. ter. jelentős term. formációkkal

Kistérségközpont elérése gépkocsival

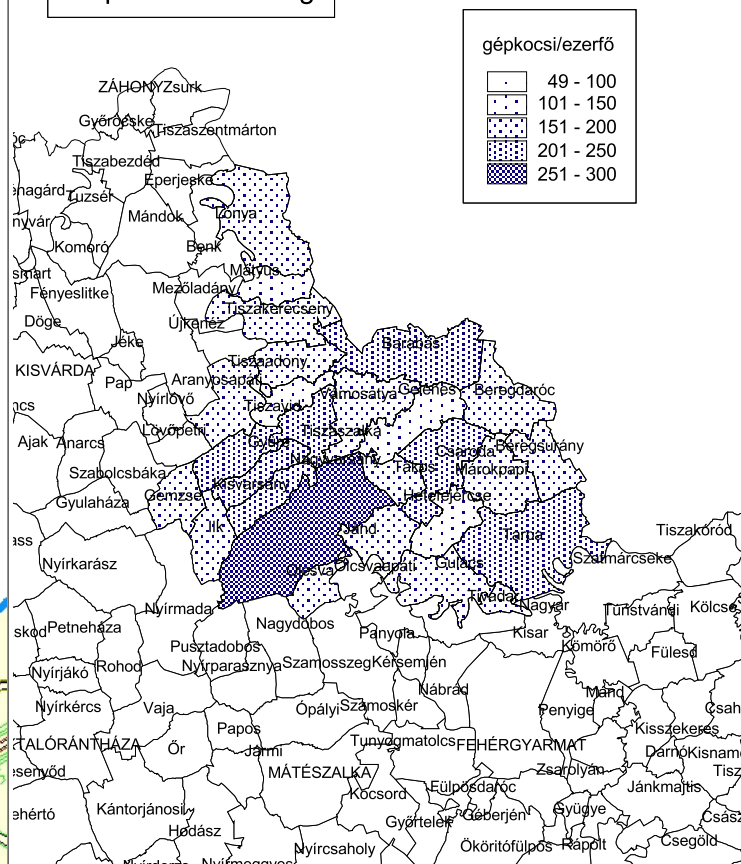
Kistérség vasúti ellátottsága

Forgalomterhelés

Gépkocsiellátottság

FORRÁS: MÁV hivatalos menetrendje, ÁKMI Kht. UVATERV, KSH

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005. -ben

M = 1:550 000